

gel. ff. de iudic. intellige dummodo in bona fide fiat, alioquin si ad finem fraudandi gabellam actum sit, æquitas cum inimica sit fraudis omnibus relinquit locum rigori, leg. prima, de dol. l. si fraudem, ff. de leg. & nisi de solutione gabellæ appareat in libro exactoris, frustra aliunde quæritur probari. vi. in pract. de test. in secunda par. sub nume. 70. & supra in hoc propos. vi. sup. nume. 115. ver. & not. nisi liber esset de per dictus. quia tunc per testes probari posset. vt dixi. in d. prac. de test. loc. cit. & vi. etiam Bal. in consi. 79. incip. dauantia voi. volum. 2. item intellige quod solutio potest probari per testes, quando debitor cameræ nõ est adhuc annotatus pro debitore in libro Camera. l. & si instrumenta. vbi Bar. distinguit. C. de fide instrum. lib. 10. & Peregr. de iur. fisc. lib. 6. tit. de debitor. fiscal. nume. 20. vbi quoque limitat sufficere cautionem manu Camerarij, quamuis solutio non sit in libro scripta, quando debitum est ex causa onerum realium. tamen declarat quod si debitor iam annotatus sit in camera, & de solutione non appareat, nisi per cautionem, & non in libro, tunc debitori ex æquitate succurritur, ut prius conueniatur ille qui cautionem fecit. ut d. titu. 7. de debitor. fiscal. nu. 20. lib. 6.

Et in hac materia gabellæ sunt ponderanda verba ordinum, aut statutorum, videlicet, an simpliciter loquantur, quod de contractu gabella soluantur, & an gabella sit iuste ex rationabili causa imposita, ut animaduertunt Theologi: præterea si alienans in forensem incurrit pœnam, tamen nisi traditione sequuta, non intelligitur quis incurfus in pœnam, per solam contractus celebrationem facti in loco non prohibito. Bald. consi. 414. quædam sunt. colum. 2. volu. 3. quemadmodum de promissione de vendendo non soluitur gabella, ex quo promissio de vendendo non est venditio bene verum est quod promittens vendere infra tempus si obrinuerit licentiam emptor a tali domino, si pendente tempore uēdat alteri incidit in pœnam. Bald. consi. 112. & 113. vol. 3. & ibi ad quid teneatur ille qui promissit alium consentire vel rathum habere. d. consi. 112. num. 2. At si quis vendat forensi, & tempore traditionis illa forensis effectus sit cuius, tunc non incidit venditor in pœna contra vendentes forensi. Pau. Cast. consil. 286. & vi. quæ infra dicam in prædicamēto quando & per Tiraq. de retract. consang. §. 1. glo. 2. sub nume. 46.

Et vt paulo ante dixi sunt ponderanda uerba statutorum in materia gabellarum, quo casu mulrum differt an obligatio gabellæ contrahatur in suburbijs, an in tromissione portatum, vt aduertit Bal. consi. 472. nu. 3. in primo vol. & distinguendo ait quod attenditur locus ubi est contracta obligatio, ut ibi res deferatur, ut veniendo a suburbijs illa peruenit ad locum destinatum, & ad terminum motus, & tunc debet soluere in suburbijs aut non peruenit ad locum destinatum, licet transeat per suburbia, tamen non contrahitur, tunc obligatio in suburbijs, quia non inspicitur locus per quem transitur, sed locus ad quem uaditur, l. si quis post hæc. C. de ædific. priu. l. debitor. ff. de pignor. l. ex facto. §. rerum autem, ff. de har. institu. Sed in dubio tunc gabella dicitur obligasse soluentem ubi merces discarigat, & mercibus discarigatis recedit. ar. leg. quod destinauerat. ff. de fur.

498 Ad aliud est aduertendum, quod licet abrasio vitiet instrumentum, glo. & Doct. in c. ex literis de fid. instru. Bar. in l. si vnus. C. de testa. & Doct.

in l. si. C. de edic. Diti Adr. toll. tamen si abrasio facta apparet in loco non suspecto instrumentum non vitiat. Felyn. in cap. ex literis. num. 14. de fide instrum. Nec quando abrasio non est contra substantiam pacti, uel contra fauorem libertatis, aut piæ causæ, vt nume. 15. quia melius est quod libertas, & pia causa sustineantur, quã sub prætextu rasuræ, uel abrasionis tollantur.

499 Et in dubio rasura præsumitur facta tempore instrumenti celebrati antequam instrumentum absolueretur, ita æquitate surgente contra malitiam Mascar. de probat. conclus. 1260. nu. 18. si id quod adiectum est sit eiusdem & non diuersi Characteris & atramenti, notariusque non neget rasuram ab eo factam, alioquin ipsi incumbit onus probandi vi. Felyn. in d. cap. ex literis in fi. & per to. d. c. vbi multa in hac materia dicitur.

Hinc insurgit alia regula æquitatis vt prior tempore sit potior in iure cap. qui prior. de regul. iur. in 6.

Ideo ad propositum ne pertrāseamus id quod multoties disputari contingit circa prioritatem, & posterioritatem, sciendum est quod æquitas non patitur regulariter, quod verborum prioritas aut posterioritas attendatur in eadem scriptura eodem contextu confecta, ad effectum quod vna pars subsistat altera non, sed vult vtranque effectum & locum habere, & ad hoc allegatur Spec. in titu. de lit. contesta. §. 2. vers. sed pone peto a te. nu. 2. vbi dicit quod licet clausula de testium receptionem procedat clausula quantum de iure potentis tamen intelligitur suo loco, licet proponatur similiter dicit idem procedere in responsione rei conuenti a quo petuntur decem, qui respondens credo quid nihil debet, & si debeat volo restituere, quod tunc non vitiatur responsio nec magis valet si primo vel post facta sit, quoniam verborum prioritas, aut posterioritas non attenditur capitu. nihil extra de verborum significationibus, sic præposteratio conclusionis ad narrationem non vitiat libellum Felyn. in cap. qualiter, & quando de accusat. sic quando ordo non est de substantia instrumenti, sed ex simplici consensu, non attenditur neque vitiat Bald. in l. ambiguitates & in l. præposteri. C. de test. Hinc etiam dicitur quod ordo scripturæ non impedit causam iuris, ac voluntatis c. cum pater §. fidei tuæ de legat. 2. & ideo dixi quod æquitas suadet, vt id actum & tractatum esse dicitur, per quod vtrique parti prouisum est vt supra dixi nume. 276. & per Menochi. de præsumpt. libro sexto præf. 9. & præf. decimosecundo.

Et in proposito quando in eodem instrumento venditionis, venditor prius a traditione incipit cum clausulis constituti, & licentiæ datæ apprehendi possessionem, ac alijs dominij translationem importantibus, & mox dicit quod sibi reseruat rei dominium vsque ad integram pretij solutionem & consecutionem, tunc non dicitur per hoc inualida talis dominij reseruatio quoniam quæ incontinenti fiunt inesse censentur leg. lecta. vbi Cagnol. & alij. ff. si cert. pet. Negulant. in tracta. de pignor. quarta part. sub nume. 35. vers. sed insurgit quamuis contrarium tenet, vbi in versic. sed nihilominus, attamen eius opinionem pro falsa habuit se Senatim Mantuæ testatur Surd. Decisio. 157. ipse dixissem illam procedere de rigore, & hanc de æquitate, & pro hac allegatur. l. contractus. C. de fide instrument. Bec. in consil. 92. per tot. Afflic. decis. 338.

Magon. decis. 91. nume. octavo, & decis. 92. nume. duodecimo, Luc. Decis. 157. & Decis. 322. num. 66. & consi. 217. nume. 6. vbi in fortioribus terminis vnde in ijs, quæ simul fluunt non datur prius, nec posterius, l. quidam testamento. de pecul. legat. & quando in eodem instrumento sunt plures contractus, illi quoque consentur pro uno, & vnus intelligitur factus respectu alterius, vt per Surd. d. Decis. 157. nume. 6. & per Bec. d. consilio 92. nume. 6. & actus immediatè facti consentur inuicem correspectiue. l. si ventri. §. fin. de priui. cred. l. lecta. ver. dicebam. si certum petatur, & eiusdem iuris, & rationis habentur Bal. in repet. l. petens. colum. penul. C. de pact. facit Benint. Rot. Bono. Decis. 28. vbi emptor pro rata pretij non soluti de equitate non facit fructus suos nisi pretium cum effectu prius oblatum fuerit. Doctor. in l. fistulas. §. qui fundam. ff. de contrahen. emptio. men. l. fin. de fun. dor. l. Iulianus. offerri dictæ act. empr. secus si nobiliter. Petr. Gher. singul. 92. Bart. in l. fin. ff. de distract. pign. Barto. in l. acceptam. C. de vsur. tamen in mobilibus sufficit legitime oblatio verbalis. l. dos. dat. vbi Bald. de donat. an. nupr. Nec sub intrat illa regula quod a priuatione ad habitum non datur regressus. l. decem. de verborum oblig. quia procedit in actu perfectò, & non conditionali, & composito. vt in casu nostro. Eue rar. in sua centuria. loc. a priua. ad habitum loc. cir. secundo, & in propof. vi. Peregr. de fideicom. ar. octauo, nume. decimo octauo, vbi an relictum videatur procedere, vel grauamen.

Et dato quod venditor per traditionem, & alias clausulas, diceretur transfuisse dominium in emptorem nihilominus, & emptor demum ascensu reservatione retentionis dominij factæ per venditorem videtur, & ipsa quodammodo renunciaisse tale translationi dominij ex clausulis finalibus instrumentis, sibi & prædicta omnia partes istæ dixerunt esse vera, & promiserunt attendere, & obseruare iurantes &c. Nam clausula generalis in fine instrumenti absolute, posita refertur ad omnia præcedentia. Barto. in l. prima, in princip. C. de liber. præter. Vgo. Cels. tract. claus. general. in princ. & Doctor. in l. talis scriptura. §. hinc. vbi Doctor. de leg. primo, maxime stante clausula, pro quibus omnibus obseruandis &c. Doctor. in leg. si quis ex argentarijs. §. si initium. Cod. de eden. & iuramentum in fine & pro absolute contentorum instrumento appositum dat robur, & validitatem omnibus in contractu narratis. Caualea. Decis. 9. nume. 26. & 28. & Decis. 43. nume. 18. part. prima, cuius effectus transit ad hæredes, ut dicta Decis. 9. nume. 19. Beron. consi. 150. nume. 9. & tenentur ad obseruantiam præcisè. nisi ex aliqua iuxta causa tanquam tutius ageret aduersus instrumentum. Ioan. Gutet. in repet. leg. nemo potest, nume. 386. & sequi. dict. leg. prima, & si tanquam hæres non haberet opus absolute ne a vinculo iuramenti: quia ipse non iurauit Guido Pap. Decis. 224.

Et res penitus omni difficultate careret, quo ad prioritatem, & posterioritatem, si in initio instrumenti adesset clausula saluis infra scriptis: nam ad omnia sequentia refertur, l. si quis ex argentarijs. §. si initium. vbi Docto. C. de eden. Barto. & Docto. in l. talis scriptura. §. si de leg. 1. & in d. l. i. C. de liber. præter. Bar. in l. verbis ciuilib. §. hæc verba. ff. de vulg. & pupil. Caualea. Decis. 17. nu. 28. p. 3. hæc enim verba saluis infra scriptis declaratur animus contrahentium, & modificantur sequen-

tia. l. 3. §. pen. de lib. agnos. l. pen. de aqua quot. & asti. & datur intelligi quod si venditor reseruauit sibi dominium donec pretium solutum fuerit, ita quoque conuentum, & tractatum fuerit inter partes per ea quæ trad. Ias. in l. si quis cum aliter sub num. 3. ff. de verb. obligation. & est text. in l. item quia. §. si. ff. de pact. vbi dicta in præstationibus consentur repetita in conclusione pulchrè Vital. a Gamba. tracta. claus. 2. claus. Quæ in præstationibus ex præcedentibus & sequentibus media declarantur Caualea. Decisio. 27. nume. 41. part. 2. vnde in principio inest clausula saluis infra scriptis, & in fine reseruatio dominij in medio autem venditio & traditio cum clausulis dominij translationis recipiunt declarationem, videlicet demum soluto pretio. Et si notarius in ijs quæ ad officium suum spectant, vt extendere pacta & dictare instrumentum, errauit ponendo id quod præcedere debeat, in inferiori loco nocere non debet. leg. si librarius de regul. iuris. l. Imperator. de stat. ho. Ias. in leg. errore scribentis. Cod. de testa. vbi etiam Bald. & Bar. & alij in leg. quoties. §. sed si non in corpore. ff. de hæred. institut. pulchrè Vital. d. tract. Claus. in claus. De errore notarij num. primo & quarto car. 201. vbi quando plus dictum quam scriptum, quæ de re præposteratio notarij non debet officere parti §. item si quis instit. de inutil. stip. quoniam magis spectatur ordo intellectus, quam verborum Bald. in l. vlt. nume. 14. Codic. de hæred. institut. Mant. de coniect. vlt. volunt. libr. sexto titu. 13. num. 12. car. 136. vt contra veritatem & repugnantiam euitemus. l. scriptura. C. de fid. instr. l. vbi repugnantia, de reg. iur.

Sed ad cognoscendum in dubio quid prius, quidve posterius factum sit, attenditur ordo scripturae. leg. si vnus. §. pactus. ff. de pact. leg. pacta nouissima. Cod. de pact. dum modo ordo non repugnet ordini intellectus leg. 2. §. prius. ff. de vulg. & pupillar. Peregr. de fideicommissi artic. 8. sub nume. 18.

Quæ de re si in protocollo reperiantur duo instrumenta eadem die confecta ab eodem notario iisdem de causis tunc illud quod prius registratum reperitur, prius confectum esse censetur per dict. leg. quoties. ff. de hæred. institut. Bar. in l. i. nume. 18. Cod. de no. Codic. fac. Ias. in consil. 61. num. 2. lib. 1. Felin. in c. inter monasterium nume. 5. de re iudic. in capit. pastoralis in fin. de refer. Menoch. de præf. lib. 6. præf. 4. nu. 7. & præf. 7. nu. 5. & 11.

Item facit reg. vulg. Quod qui prior est tempore potior sit in iure capit. qui prior. vbi Dy. de regul. iur. & in pignore, & hypotheca late Negusant. de pign. & hypot. 2. membr. 5. par. per ro. rex. in l. si fundum cum coneor. C. qui pot. in pign. Felyn. in c. si. de tregua. & pace, similiter dicitur qui prior appellat prius agit. l. qui prior. de re iud. & in hoc propof. vi. quæ dixi in verb. reconuentio. & in verb. accusatus accusantem, sic in vltimis voluntatibus, qui priori loco est institutus, & prius nominatus, præsumitur magis dilectus, & ad eum maior charitas testatoris d. l. quoties. ff. de vsufru. latè Mantie. de coniect. vlt. vol. lib. 7. tit. 7. nu. 3. Peregr. de fideicommissi. ar. 7. nume. 7. ar. 8. nu. 18. ar. 18. nume. 4. Est verum quod inter duo testamenta prius tollitur per posterius §. sed & posteriore Inst. quib. mo. testa. infir. l. pacta nouissima. C. de pact. cum simil. & ideo ordo scripturae in hoc attenditur, sed fortioribus coniecturis tollitur.

500 Et in iudicijs quisquis citandus est, saltē ad domum proprię habitationis, vt in l. de vnoquoque, ff. de re iudic. & si erit absens, & incertus citabitur ad valuas pretorij, & ad loca solita, vt est praxis vbi que seruata, & si erit vagabundus ad locum delicti, & vbi reperiri potest dum modo citatio fiat intra limites iudicis citari facientis, iuxta glossam. l. absens de iudicijs de iudice, & dixi in tertia parte numero 97. Socin. iun. 24. & 120. & extra iurisdictionem iudex poterit citari facere per literas subsidiales, & de huiusmodi citationibus. vi. Sebast. Vant. de nullit. ex defect. cita. vbi modum, formam locum, & tempus citandi varij modis, & causis per belle docet, aduertendo vt in citatione seruetur forma solita, siue inducta a statuto, siue a stylo curię recepto: alioquin citatio pro non facta habebitur, vt leg. prima, §. penultim. ff. quorum leg. vide supra, per Vant. in tit. quo. aliter senten. & process. & capit. 501 vbi numero 113. dicit quibus casibus citatio non est necessaria, & licet citationis forma omitatur (quę de stylo non erat omittenda) si nihil aliud queratur nisi quod quis non fuerit citatus ad audiendā sententiam eo modo quo debuerat, nec per eam legitimē factam, sententia alio modo erat proferenda, quam prolata sit, tenet maxime in tribunali principis, & multo magis Summi Pontificis cuius monitio deseruit pro citatione. Matth. cap. decimo octauo, & ita vsus Romanę curię se habet, quamuis in notorijs frustatoria videatur esse citatio Abbas in capitu. Parochianus. nume. secundo, de senten. excommuni. & cap. peruenit. il primo, nume. quinto, de appellat. Felyn. in capit. eos. de immunit. eccles. idem in cap. Ecclesia Sanctę Marię, nume. 108. de constit. qui locuntur in materia excommunicationis, & etiam procedere potest coram inferiori a Papa, vel a Principe, vbi causa ageretur coram iudice quando ille sola facti, veritate inspecta iudicandi authoritatem habet, pulchre. Vant. eodem tit. qualiter. sent. & process. & c. nume. 106. & 107. nisi statuo expressē caueatur quod si quis personaliter non fuerit ad sententiam citatus, sententia sit nulla: nam non sufficit citare ad domum, nisi constito de absentia, vel quod citandus latitet, vt per Vant. toto titu. de nullit. ex defect. citato.

502 Similiter ratione loci dicitur quod ubi est captum iudicium ibi & finem habere debet l. ubi. ff. de iud. & vbi quis agere poss. non intelligas de iudice ordinario, vel delegato, aut arbitro qui non habent certum locum maiorum, sed de alijs, vt declarat. Barto. in dicta l. vbi captum. sub nume. primo. & in l. prima, nume. septimo, & octauo, ff. de iudic. & limitat tripliciter, vt si de voluntate partium, aliter fieret, vel propter necessitatem, vt puta si necesse esset quod mitteretur citatio ad aliquam personam egregiam, l. ad personas. de iureiuran. vel ad absentem, aut ad alium iuste, vel legitimē venire impeditum, vt l. generaliter. C. de iureiur.

Verum & si pro perfectionem, & processum (licet ex causa prædicta) aliquid facere extra locū tribunalis contigerit, nihilominus finis iudicij, prout est sententia locum habere debet in loco vbi ius redditur, & iudicium principium habuit, & Bar. in dict. l. vbi quoad necessitatem ius dicendi in alio loco aliud exemplum tradit sub nume. tertio, versic. item Reg. dicens quod si iudicium est cęptum coram potestate cuius officij interim sit sublatum, quod poterit corā capitaneo

503 perfici. & quod non dicitur cęptum coram vno iudice per citationem nisi citatus comparuerit, alioquin actor potest coram alio iudice agere circumscripta tali citatione tanquam neglecta. Ex ijs colligitur quam æquum & iustum sit, ne quis trahatur extra forum suum tot. tit. de for.

504 comper. & antequam auocentur causę ab uno iudice ad alium & bene statera rigoris, & æquitas pensandum ex quo partium impensę nimium augentur, quando qui de iudici ordinario non soluitur salarium, & partes & testes morantur in loco, & sine expensā vel saltem modica iudicium perfici potest: at quando coram delegatis, ad quos causa ab ordinario auocata, & remissa est, sæpe in longinquis partibus expedit ire soluere salarium, & facere expensas intolerabiles de qua re vide quę dixi in quinta parte sub nume. 59. lit. B. vltra quod sit iniuria iudici ordinario qui tamen si ostendit se negligentem, & quod sit partialis, auarus vel ignarus, sibi im-

505 putet, capit. damnus de regul. iur. Hinc quæro numquid iudici delegato in locum ordinarij (cui non debetur salarium) an ipsi delegato salarium debeatur, & videtur quod non ex quo iudex substitutus, vel subrogatus sapit eandem naturam iudicis, in cuius locum est subrogatus. capit. accessorium de regul. iur. dixi in tertia parte nume. 289. Credo quod si ad instantiam partis sit subrogatus, quod pars impetans tenentur satisfacere per leg. secundum naturam de regul. iur. vel si a principio causa fuerit delegata, & nondum cępta coram ordinario, quoniam omnis labor optat præmium, vt in propos. dicit Hipp. de Marf. sing. 693. Spec. in proœ. in ver. hoc ergo & in titu. de salar. §. primo vbi distinguit & in fine resoluit, quod qui non habet aliud beneficium officium ei non debet esse damnosum & ibi sub nume. quarto recolitur memoriā, vt exigatur vel saltem deponatur salarium ante sententiam, alioquin cessante dolore, cessat voluntas, erga bene factorem unde dici solet, acci-

506 pedum dolor est quod salarium debetur, & si partes inter se trāsegerint, cum per iudicem non steterit sententiam proferre vt leg. fin. vbi Doctor. Codic. de condic. ob cau. Bar. in leg. prima. §. Diuus. ff. de var. & extraord. cogn. Bald. in leg. prima Codic. de suffrag. Hipp. d. sing. 693. Dixi in 4. par. num. 221. 222. & 223.

507 Quod si iudici ordinario, detur tertia vel quarta pars pænę an si causa eam cępta fuerit, ab eo abdicata, & alteri delegata, an dicta tertia vel quarta pars debeatur iudici delegato. Duo sunt consideranda primum, an d. 3. vel 4. pars sit concessa iudici ordinario ob modicitatem salarij generaliter in omnibus causis, vel de certis dumtaxat causis, non obstante salario secundum. An detur de omnibus condemnationibus illa pars iudici, vt in multis locis in quibus iudex non habet salarium ordinarium primo casu idem iudicandum est de dicta portione, quam de salario, quia deseruit loco salarij iudicis qui est forensis, & non possit se & suam familiam cum tam modico salario gubernare, ideoque delegatus si est incola, & habitator loci in quo est causa delegata & non forensis, non debet habere illam tertiam vel quartam partem per rationem quam adducit Spec. tit. de salar. §. 1. sub nu. 3. alioquin si est causa delegationis, oportet ire ext. locum habitationis suę habebit sumptus, non autem dictā tertiam vel quartam partē quia nemo cogitur suis stipendijs militare. 28. q. 1. c. iā nūc. in fi. & ext. de presc.

c. ex officij Spec. dic. §. 1. ante nume. 1. verum in hoc seruanda est consuetudo hoc vnum est quod illa tertia vel quarta pars cōcessa dicitur in subuentione salarij & intuitu personæ iudicis, & ob regimen eius officij, si vero salariū ordinariū & congruum, & 3. vol. 4. pars detur respectu certarum causarum, tunc quia rem seu certam causam tantum respiciunt, & delegatus nil aliud habeat tunc vel d. 4. pars debet ei dari, vel mercedē condignam laboribus ipsū consequi. & ratio differentie est etiā quia in diplomate iudicis ordinarij dici solet, quod elegit eum cum salario consueto ac solitis emolumentis, & oneribus & meritis secus quando causa delegatur, quia dicitur delegamus tibi causam cum omnibus, annexis conexis, emergentibus, & dependentibus, sed de salario & de emolumentis nihil. Bene verum est quod si sportulæ passum a partibus soluantur, pro examinibus, ordinationibus, visione scripturarum, relaxationibus, & alijs huiusmodi pro pedatico, pro luminarijs & candeli, ac pro sigillo tūc delegatus proculdubio sportulas recipit, quia dantur hæc pro laboribus & operibus personæ vt ait Put. de syndic. in vers. salariū alioquin cum labor est in damno mortalis crescit egestas vt notariam in leg. fin. vbi gloss. C. de sportul. de quibus habetur in §. sportularum in authentica. de sacr. sanct. episc. & secundum fori consuetudinē sportulæ præstantur cap. cum ab omni. de vi. & honesta. cler. quæ consuetudo est vt dixi attendenda Euerat. in sua Centur. loc. ab v. sitato Saly. vel consuet. lit. c. car. 199. sed iure cautū non reperi quod 3. vel 4. pars condemnationum danda iudici ordinario debeat utique dari iudici delegato & subrogato in certa causa in eius locum: nam subrogatio isto in casu non respicit salariū sed auctoritatem per ea quæ trad. in leg. si cum. §. qui iniuriarum. ff. si quis caut. vi. in c. 1. sub nume. 162. vi. omnino Put. vbi supra qui facit ad multa in materia salarij.

509 Qui nam locus sit attendendus circa delictorum punitionem, sapius dixi sup. in 1. & 2. p. & an locus originis, aut domicilij, vel delicti sit attendendus latè Maria. Soc. Rubr. de for. compet. & eo. tit. Bossi. & Clar. & ibi Add. q. 39. nume. 10. & seq. fat est quod in procedendo attenditur stylus, & seruatur statuta illius loci in quo iudicium agitur sed in iudicando attenduntur iura loci contractus vel delicti vt supr. dixi & in 4. part. nu. 59. & ratio est quia locus litigantium distinguere facit inter contractus & delicta, vnde in contractibus in diuidendo attenditur locus contractus, & in delictis locus delicti, & si agatur ratione vt attenditur locus vbi res sita est, si ratione personarum, locus vbi adest persona, vt ex Decia. consi. 11. nume. 187. libro primo hæc recolligit Addit. ad Mago. Rot. Luc. Decis. 70. lit. b. vi. Cano. in c. primo. De consuetu. & latè Maria. in c. postulasti de for. compet. sic in executione sententiæ attenditur statutū loci vbi fit executio. Barto. in l. cunctas populos. quæst. 1. vbi Ias. cap. sum. trinit. & in leg. à Diuo pio. de re iud. Af. in. practic. §. 32. capit. 69.

510 In loco fiunt conspirationes vniones, & conuenticulæ, quo casu ibi forum huiusmodi personæ sortiuntur Marian. in capit. postulasti de for. compet. ad hæc vi. quæ supra dixi in 4. par. sub nume. 135. & tantum punitur illæ qui congregant quantum congregati per reg. de qua d. par. 4. nume. 145. sed Iacobus de Beluis. in sua prac. Rubr. quotuplices sint causæ sub nume. 226. distin-

guit, aut congregati ad malum debent puniri maiori pœna, si ipsi fecissent per se, quam congregans, & tunc debent puniri sua pœna non congregantis. allegat. l. si quis uxori in princip. & l. qui seruo. §. item placuit. ff. de fur. aut congregati debent puniri minori pœna, quam congregantis, & tunc puniuntur pœna congregantis. non sua l. secunda. ff. de pœn. l. 2. §. si quis. ff. de vi bono. rapt. sed pœna ordinaria locum non habet nisi in vtroque dolus interuenerit, vt sapius dictum fuit num. 171. cum sequ. par. 4. vnde qui demum ignoranter accommodauerat, in qua fuit factus tractatus, non tenetur pœna ordinaria num. 164. ea. par. & titulus. ff. de iur. & fac. ignorant. super æquitate fundatus est. at si sciens fuerit mali tenetur. l. Julia. de vi. public. ut in l. fin. C. ad leg. Julia. de vi. pub. vel priuat. vt per Bossi. tit. de vnio. & colligat. & per Bart. in l. si quis illicitum. Cod. de col. illyc. hęc et similes illicitæ congregationes sunt de genere prohibitorum. Put. de synde. in ver. iudices ad syndicatum, cap. 3. nimirum si seuerè puniuntur. Qui si fiat delictum in crim. Ias. Majestic idem in domo conducta. ignorante excusat. æquitas tamen suadet quod in dubio sumenda est benignior interpretatio. l. semper in dubijs. de reg. iur. cum similib. vnde si dubitetur, an ratione loci quis sit bene, vel male captus, debemus dicere malè captum, ut in pristinam libertatem captus redigatur. l. quoties. de reg. iur. Nisi atrocitas delicti, & mala qualitas delinquentis aliud suadere videretur: nam magis congruit Reipub. delicta puniri. l. congruit. de offic. præsi. & l. ira vulneratus. ad leg. Aquil. intantum quod statuta circa delictorum præscriptionem sunt strictissime interpretanda secundum ea que dixi. in 4. par. sub nume. 99. vi. Balb. de præscrip. 4. par. 4. quæst. secunda, vi. infra in seq. prædic. sub nume. 552. & 553.

511 Et tamē hominum distinctiones apud Deum locum non habent ex quo ipse sit omnia, & non est acceptator personarum, & est ubique per potentiam, sapientiam, & bonitatem, & Dei filius est in Patre, & pater in filio, & filius est splendor patris, & figura substantiæ patris, porrans omnia verbo veritatis suæ, purgationem faciens, sedet a dexteram maiestatis in excelsis. Paul. ad Hebr. c. Ad filium autem, thronus tuus Deus in seculum sæculi, virga æquitatis, virga regni tui, dilexi si iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo exultationis, præ participibus tuis. Paul. vbi supr. & filius Dei in statuta crucis appesus redemptionem expirando compleuit. Iustitiam, & misericordiam favorabiliter o seculari fecit clauo pedibus affinis, vnde vexilla regis cantat Sancta Mater Ecclesia.

DE PRAEDICAMENTO.

Quando. 6.

512 **R**aturnizat prædicamentum, Quando cum prædicamento vbi. & de hoc ait Phil. Quando est quod ex adiacentia temporis in re temporali derelinquitur ubi Titelm. in Dialect. c. 55. ita sentire videtur. Manifestum est enim, sicut res locata certam quandam habitudinem, ad tempus ipsam mensurans. Nos autem aliquantis per speculatiuè discurremus sub

sub hoc predicamento, & dicamus quod tempus est mensura motus primi mobilis: qui motus est vniformis, & continuus, vt dicit Arist. in 8. Physic. tamen partes in ipsa contemplatione distinguimus, & assignamus, videlicet, In presens, praeteritum, & futurum, vt ait gloss. in verb. sua substantia, §. quod si instrumentum. Institut. de rer. diuis. Per quam distinctionem multa reconciliantur iura, vt per Spec. in tit. de expen. §. 4. col. 3. ver. in summa, & nos dicere solemus omnia bona in tempore suo. Quia de refrigus, nix, & grando in Hyeme bona haec sunt, secus in aestate, si vero temporum qualitates alterentur, & praeposterentur, causantur pestilentia, terremotus & fames, ex rat Hippocr. Aphorif. 1. commentar. 3. Mutationes enim, & inuentiones, ac nouitates, alterationem vt plurimum causa re solent, Manuel. commentar. 2. super Aphorif. 11. vbi omni mutationem periculofam, qua de re cauendum, ab inducenda nouitate, & alteratione status à mutatione legum, & morum, quoniam authores rerum nouarum, vt plurimum sumpto die 11. & quandoque ipsi luunt poenas, & in Gallia sunt officinae aquitatis ne quid nouum fiat, veruntamen non negatur, quin ea, quae de nouo emergunt non egeant nouo auxilio, l. de arate, de inter. act. &

514 quamuis tempus ne diuidatur, tamen non inducit neq; tollit obligationem, l. obligationum, §. ferè, de ver. oblig. hinc vsucapione, & praescriptione alias supra diximus, quod si contraria aequitati, quae vult vt nullus per tempus ius suum amittat operatur tempus quasi imaginariè, & ob commoditatem quam recipit creditor a debitor

515 re si cito debitum consequatur, vt dici solet quod qui cito dat bis dat, no. in §. non solum Institut. de fideiussor. & qui tardius soluit, minus soluit, §. tempore Institut. de act. hac inquam quo ad commodum recipientis, non autem solventis,

516 nisi propter damnum mora, l. mora, de reg. iur. Quae mora de rigore iuris vnicuique praedicti allatura est creditori, qui si debito tempore fuisset satisfactus posset se praualere, & coadiuuari de suo opportuno debitori, qui ob retardatam solutionem ad interesse teneretur, iux. l. mora, ff. de

517 vsur. Creditores patiuntur damnum emergens & lucrum cessans, si sint negociatores, seu Mercatores, sed aliud est damnum pati, aliud lucrum non facere, vt l. Proculus, de Damn. infec. Dec. in l. in eo, de reg. iur. Ideo factum est, quod in curia mercatorum, haec considerari possint, & de ijs ratio habeatur secundum Cagnol. in l. quatenus, de reg. iur. & per Doct. in l. in sulam, §. vsuras, ff. solut. matr. Caualea. latissime decidit. 1. 2. & 3. in prima par. sed de bono, & aequo in dicta curia agendum est, non autem de rigore, vt alias dixi, *perche chi tutto vuole tutto perde.*

Modò si tempus non auget, neque tollit obligationem cur. est, quod per interuallum temporis patitur aliquid dari. Certe ex hoc colligimus quod vsurae sunt prohibita, & sunt contra naturalem aequitatem, contra legem diuinam non fœnerabis, & contra legem humanam Ludou. Carbo. de restit. omn. rer. quaest. 56. post princ. & non possunt in statèra nostra iusta, & aequa trutinà ponderari. Clar. in §. vsurae. Lup. eo. trac. Qua de re si decem mutuo dedisti, non debes nisi decem repetere, quia quae quod vltra sortem accipitur vsura dicitur, 14. quaest. 3. & sic non solum accipiendi pecuniam pro pecunia, sed omne quod aestimabile est, & vendi potest. Carbo. loc.

519 max. citat. Iuris enim diuini praecipuum di-

cit. Mutuum dantes nihil inde sperantes. Deus, qui prohibuit Adæ ne de pomo ederet, prohibuit vsuras in veteri, & nouo testamento ext. de vsur. c. super eo, cur verò ita iusserit nostrum non est scire stat pro ratione voluntas, sed & quod Principi. Institut. de iur. nat. gen. & ciui. & Notarius sciens contractum esse vsurarium, & illicitum peccat moraliter Nauarr. Manual. Confess. capit. 25. numero 52. Seraph. Caf. Conscient. 7. & ratio est, quia in suscipiendo officium, scriba iurauit, non rogare instrumenta illicita, & prohibita, vnde dicunt praedicti Doctor. quod nedum efficitur periurus, sed est infamis, et ad hoc non aduertunt illi Notarij, qui continuè faciunt instrumenta super mutuo illicito, de quorum lucris non gaudebit tertius haeres, & sic in iure Diuino dispensari non potest, nisi ex causa per Summum Pontificem ex quo tenet locum Dei, vt inquit Abb. in cap. non est, num. 4. & 5. de vot. & vot. redempt. quomodo valebit contractus mutui inter priuatos de recipiendo vsuras vltra sortem. 2. Equidem nulla est admittenda excusatio, quod licitè accipi possit tantum pro centenario, pro mutuatibus pecunijs sub praetextu prouisionum (vt fertur inter mercatores) vel pro remissa pecuniarum de vno loco ad alium sub praetextu quod debitor ex pecunijs alterius paratis releuatur ab expensis itinerum, à periculo amittendi eas, vel ob incursum latronum nauarum cauponum, & stabulariorum, de quibus lex diffidit, tot. tit. ff. nau. caupo. stab. vel ob temporis interuallum in quo pecunia mutuantis soliti negotiari mortua stare non deberet, & ijs similibus nugis. Nam respondetur quod negotiationes sunt mutuae, & si vnus hodie dat mihi, cras do illi, & legi Diuinae contrauenire non debemus, vt supra, quia dicitur, Mutuum dantes nihil inde sperantes, Spec. de vsur. ver. sed pone, Cor. consil. 44. lit. N. vol. 2. & qui soluere facit pecunias pro alio non expendit, nisi in solutione Epistolae, seu literarum transmissarum quod est quid minimum, sed causa lucri iustus sudor, & labor esse debent, vt non otium, bene edere, melius bibere, & dormire. Quoniam ob Adæ peccatum Dominus Deus mandauit, & iussit Adæ in persona omnium, & dixit, In sudore vultus tui vesceris pane tuo, Cap. Deus omnipotens, & in Genes. cap. 3.

Haec autem reg. prohibitiua aliquid recipiendi declarationem recipit: Primo, quia si principalis intentio mutuantis sit mutuo dare, vt lucrum faciat, & secundario sit mutuo dare, tunc est prohibitum aliquid pro mutuo accipere, quia mutuum dantes, nihil inde sperantes, attenditur enim quod principaliter fit, non autem quod in consequentiam venit, ar. l. fin. ff. de haered. institu. l. in conditionibus, ff. de condit. l. 1. ff. de author. tuto. Sed si finis mutuantis sit duntaxat bona mutuandi voluntas, & non praemium, si sponte à recipiente mutuo, aliquid detur mutuantis, tunc videtur licitè recipi posse, secundum Sanctum Thom. de malo. quaest. 13. ar. vlt. & 2. 2. quaest. 78. ar. 2. cum alijs quos allegat Seraph. Caf. consc. 64. sic apud Nauarr. Confess. cap. 17. num. 206. vbi an mutuantis licitum sit sperare lucrum saltè amicitiae, vel alicuius seruitij, & tenet quod sic.

Secundò declaratur non habere locum, quando mutuantis poenituit, vt per Nauarr. ibidem, Tertio ratione lucri cessantis (vt in mercatore) & damni emergentis, Nauarr. ibidem. contra sententiam Sot. vi. inf. versic. 6. & Caualea. decisio. 26. par. 2. Quarto quando illud quod pro mutuo accipitur,

cipitur, non est extimabile, neque venale, secundum Carbo. loc. citat. versic. secunda conclusio. Quinto si quis sine spe mutuauit, & debitor ob gratitudinem aliquid largitus est ei, Carbo. vbi supra, versic. tertia. Similiter si recipiat damnum postea (præter spem) sibi resarcitum, ver. quinta conclusio. Sexto quando quis non vult mutuo dare, sed rogatus coactè mutuatur, quia is ratione lucri cessantis, & damni emergentis, potest aliquid percipere, si mutuans est, negotiator, & non habeat alias pecunias, ex quo lucro labores, expensæ, (vltia pericula) sunt detrahenda, & lucrum certum esse debet, & non fictum, & mens recipientis sit tantum pro damno, & non pro lucro, & quod antè tempus recipiatur, nec fiat pactum quod non teneatur mutuare gratis, & quod sine scandalo fiat, versic. sexta conclusio, hæc omnia habentur ab Adriano, Corrado, Syluestro, Caietano, Medina, Nauarro, & Couarruuia. Septimò pacifici potest inter mutuantem, & recipientem hoc modo, videlicet, do tibi centum vsque ad decem annos, quod si interim alter nostrum moriatur ista transeant ad hæredes, si verò ambo superuixerimus, tu mihi debeas (post decem annos) reddere centum quinquaginta, & hoc licitum esse ait Carbo. loc. cit. versic. duodecima conclusio, & est à lege Pontificia permissum.

Sic de introitibus ad vitam, quia potest dare centum, & recipere decem, vndecim, & duodecim, iuxta tempus, & ætatem eius qui mutuatur, vel illius super cuius vita mutuatur, quod quotidie Romæ, Neapoli, & alibi fieri solet, quoniam incertitudo vitæ, (quæ breuis esse potest) hoc permittitur, vt ibi. Octauo si post tempus lapsum restituendi mutuum, dans egeat pecunijs, quas cum rehabe non possit, ad cambium accipit illas, vel alio modo, tunc qui mutuum accepit interpellatus a Creditore, ad restituendum, si non restituat, de æquitate tenetur ad damna per creditorem passa ob moram restituere reculantis. Carbo. vbi supra versic. decima quinta conclusio. Nono huic conuenit, quod potest mutuans condonare aliquid de pecunijs mutuantis accipienti si mutuum restituatur ei antequam tempus præfixum restitutioni aduenerit Corrad. de vsur. q. 66. conclus. 1. & ex ijs plures casus excitantur.

Primo gener cui dos à focero promissa fuit, & ager in pignus datus, potest iura conscientia percipere fructus, donec dos soluat, & non imputat in sortem, Innoc. in cap. salubriter, de vsur. Constan. Roger. trac. de dot. artic. 16. vbi alios al legat, & limitat quando focer esset in mora, nu. 5. tamen pretio, vt dentur quinque pro centenari pro onerum matrimonialium sustentatione, valet, vt ibi nu. 7. Caualeca. plura allegans, decis. 22. p. 4. idem de cis. 35. nu. 20. 23. 25. par. 1. Rimi. junio. consil. 177. nu. 27. vol. 2. Alciat. tom. 2. respons. 8. nu. 10. libr. 1. Crauet. conf. 940. nu. 6. & 7. Ioseph. Ludo. Rot. Luc. decis. 21. D. Lup. de Sancto Gemi. vir cautus, & amicus meus tract. de vsur. com. mu. 1. § 6. nu. 182.

Secundo vidua quoque pensionem recipere ab hæredibus viri ante annum luctus poterit, antequam dos ei restituatur, & multò magis post annum. Carbo. vbi supra versic. ex quibus, vbi dicit quod solent dari decem pro centenari, at mehercle nimis fauet viduis, quæ tantum alimentari modeste debent, si non habet ante tempus vnde viuere possint, at post tempus alimenta taxantur arbitrio Iudicis quandiu hæres mariti differt restituere dotem. Imol. & alij, in l. diuor-

tio, ff. solut. matr. Constan. Roger. plures allegans, d. trac. versic. 15. sub nu. 4. 5. 6. 7. & 8. cum seq. dicens, quod in vidua cessat dispositio cap. salubriter, de vsur. sed Caualeca. decis. 8. nu. 33. cum seq. & num. 55. par. 3. dicit, quod interesse debetur à die litis motæ, quem omnino vide.

Tertio quæro an mutuans possit pro sui cautione pignus recipere, dic quod sic, quando mutuare non tenebatur, vt per Carbo. d. cap. 59. versic. octaua conclusio, vbi limitat nisi mutuarius sine dicta re commodè viuere non posset. Deuter. c. 24. sed mutuans non potest vt d. pignore, nec fructus percipere nisi computentur in sortem, vbi Carbo. affirmat hanc esse com. doct. & hoc non est in dubium reuocandum.

Quarto legatarius non potest recipere fructus legati dum legatum ei non soluitur, quando illud habere, & consequi potest, secus si hæres sit constitutus in mora post die qua dicitur cedere legatum, iux. l. 1. & 2. C. de vsur. rei legat. l. in minorum, ff. in quib. caus. in integr. restit. est necess. l. si ex legati causa, ff. de ver. oblig. Papiens. in for. libell. pro legat. rei fing. gloss. simul cum fructibus Carbo. d. c. 56. versic. decima conclusio.

Quinto, qui frumentum mutuatur recepturus tantundem certo tempore, vel pretium quod tunc valebat licitum esse, secus si ea mente detur sperans tunc plus valere quando restituatur, Carbo. d. c. 56. ver. decimatertia verum, quia hoc à fortuna pendere videtur (posset enim vilioris pretij fieri) in hoc attenditur ad ea, quæ magis frequentius accidunt, l. nam ad ea, ff. de leg. vi. Couarr. var. resol. lib. 3. cap. 3. num. 6. vbi permutare nouum frumentum cum veteri æquivalenti licitum est, si similiter circa pecuniam reddendam in eadem qualitate currerit, & vsuali, ita reddi debet, vt ibi, & vi. Caualeca. decis. 16. sub num. 4. 1. cum plur. seq. p. 2. dicentem, quod respectu bonitatis intrinsecæ monetæ, quod extrinsecum consistit in materia monetæ, & dicit quod attenditur valor tempore contractus, si verò attendatur bonitas monetæ extrinsecæ, vt est augmentum, & diminutio valoris monetarum, quia aureus modo valet plus, modò minus, tunc tempus solutionis attendi debet, & non contractus, vt per Doct. in l. cum quid, in l. vinu, in l. cum te, ff. si cert. pet.

Veruntamen si detur aureus pro recipiendo aureo, (dum modo non sit dictum, do tibi aureum sex librarum, vt mihi restituas aureum sex librarum) quia hoc in casu pactum seruandum est, at si simpliciter datus sit aureus pro recipiendo auro, tunc, siue valor tempore solutionis sit auctus, siue diminutus, hoc cedit damno, aut commodo illius qui recipit, & ad hæc vi. Caualeca. qui magistraliter in hac proposito loquitur, in d. decisio. 16. vbi omnes allegat part. 2. Quæ de re aduertendum est, an pretium rerum venditarum ad credentiam sit in tot libris determinatum, quia libra non recipit augmentum, neque diminutionem semper eadem est, sic eadem soluenda erit, si verò pretium sit in tot aureis determinatum, tunc tot aurei solui debent, quia sicut periculum, & commodum rei venditæ cedit emptori, tot. tit. de pericul. & commod. rei vendit. sic augmentum, & diminutio aurei cedere debet commodo, vel incommodo venditoris, vt Contrarium sit eadem disciplina, gloss. & Doct. in l. 1. C. de fur. & vt in correlatiuis dispositum in vno censeatur dispositum in alio, l. fin. ff. de accept. l. fin. in princip. C. de indic. vidu. toll. & vt æqualitas seruatur inter contrahentes, vt latius dixi supra.

supra, num. 449. & alibi, quicquid alij dicant, qui tenent quod quando aureus est appreciatus, puta in libris sex, & ex tempore efficiatur librarum, vt puta septem, quod ista libra debeat diuidi inter debitorem, & creditorem, per tex. in Authent. de consul. cir. princip. arg. §. cum ex aliena materia, Instit. de rerum diuisio. facit Cauca. decisio.

II. num. 52. par. 2.

Quid si pactum sit quod reddantur cerum aurei in auro, & non in minori numero, nec in alia moneta ad rationem librarum sex pro auro, Dico quod hæc postrema taxatio, contradicit pacto precedenti, quo casu tanquam contradictoria est superflua reijci debet: nam duo contraria in vno met pacto, vel in vna oratione simul stare non possunt, l. mutuis, ff. pro soc. l. 1. C. de fur. & tanquam repugnantia non sunt attendenda, l. vbi repugnantia, de regul. iur. nec valet dicere, quod neutrum valere debet, vt in d. reg. quia procedit quando vnum sine alio stare non potest, secus in casu isto, vi. las. in l. 1. in princip. col. 2. ff. ne quis eum qui in ius voc. Doct. in l. si idem, cum eodem, de iurisdic. omn. iud.

* Hinc est quod quando concurrunt duæ virtutes paris potentia, tantum iuris habet vna ad restituendum, quantum altera ad obtinendum, Bal. in l. Sabinus, C. commu. diuid. & idem attendendum est id quod in Regione in qua casus iste euenit, frequentari solet, l. semper in stipulationibus, de regulis iuris, vbi Dec. & Cagnol. & illud præcipue quod inter mercatores seruatur.

Sexto quæro, an quis vendens possessionem domus suæ, & retinens dominium penes se, donec pretium solvatur possit interim aliquid percipere, vt puta ad rationem quinque pro centenario, & Carbo, loc. cit. d. quæst. 56. versic. decima septima conclusio, tenet quod licet percipitur, si periculum rei venditæ non pertinet ad emptorem, quo fit quod quando emptores habent promissionem de curctione, periculum ad eos non spectat, l. 1. C. de euect. Caballin. tract. de euectio. §. 3. quæst. 6. & est tex. pro hac quæst. in l. curabit, & l. fructus, C. de act. empt. l. Iulianus, §. ex vendito, ff. god. Nam vt re, & pretio simul non licet emptori, l. 2. C. de vsur. Rot. Genue, decisio. 194. num. 1. & seq. & in ter. Mago. decis. 92. numero 15. & 16. Gabriel. comm. conclusio. tit. de empr. & vendit. conclusio. 4. num. 24. & 25. & hoc passim seruatur. Quinimmo vsuras pro pretio non soluto emptor cogitur prestare venditori, Doct. in d. l. curabit, C. de act. empt. Couarru. variat. resolut. lib. 3. cap. 4. nu. 2. & ab omnibus est co. receptum.

Cætera verò circa census, & cambia realia, aut sicca, vltra alios, reperies breuiter discussum à Seraph. in dict. cas. conscient. & duos Tractatus deinde fecit in hac materia, vnum de censibus, alterum de cambijs, & multa per Ludou. Carbo. dict. tract. de restitut. omn. ter. q. 58. & 59.

521 Sed mihi videtur dicendum quod qui dat aliquid sponte, non coactus, quia sic sibi placuit, animi gratiositatem ostendere, & qui recipit præter spem hanc gratitudinem agnoscens, recipit quod sibi datur, cum ex vtraque parte mens minime corrupta sit, licet datur, & licet recipitur, Seraph. d. cas. 64. ver. quinto, vbi limitat, nisi recipiens esset ignarus, quod dans minus libenter ei dat: nam recipiens excusatus est, & e contra qui dat si est ignarus, an recipiens sit cupidus, ad hæc vi. Caieta. & S. Thom. 2. 2. q. 78. ar. 1.

* Verum in hac materia mutui, dico quod si tem-

pus à Deo nobis datum est sine precio, cur illud vendere volumus, hoc sanè facere non debemus, vt per Ro. consil. 500. plures alias rationes adducens, ex quibus accipere non licet quidquam pro mutuo, cum vsuræ sint prohibita, nec respectu commoditatis factæ, nec respectu temporis quo quis illa commoditate mutui fruitur, & in tantum est verum quod tempus vendi non debet, quod etiam quæ vendi licitè possunt, non possunt vendi tempore feriato in honorem Dei, sub pœna peccati, cap. 1. ex. de for. nisi necessitate cogente, Nauarr. Confess. cap. 13. num. 6. Seraph. cas. 10. Hinc quam malè faciant scandalosè vendentes carnes appensas palam, & publicè, tempore Quadragesimali, notum est si saltem clausis ostijs egentibus venderentur scandalum cessaret, & mos Christianorum non esset ab infidelibus derisus.

522 Nunc de illo pacto tam præiudiciali inter creditorem, & debitorem, quod si tempore certo, non erit debitum solutum creditori liceat ad cambium recipere, & ad recambium, de hoc pacto tractat Cauca. decis. 2. sub nu. 22. p. 2. & non posse fieri nisi inter mercatores solitos negotiari, & admonito debitore in mora constituto passim, toties quories, necessitate urgente, & ibidem Cauca. num. 26. tractat quando cambium dicatur siccum, vtrum de hac re Theologi sint consulendi, tamè dicitur cambium siccum, quando pretium sub periculo versatur, & pro periculo aliquid accipitur, & quando re vera realiter, & cum effectu literæ cambij non interueniunt, sed fingitur interuenisse: Nam si hæc in facto verè interuenissent, equidem cambium reale diceretur. Rot. Genue, decis. 37. sub num. 11. pro quibus (ait) interesse non deberi, vi. Nauarr. Manual. Confess. præcept. 7. cap. 17. nu. 283. & 396. Seraph. in Cas. Conscien. & dict. trac. de cambio, vbi docet quomodo cambia sint licita, & quando illicita, & quid de ministris cambiorum, quem omnino vide: nam quicquid Legistæ dicant in materia cambiorum, veritas est, quod potius consulendi sunt Theologi, de quibus per Ludouic. Carbo. d. suo tractat. de restitut. omn. ter. cap. 53. & 54.

523 Item cambium siccum dicitur quando quis eget pecunia Florentia, & inibi mercatorem reperit a quo pecuniam accipit, sub nomine cambij, & debitor, qui pecuniam accipit, promittit soluere quinque pro centenario, vel tantum, quantum interesse tunc decurret, & non soluit, sed creditor fingit, quod in feria recepit cambium ab alio, vt solutionem consequeretur, facitque debitorem quoque teneri ad illud interesse fictum, cum re vera passus non fuit. Alio modo cambiū siccum dicitur, quando inter creditorem, & debitorem fingitur, quod mutuanus pecunias faciet soluere illas recipienti mutuum, in tali feria, in qua ad interesse cambij currentis debitor se obligat, sed licet in rei veritate creditor mutuauit, & debitor mutuum accipit nihilominus, ambo finxerunt, quod mutuum non fuerit factum, sed fiendum tempore futura feria, adeo quod venditur hoc modo tantum tempus, & pro tempore interesse siccum soluitur, & consequenter cambium non est reale, merito prohibitum, & omni iure improbissimum est, vt per Doc. quos allegat Carbo. loc. cit.

* Vnde Arist. ratione naturali morus, in primo Politic. dicit, quod vsuraria acquisitio pecuniarum est maxime præter naturam, ita S. Thom. 2.

2. q. 18. ar. primo, sed dubium in materia vsuratum facit licitum, quod alias esset illicitum, cap. fin. cum gloss. de vsur. in 6. & ad prædicta ultra alios. vi. Nauar. Manual. Confess. cap. 17. sub numero 24. me. 283. vbi ait, quod cambium de loco ad locum est licitum cum lucro, non autem de tempore ad tempus, nec inter personas non habentes animum cambiandi, nec pecuniam, & quod in cambijs potest aliquid accipi ratione lucri cessantis, & damni emergentis, si tunc mora cesset, & multa alia dicit omnino videnda, & latè per Sum. Angel. in ver. vsura, per tot. fat est, quod vsuræ sint omni iure prohibita, & sunt de genere prohibitorum etiam naturaliter, vt per Arist. loc. cit. in primo Politic. Clar. in §. vsura, ver. sciendum est autem, & per Baiar. ibi sub nu. 11. vbi ait vsuras esse prohibitas, decem & nouem rationibus quas ponit Maria. Soc. in Rubr. de vsur. & sub num. 19. alleg. Rodolph. trac. de vsur. in 3. par. vbi loquitur an cambia sint semper prohibita, & per Alphons. Guerer. tit. de vsur. c. 67.

Et ex ijs notabilis practica desumitur, quod, qui interesse, vel cambia præterdit, debet in articulis ponere, & in libello, quod ille, qui lucrum petit, erat solitus negotiari, & lucrari, et debet probari, alias non obtineret, vt per Alex. in l. diuortio, in princ. col. 7. & l. insulam, §. vsuras, col. 2. ff. solut. matr. Soc. tenio. conf. 179. lib. 2. Afflict. decis. 20. alios refert Rebuff. in Repet. l. vnica, glo. fin. num. 25. C. de cens. quæ pro eo, quod interest. Marcell. Cala. trac. de mod. artic. num. 164. cum plur. seq.

525 Et pecuniæ montis pietatis, an de eis ibi possit aliquid accipi possit pro salario officialium? dicitur quod sic secundum Alphons. Guerer. tit. de vsur. cap. 67. Bertazol. consil. Cri. 2. vol. 2. idem tenet Nauar. d. c. 17. nu. 283. Anto. Corset. inter conscri. diuerso. consil. 25. Ar. de prouentibus, & meritis percipiendis ab eo, qui pecunias super d. Monte tenet, si non vis errare serua Bullas summorum Pontificum, Concilij, & synodalia approbata, & consuetudinem approbatam, ad hoc vi. Oldr. contil. 207. num. 7. Capol. de simulat. contrac. in princ. nu. 4. & 5. Nauar. post D. Anto. Archiep. Flor. & alios, in consil. 20. per tot. libr. 5. de vsur. Dec. consil. 12. nu. 82. Ludo. Carbo. d. tract. de restit. omn. rer. cap. 55. vbi refert opiniones ab vtraque parte, & tenet contra Gajeta. & Sotum, & fauet monti pietatis, hoc vnum scio, quod pecunia depositata in tuto, non facit pecuniam ergo sterilis, & sic sine lucro. Causa mali tanti est omnia cupiditas.

526 Similiter tempus pro tempore, poni non potest, nisi ex necessitate, secundum Bal. in l. fin. col. 5. vers. tertio per mitto, nu. 15. C. de codicil. vt si quis domum conduxerit, & pensionem soluerit, sed factò locatoris re locata vti nequierit, locator non potest inuito conductore velle, quod conductor vtatur totidem alio tempore re conducta pro tempore quo vti non valuit, sed teneatur restituere mercedem Bar. in l. si vno anno, §.

527 cum quidam, ff. locat. bene verum est, quod tempus ablatum restitui potest de iure ciuili, vt in l. si ita stipulatus, cum gloss. de verb. oblig. & tot. tit. C. de tempo. in integr. restitui. tam minor, quam maior, & hoc in gratiam petentis, sed tempus semel suppletum, iterum non suppletur. Tiraq. in l. boues, §. hoc sermone, de ver. sign. hinc dixi sup. sub nu. 208. non dari regulariter restitutionem restitutionis præsertim aduersus rem iudicatam. Boss. tit. de restit. co. tit. rex. in l. 1. &

fin. C. si sep. restit. postul. fue. vbi gloss. Cyn. & Bart. l. interdum, ff. de minor. Sfor. Od. de restit. q. 16. art. 8. & 9. vi. sup. num. 208. sicuti non debet concedi reuifio reuifionis, alioquin procederet in infinitum, & quando quis aduersus rem iudicatam restituitur, primo non debet restitui nisi prius de iniustitia euidenti breui manu ostendat, vt palpari quodammodo possit. Il torto fatto, ò riceuto, l. nam, & postea, §. minor, ff. de iur. iuran. l. verum, §. sciendum, vbi Bar. & alij, ff. de minor. secundo, non debet restitui nisi prius resectis expensis, per reg. cap. locupletari, de reg. iur. in 6. Cauca. d. decis. 14. num. 35. p. 1. & per tot. illam decis.

528 Postremò de tempore dicitur, quod, qui non seruat tempora statuta induciæ duplicantur, §. hodie autem. Instit. de except. vnde si quis ante tempus petierit debitum tunc si habebat duos menses ad soluendum, duplicatur tempus, & fiunt quatuor menses. Item si data est audientia signata illa seruanda est omnino, & punctualiter, alioquin ille cui datur licitè indignatur contra iudicem, vel alium, qui tempora non seruauit. Item de æquitate dies termini non computatur regulariter in termino, not. in l. 1. vbi gloss. & Bar. ff. si quis cautio. Car. in clem. 1. de appellat. vi. inf. num. 531. & 534. & ideo torus debitori conceditur, §. omnis, Instit. de verb. oblig. sicut dictum fuit quod dies citationis tota cedit citato, p. 2. nu. 79. & non currit tempus nisi a die date copie, Cauca. decis. 21. nu. 79. par. 1.

Quid si nullum tempus datum sit ad soluendum, tunc equitas suadet quod si creditor est persona pia, & fauorabilis, vt sunt, pupilli, & vidua, ac huiusmodi, tempus coarctari debet, si verò debitor, tempus dilatari debet: nam ob paupertatem aliquid indulgendum est, Par. de Pur. consil. 121. num. 41. Grat. Resp. 121. num. 4. lib. 1. Anchar. Rheg. quæst. 2. nu. 5. multos allegans, at si creditor, & debitor ambo sint conditionis pares modicum tempus non nocet, Anchar. quæstio. 16. numero 16. & in dubio Iudex æquitatem, & non rigorem amplecti debet, l. 1. in fin. vbi Bald. C. de iure deliberan. Cauca. Decisio. 10. numero 8. par. 1.

529 In pœnalibus pariter æquitas habet locum circa tempus: nam vult quod illud inspiciatur quod minus damnosum sit partibus, vnde si vendens rem forensi, incurrit pœnam ex quo contra prohibitionem facit, & antè traditionem rei venditæ efficiatur Ciuis, attenditur tempus traditionis, & non venditionis, vt euitetur pœna, Bal. in l. 1. ff. de posi. idem in consil. 314. volum. 3. Castren. consil. 286. par. 2. quemadmodum Gabella non debetur circumscripito statuto, nisi demum secuta traditio, vt ait Titaqu. de retract. consanguin. §. 1. glof. 2. numero 46. Hinc est quod pactum de vendendo non est venditio, vt supra, & Gabella non soluitur de sententia, & contractu nullo, Caballin. Milleloq. 108. Alexand. consil. 59. num. 1. & 9. volum. 4. Crauet. consil. 4. numero 22. lib. 1. verum est in hoc aduertendum, quoniam si statutum dixerit quod de quolibet contractu soluatur Gabella, statim Gabella debetur contractu inito, nisi contractus sit nulliter factus, vt supra, nec expectatur tempus traditionis, at si statutum dixerit quod de re vendita soluatur Gabella, tunc attenditur tempus traditionis, vt per Doct. supra relat.

530 Et not. quod in ijs quæ sunt inducta ad rigorem iuris, tempus etiam Rusticis currit, mulieribus,

ribus, minoribus, & huiusmodi, l. fin. C. de iur. & fact. ignor. not. glos. quæstio. 4. §. vlti. Gu- glielmi. de Cuneo in l. si quis ex argentarijs, §. fin. cum l. sequen. ff. de eden. Bart. in l. i. §. nunciatio, col. vlti. ff. de oper. nou. nunciatio. Bal. in l. i. C. de iure deliberan. Dec. in cap. pastoralis, colum. 8. de except. idem consil. 184. num. 11. Quibus in lo- cis Doct. dicunt quod prætextu ignorantia non succurritur plus minoribus, & alijs quibus spe- cialiter prouisum reperitur, quia ignorantia in ijs quæ sunt inducta ad conseruandum iuris rigo- rem, non succurritur, Alexand. consil. 14 num. 1. vol. 2. cum ibi per eum adduct.

531 Et in hoc proposito scias quod tempus, aut est datum à lege, vel ab homine, vt puta statutum mandat notitiam dari, vt in Retractu, & alijs oc- currentijs, tunc tempus non currit ignorantia, tex. in cap. 1. tit. quomodo temp. mil. in vlt. feudo. Alex. dict. consil. 14. numero 5. volum. 2. Tiraq. de Re- tractu. confanguin. glos. & non sufficit scien- tia habita aliunde, quam per notificationem iux- ta dispositionem statuti fiendam, Caualea. de- cisis. 20. numero 50. & sequ. part. 1. Cassa. Con- suetud. Burg. Rubr. 10. §. 5. circ. fin. stante autem impedimento per quod Actus fieri nequit for- miter iux. statuti formam, tunc per æquipollens (ratione impedimenti) æquitas suadet, vt possit adimpleri, not. in l. mulier, in principi. de arb. tex. in l. mater, vbi glos. C. de institut. & substitutio. Nam lex in casu impotentia non determinat, & sic æquitas supplet, quia in statutis hoc in casu æ- quipollens non excluditur, Bal. in l. nemini, C. de Aduoc. diuerso. Iudic. præsertim quando per æ- quipollens idem sequitur effectus, Euerar. in sua Centur. loc. 26. ab æquipoll. lit. F.

532 At si tempus datū sit à lege sine requisitione, & factio hominis secus est, Bal. in l. quamdiu, vbi Alexand. Iaf. & alij, C. qui admitt. & magistrali- ter, ac distinctè ibi docet, & loquitur more suo, quod si dies, & pœna præfixi sint à lege, tunc mo- ra purgari non potest, vt est glos. not. & ordi. in cap. mora, de regulis iuris, in 6. & in cap. licet, de Decim. præsertim si pœna est imposita ipso iure: nam hæc clausula sapit rigorem, l. is cui, ff. de le- gat. 2. Bal. in l. insulam, quæst. 10. ff. de verb. oblig. vbi omnes Scribent. sed modica mora excusat, vt dixi supra.

533 Aduerte quod si tempus erit datum à die tali, quod illud non dicitur currere, nisi post illam diem per regul. supradictam, numero 528. quod dies termini non computatur in termino, vt non in l. i. vbi glos. & Bart. ac alij, ff. si quis cautio, cle- ment. sicut, de appellatio. dixi in 4. par. num. 194. Item, quia illa dictio, a, exclusionem importat, vt pulchrè per Alex. consil. 42. sub num. 5. vol. 3. facit tex. in l. ratio, §. si venditorem, & ibi glo. in ver. ab initio, de act. empr. & etiam, quia æquitas superat rigorem.

534 Tempus verò continuum per quod etiam dies feriati, & non feriati currunt etiam igno- ranti. Caualea. decis. 17. num. 23. p. 1. Dama. Reg. 68. sed fallit in ætate minore, in patria potesta- te, & in alijs quæ possunt præscriptionem impe- dire, vt ibi.

Et in contingentia facti hic quæro, Fiuizanen- sum appellationes deuoluuntur ad tres Audito- res Rotæ Florentiæ, vel ad iudicem primarum appellationum illius ciuitatis iuxta capitulatio- nes initas inter Florentinos, & Fiuizanenses, & quotidie obtinentur a Iudicibus prædictis (vt de more literæ citatoriæ, & inhibitoriales iudici à

quo, vt in fine dictarum literarum, vbi enume- rantur dies iuridici, quibus Iudex à quo debeat citare partem contra quam appellatum fuit, vt iuxta stylum Flor. citatio tempore legitimo fiat, si occurrat quod dies, qui Florentiæ non sunt fe- riati, reperiuntur feriati Fiuizano, an citatio vale- bit, dic quod sic, primo quia feriæ loci Iudicij attenduntur, vbi caus. principaliter agitur, & in procedendo attenditur consuetudo, stylus, & mos loci Iudicij. Maria. in cap. postulasti, art. 20. & 21. de for. compet. & faciunt, quæ dixi in 4. par. sub num. 125. & sub num. 509. in hac par. se- cundo, quia Iudex à quo in hoc casu est merus executor nudi facti pro vt est citatio, & tenetur exequi, nec vltius querere debet, ar. l. diligen- ter, §. si iter, ff. manda. cum simil. Nam etsi iniun- ctum sit Iudici à quo, vt in partibus per vnum ex suis nuntijs citari faciat. N. tamen est ac si dictus nuntius esset missus à Iudice ad quem, & tan- quam nuntius communis Florentiæ reputatur, l. si per alium, ff. ne quis eum, qui in ius voc. vi. exi. l. si quis id, §. pen. ff. de iurisd. omn. iudic. l. 1. ff. de eo per quem fac. erit, & facit A sin. in prac. §. 7. cap. 3.

Sed pone, quod Fiuizanensis teneatur compa- rere in ciuitate Florentiæ intra decem dies con- tinuos post appellationem, & cum in tempore Florentiæ aduenerit, inibi quasdam ferias serua- ri repererit, & sic intra decem dies audiri ne- quiuit, adeò quod impeditus ex eo, quia ob fe- rias nequiuit audire, nec legitime comparere ad se præsentandum coram Iudice appellationis, an postea transactis ferijs adhuc locus sit suæ comparitioni, & dicitur, quod sic, dummodo pri- ma die iuridica sequenti immediatè post dictas ferias se legitime præse- nter, & compareat coram Iudice appellationis, Caualea. decis. 17. num. 24. & 25. par. 1. Bar. in l. 2. num. 4. C. de tempor. ad appellan. & ea ratione superius allegata, quia in loco iudicij attenditur stylus eiusdem loci. Ve- rum, quia aliquis fortè dicet, quomodo attenden- dus est locus iudicij si antequam iudicium inci- peretur Florentiæ, iam terminus 10. dierum fluxerat. Respondetur, quod tempus impedito non currit, quando impedimentum oritur ex fa- cto Iudicis impediti recipere literas dimissoria- les, seu Apostolos, & libellum appellantis, ob ferias in quibus ius non redditur, l. 1. §. fin. ff. de diuer. & tempor. præscr. l. 1. §. dies, ff. quem- admo. appellat. sit l. milites, §. sexaginta, ff. de adult.

535 Et in pœnis delictorum quodnam tempus attendendum sit, dixi supra, sub num. 122. 123. 124. & seq. par. 4. & vbi de modico præiudicio agitur tempus impedito non currit. Tiraquell. de Iudic. in reb. exigu. num. 69. & operatur lon- gitude temporis, quod diutina carceratio habeat pro parte pœnæ, l. qui diutino, ff. de pœn. Tiraq. de pœn. temper. caus. 41. num. 3. vbi pœna carceris, cum pœna exilij est compensanda, vt dixi in 2. par. & de carceratione intellige verum esse, si diu post condemnationem Reus in carceri- bus moraretur, vt per Doct. ad d. l. qui diutino, pulchrè exquisitissimus vir D. Caball. Cas. Cri. 142. num. 1. & 2.

Item quando de delicto antiquo queritur, non consuetudinario, tunc pœna minuitur. Bar. ibi. d. l. si diutino, & Tiraq. vbi sup. etiam caus. 42. num. 14. & Cic. ait, quod nullus est dolor, quem non lōgiquitas temporis minuat, atque molliat.

536 Et diutina solutio de æquitate non inducit obli-

obligationem in futurum, l. si certis annis, C. de pact. nisi quis titulum alleget, & solutionem probet per decem annos, l. cum de in rem uerso, ff. de uisur. sed si uore pia causa solutio per triennium sufficit, tex. in l. 1. C. de fideicom. & per Bar. & alios quos adducit Tiraq. de priuileg. pia causa, priuileg. 60.

537 Tandem consuetudo tam longo tempore inducta non est obseruanda, si sit contra ius diuinum aut contra naturalem, & iuratur. c. vlt. de consuet. ubi Abb. & Tiraq. de pen. temp. caus. 42. nu. 15. qui in tract. de praeser. §. 1. sub num. 85. multa exempla recenset, quae ob temporis longam consuetudinem causantur, vi. supra num. 49.

538 Et dicit quod tempus non solum tollit ius, ac dominium alterius, & alia plurima damna, & incommoda affert, sed caetera omnia absumit, deuorat, & destruit, atque commutat, & alio diuertit, sic apud Bal. in cap. inter dilectos, de fid. instrum. & apud Ouid.

Tempus edax verum, tuque inuidiosa vetustas,
Omnia destruis, vitataque dentibus aui,
Paulatim lenta consumitis omnia morte.

Vnde omnia tempus habet, & omnia bona in tempore suo. Nix in hyeme, calor ingens in aestate, & si tempus affert incommoda, utique affert commoda, vnde vers.

Multa ferrunt anni venientes commoda secum,
Multaque recedentes adimunt.

Quibus autem casibus consuetudo vincat legem habetur per Jacob. de Beluis. in sua prac. in Rub. de poena capitali sub num. 14. dicens, quod quando consuetudo est specialis, legem vincit, quando scilicet non est contraria iuri naturali, vel contra regulas iuris, vel contra ius fiscale, vel contra ius gentium, vel nisi ius alterius absorbeat, in totum, vel nisi specialiter, vel nominatim a iure prohibita fuerit, ut in auth. nauigia, C. de fur. Doc. trad. in l. de quibus, de leg. cap. 1. extra, de consuetu. & talis consuetudo habet tres virtutes, imutandi, interpretandi, & corrigendi, ut in l. si C. quae sit long. consuetu. & hic vnum a S. Aug. dictum ponere volo, quod in his rebus de quibus nil certi statuit scriptura diuina. Mos populi Dei, vel instituta maiorum pro lege tenenda sunt, vt ex libr. Epist. 86.

DE PRAEDICAMENTO

Actionis. 7.

539 **H**oc actionis praedicationem est valde latum, & spatiosum, a quo omnes actus humani geruntur, dependentes, a potestate, & voluntate propria, & alterius, qui ultra voluntatem agentis, non operantur, l. non omnis, ff. si cert. petat. l. si idem seruus, de leg. 2. & l. si minor, de ser. ex por. cap. si eo tempore, de Reser.

540 Quia petficere in facto consistit, non autem in facto fieri, vel in facto imperfecto, ar. l. eius qui, §. pen. ff. eo. ideoque in dubio semper interpretare debemus actum magis valere, quam petire, l. cum pater, §. filius, de leg. 2. dum modo non

fit de genere prohibitorum, aut contra aequitate, l. non dubium, C. de leg. Nam actus quantuncumque pius, & fauorabilis, in alterius praediciu principaliter factus sustineri non debet. Institutu. quib. manu. non lic. in princ. & ad sustinendum actum, semper in dubio interpretandum esse, quod actus sit factus eo modo quo debuit, congruis loco, & tempore, licitis, Bar. & Doct. in l. non solum, §. sed, & probare, de no. op. nuntiat.

542 Actio autem secundum Phil. est id secundum quam agere dicitur, in id quod subiicitur, ut per Titelma. in Dialect. eo. praedicatione actio. & est illa operatio, qua aliquid intra, vel extra agimus, aut operamur. primo namque mente concipimus quid agendum, deinde corpore exequimur.

* hic dicitur quod primum est in intentione, vltimum est in operatione, ex eo quia omne agens agit propter finem, l. si is qui, ff. de acq. rer. do. leg. verum de fur. vnde si finis est laudabilis agens bene agere dicitur, in patiente bene disposito, not. in l. 1. C. de her. institut. l. in omnibus de actio. & oblig. & si aliter sequeretur aequitas tanquam benigna mater succurret, parcendo condonando, indulgendo, & remittendo, l. in summa, §. item Var.

544 rus. de aqua plu. arden. Vnde si quis dans opera rei licita in illicitum incidat non est cum rigore puniendus (absit) attento principio licito, Bart. in lex plagijs, §. Tabernarius ad leg. Aquil. Boer. Decis. 237. num. 3. cir. si. dixi in 4. par. num. 123. & 124. attenditurque id quod minus nocet, leg. quod ait, §. lex ait. ff. de adult. Nam licet iustum sit in haerere rigori, tamen iustius est aequitatem amplecti. leg. si filius qui patri, ff. de vulgar. & pupill. is enim qui contra animum deliquit dulcior misericordiae subleuandus est, l. aut facta, ff. de pen.

545 Equidem, aequitas naturali ratione nos admonet ad bene, recteque agendum, & beneficiis tibus beneficiendum, l. 1. ff. de iust. & iur. & maxime vti creaturas ad recognoscendum creatorem, & vere creatorem confitendum, quod in eo viuimus, mouemur, & sumus vt ait Apost. ac ad bene operandum, imitando vti membra caput nostrum

546 quod Christus cuius omnis actio est nostri instructio. c. Deus omnipotens 11. q. 1. & c. significasti de elect. quaecumque enim scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt & hanc aequitatem maiori dulcior misericordiae nos Christiani recte, poterimus per Iesum Christum filium Dei plenum gratiae, & veritatis, Io. cap. 1. Qui in primo aduentu aequus humanus & benignus apparuit, vt saluaret nos, & in secundo aduentu, cum venerit in maiestate sua in rigore omnes iudicabit in fremitu conculcabis terram, & in furore obstupescies gentes, p. 5. Cantic. Abachuc. quinimo iudicabit orbem terrae in aequitate, & populos in veritate sua, Ps. 95. & Ps. 97. iudicabit orbem terrarum in iustitia, & populos in aequitate adeo quod aequitatem ipsa summa aequitas, semper

547 per praeculis habet, ille profecto a natura sapiens aeditus, est, qui ad colendam iustitiam accurrit, actus suos omnes perpendit, nihil dicit, facitque nisi prius alios spectet modestia, putetque cunctaque iniqua dicta, vel facta sunt ad metrum & iudicium iustitiae reuersura.

548 Modo secundum terminos legales agimus in rem aut in personam, pro consequendo id quod nobis aliquo pacto debetur, siue ex mera liberalitate, siue ex vtraque parte, siue ad antidora, vt per Docto. in Rubr. & l. 1. de verb. oblig. & leg. si quando. C. de reuoc. donat. & quemadmodum apud

apud legistas actio ex obligatione matre sua ori-
tur. vt per Iaf. vltra alios super. institut. de actio.
in prin. ita apud logicos argumentum parit rem
449 de qua tractatur. vt ibi. Verum propositi no-
stri non est, hic de actionibus, & obligationibus
tractare, sed de æquitate, & rigore, quam si ad
aliquid dandum vel faciendum obligamur, rigor
affociat, atque adiuuat, vt quàm primum exequa-
tur (si iustum sit) vtputa in alimentis præstan-
dis, in legatis pijs soluendis, in doribus exigen-
dis, & mercede præsertim diuturna, satisfacienda,
huiusmodi personis, & causis de quibus lo-
quitur glo. cum Bal. in l. vnica. C. quan. Imper.
inter pupill. & vidu. & c. Fely. in c. si diligenti.
extra de foro compet. & quæ celeri expeditione
opus habent citò expediti æquitas iubet auth. ni
si breuiore. C. de iudic.

550 Et in proposito huius prædicamenti dicitur
quod quotiescunque id quod prodest, est beni-
gnius eo quod nocet, attenditur quod prodest. l.
si pupillus. ff. ad leg. Falc. Alciat. de præf. Reg. 1.
præf. 30. nume. 6. in dubio etenim attenditur id
quod prodest, & fauorabilius est l. non intelligi-
tur. §. si quis palam, vbi Barto. ff. de iur. fisc. quod
verè procedit quando actus ad duo trahi potest,
videlicet ad nocumentum, & ad vtilitatem, se-
cus quando duo certa, & determinata concurrerent,
quorum vnum prodest, & alterum nocet, Alber.
in l. in pari causa. de regul. iur. Traqu. de re-
tract. conuent. §. 30. glo. prima, nume. 27. cum
sequentibus.

Ex hoc elicitur an & quando sit magis fauend-
um reo, quam actori, vel fisco. & in dubio sem-
per est fauendum reo, & non actori, nec fisco. l. fa-
uorabiliores. ff. de reg. iur. pulchrè. D. Menoch.
de arb. iud. q. 80. in no. Addit. at secus in pari cau-
sa, quia differt quod causa sit paris, vel quod sit
dubia. vt per Doct. in d. l. in pari causa. Peregr. de
iure fisc. lib. 6. de pign. & hypoth. nu. 23. est ma-
teria l. non puto. ff. eo. maxime quando vterque
tractat de luero captando, vt contra fraudantem
gabellam. idem Peregr. de iur. fisc. lib. 6. de ut. de
pign. & hypoth. nu. 23.

551 Hinc Menoch. loc. mox cit. tractat an in iudi-
cio quasi publico Procurator possit interuenire
pro reo? & videtur quod sic attentis circumstan-
tijs. vi. Anton. Rubeum. tract. de Procurat. vbi
æquitas suadet non est dubium, & vbi procedi-
tur sola facti veritate inspecta, si actor intentat
vnam causam, & probet de alia, non succumbit,
immo obtineri debet in eo circa quod ipse proba-
uit, scilicet in civilibus. Bal. & Ang. in l. si. C.
de Annal. excep. secus in criminalibus, quando
simul non agitur ad interesse, vel ad emendam
damni, quod fieri posse, vt per Clar. & ibi add. §.
1. q. 1. vers. 3. & dixi in 1. par. sub nu. 49. versu.
causa verò mixta, & in 5. par. sub nu. 104. & 240.

552 Vnde agens ad duo, & probans de vno, æqui-
tas præstat quod in eo quod probauit, obtineat,
& quod vtili per inutile in separatis non vitie-
tur, l. sed si decem. de constitu. l. 1. §. penul. de ver-
bor. obl. de hac reg. dixi par. 3. nu. 304. & si quis
intentat duo remedia vtputa reintegranda, & re-
tinenda, id facere potest per subordinatam con-
ditionem. Iaf. l. in prouinciali. nu. 9. ff. de oper.
nou. nunciat. Menoc. de recuperan. poss. remed.
17. nu. 13.

Nec iudicium per hoc claudicare dicitur. c. in
iudicijs. de reg. iur. Marf. consil. 58. circa dubita-
tionem, nu. 15. quia tunc claudicat quando non
procedit secundum ius, vel quando pro parte cõ-

ceditur quod in totum concedendum omnino
erat, vel quando pro parte denegatur, quod in to-
tum denegandum erat, & iustitia non manet æ-
qua lance, & iudex non est rectus, sed claudicat
in iudicio suo, & sic actori non est concedendum
quod reo non permittitur, l. non debet. vbi Dec.
& Cagnol. de reg. iur. qui plures limitationes tra-
dunt, & ipse dixi in pract. de test. par. 3. nu. 181.
hinc Marf. d. consil. 58. ait, quod si permittitur
bannit. capto purgare contumaciam, & docere
* innocentiam suam, pari modo permittitur parti,
vel fisco ostendere fuisse culpabilem. vt æqua-
litas seruetur.

553 Priuilegiatus etiam hac ratione nõ gaudet be-
neficio priuilegij contra æquè priuilegiatũ. auth.
item si vicem. C. de sacr. sanct. eccl. Bart. in l. sed
militis. de execu. tutor. Doc. in auth. quas actio-
nes. C. de sacr. sanct. eccl. vbi Bal. nu. 1. Adducẽs
rationem, quia Peregr. de iur. fisc. tit. 3. lib. 7. nu.
24. Cum priuilegiatus contendat cum æquè pri-
uilegiato, illa priuilegia confunduntur, & iure cõ-
muni statur, d. l. sed si milites. §. 1. Iaf. in §. rursus.
nu. 25. de actio. Peregr. de iur. fisc. lib. 7. tit. 3. nu.
24. & ex hoc aliud insurgit, quod si Iudæus hæat
* aliquod priuilegium, non debet aded ipsi patro-
cinari cõtra Christianos, quin & Christiano nõ
licet & vti contra Iudæos. Marf. d. consil. 58. sub
nu. 15. dixi. in 1. par. sub nu. 43. & 44.

554 Itaque ecclesia contra ecclesiam non præscri-
bit, cum lógi tẽporis præscriptio odiosa sit. Balb.
de præf. in 2. p. nu. 1. secus, ait, de vsucapionib.
quæ secũdum eum sunt fauorabiles, ideoq; vna
ecclesia potest æquè vtiliter, & fauorabiliter per-
mutari alteri ecclesie. d. auth. item si inuicem. C.
de sacr. san. eccl. & si ecclesia habeat iurisdictionem
temporalem, debet in temporalibus proce-
dere, & iudicare secundum iura civilia. c. fin. ex-
tra de præf. & in auth. de episc. & cler. §. si ve-
rò. collat. 9. Iac. de Beluis. in sua prac. rubr. quo-
tuplex sint causæ, nu. 195.

555 Et ex hac supradicta regula pauper non tene-
tur alere pauperem. Bal. in l. præfes. C. de seruitu.
Cor. Benincas. trac. de pauper. q. 9. Spec. 10. & ali-
bi. quod aliàs dixi in materia carceratorum in 2.
par. & facit pro omnibus illis, qui tenentur ali-
menta præstare, quoniã, qui pro se ipso eget, ege-
no non tenetur succurrere, & minor non vitur

556 priuilegio contra minorem, l. pen. & fin. ff. de
minor. & alias iudicatum fuit donationem non
valere factam à viro minore 25. annorum, erga
uxorem suam minorem, contra hæredes mino-
ris, vt refert Cauale. Dec. 30. nu. 17. & 37. par. 1.

557 Similiter clericus contra laicum ex caus. lai-
cali agendo non gaudet priuilegio clericatus, ni-
si laicus eodem priuilegio per quandam reflexio-
nem vti valeat, contra clericum: vnde clericus
siue agendo, siue reconueniendo laicum in perti-
nentibus foro laicali, est obnoxius iuribus, & sta-
tutis laicalibus. Curt. Senio. tractat. de consuetu.
sect. 8. num. 59. & seq. A sin. tract. de execut. §. pri-
mo, cap. 78. plura in hoc propos. adducit Cauale.
can. Decil. 10. num. 10. & 11. par. 5. facit. D. Fari-
nac. De delict. ut. de Inquisit. q. 8. nume. 97. cum
mult. seq.

* Idem de fisco qui succedens priuato, vitur iu-
re priuati, l. cum quidam. §. si. ff. de vsur. & regu-
lariter fisco vbi expressè non reperitur priuile-
giatus, vitur iure priuati, l. idè, ff. de compens. l.
cum vitiosè. ff. de pignor. l. de contractu. C. de
rescin. vend. l. iustas. C. de iur. fisc. libr. decimo,
Cuar. varia. resol. lib. 1. c. 16. Peregr. de iur. fisc.

lib. 6. tit. 1. & titu. de ijs quæ spec. ad ord. nu. 44. & alibi & in dubio pronuntiandum esse contra fiscum quod non sit priuilegiatus dicit D. Caball. prædicta iura, & alias rationes adducens. cas. cri. 59. num. 20. 21. & seq. vi. sup. num. 550. & in dubio pronuntiandum est contra fiscum, secus autem in pari probatione. l. nō puto. ff. de iur. fisc. Peregr. co. titu. libr. 7. tit. de ijs quæ spect. ad ord. nu. 48. & 44. & tit. sequ. de senten. aduer. fisc. nu. 13. & ante libr. 6. tit. de pign. & hypot. num. 23. & fiscus potest etiam non vocatus assistere liti inter priuatos uertenti coram iudice non suo, multo magis coram suo iudice pro suo interesse & petere, ut prouideatur indēnitati suæ, Franc. Decisi. 117. sub nu. 2. vers. & nouissimè. Capic. Decis. 197. num. 2. Bar. in leg. cum eorum. C. de senten. Caball. cas. cri. 168. num. 8. & 9. vsque ad fin.

558 Idem dicitur de pupillo succedēte in locum non pupilli sed maioris, quia iure maioris, & nō pupilli, uti debet. l. si in certa. C. de non numer. pecu. hinc est quod qui in locum alterius succedit eiusdem iuris & potestatis esse censetur. l. si donante. §. spon. ff. de don. inter vir. & vxor. & in hac materia vi. Iacob. de Aret. tract. suo de cess. iur. & act. num. 49. qui cōtrarietates soluit.

* Idem de pluribus creditoribus dicitur, de quibus æquè priuilegiatis ad inuicem contendentibus idem statuendum est. l. dabimus. §. si. ff. de priui. credit.

* At æquitas suadet, nec corpora debitorum mortuorum ad instantiam creditorū pro pignore insepulta remaneant dixi in 2. par. sub nume. 3. adde Lancellor. de Prator. §. 3. titu. de captur. sub nu. 13. Petr. Pech. Ziriac. tract. de iur. sisten. manum. iniect. cap. 5. nu. 17. & contra creditores talia violantes inuehit valdè & illos inhumanos, & barbaros vocat; portò contra æquitatem, naturalem & pietatem Christianam est corpora insepulta manere. l. 1. & ibi Doct. ff. de sepulcr. violat. & creditores sepulturam debitorum impediētes amittunt debitum, & perdit creditū, l. cū sicut. C. de sepulchr. violat. vbi Doct. Boer. Decis. 287. Rip. tract. de Pest. De remed. præseruat. nu. 101. Couar. var. resolut. lib. 2. c. 10. nu. 1. Reip. n. interest, & viuos incolumes conseruare, & mortuos insepultos non remanere Bal. in l. si. C. de neg. gest. alioquin prohibens sepeliri mortuos, peccat mortaliter. ut in operibus misericordiæ cauetur: & parochus qui sine mercede non vult sepelire peccat, se ipse agere potest contra hæredes secundum S. Tho. 2. 2. q. 86. art. 1. Seraph. cas. consc. cas. 96. Attamen vsurarij nō sunt in loco sacro sepeliendi, cap. quamquam, de vsur. nec illi qui mortui sunt notoriè in peccato mortali cap. non existemus. cum sim. l. 13. q. 2. nullo modo illi qui deuiant à fide Catholica Christiana uti infideles c. cum in partib. de ver. sig. c. ecclesiam, de consecratio. Distinct. 3. c. sanè præfertur. 2. q. 2. c. si Episcopus. de hæret. & plura alia habentur in syntag. iur. lib. 2. c. 13. nume. 10. & de ijs per Nauar. Manual. confess. c. 25. nume. 95. c. 20. nu. 27. vi. quæ dixi in 2. par. sub nu. 377. par. 4. vbi qualiter pro Anotomia cadauera sint concedenda.

559 Inter debitores qui Bulletinū habent, ne possint capi, vel arrestari pro debito ad instantiā suorum creditorum, ille Bulletinus, seu sopratiene, alias moratorius, seu saluus conductus non probat quando ab alio conuenitur habente aliū Bulletinum, quoniam debitor priuilegiatus non utitur priuilegio contra alium debitorem què pri-

uilegiatum, sed alter alterum conuenire potest, Hip. sing. 681. At sicuti ij bulletinum habentes non valent ab alijs conueniri, ita æquū est quod nec ipsi alios non habentes bulletinum conuenire possint, Afflic. Decis. 66. & Decis. 378. Caualecan. Decis. 30. nu. 34. par. 1. vbi nume. 36. ait, quod quando pia causa est instituta, grauatus nō detrahit Falcidiam neque Trebellianicam de legatis & fideicommissis ad pias causas; & esse cō. opin. testatur Bertran. consi. 152. num. 9. vol. 1. Tiraq. tract. piæ causæ priuil. 16. Verum si cōtra ternitas instituta fuerit disciplinatorum, grauatus poterit detrahere has quartas. Corn. consil. 307. in fin. libr. 4. Paris. consi. 50. nume. 28. libr. 2. sequitur Menoch. de recup. possess. Rem. 15. nume. 34. vbi pro vtraque parte materiam hanc tractat.

* Et ex hac differentia inter piam causam & cōfraternitates, quæri potest circa iurisdictionem, an Episcopus valeat visitare confraternitates, & videtur quod sic ex quo tendit circa spiritualia, secus in ijs quæ sapiunt temporalia: de hac tract. Porc. conclus. 6. & 17. lib. 5. Caualeca. Decis. 28. sub nu. 44. cum seq. par. 1. vbi dicit quod & Episcopo & iudici laico hæc loca visitare licet, vnus in spiritualibus, alter in temporalibus circa introitus, & alleg. Innoc. in c. Romana Ecclesia, de cens. Tiraq. tractat. piæ causæ d. priuil. 150. tenet quod cognitio legatorum pertineat ad forum Principis laici, ipse verò me remitto fundamentis & priuilegijs quibus tales confraternitates vtuntur, & sacris constitutionibus.

560 Priuilegijs verò miseracionis causa cōcessis priuilegiatus renuntiare non potest alioquin renuntiatio tanquam contra bonos mores facta non tenet glo. in l. 1. vbi Bal. C. quan. imper. inter pupill. & vidu. cognosc. Fel. in c. si diligent. num. 16. de for. compet. Barba. consil. 64. col. 3. vol. 4. Afin. de execut. §. 9. cap. 335. num. 18. Nec posset Senis renuntiare beneficijs statutorum, siue publicis siue priuatis, quoniam ita prohibitum est à statuto c. 259.

561 Ad supradictam reg. qua priuilegiatus non utitur suo priuilegio contra priuilegiatum Doc. omnes præsertim Bar. Bald. & alij in d. authent. quas actiones C. de sacr. sanct. eccles. plures declarationes adducunt inter quas restringunt habere locum tantummodo in indiuiduis, & circa idem, secus si vnus in genere, alter in specie sit priuilegiatus, nec quando vnus tractat de damno, alter de lucris vel quando vnus habet priuilegium potentius altero, vel quia causa ob quam vni concessum fuit priuilegium sit fauorabilior alterius, ut d. leg. verum, §. si. cum leg. sequen. de minor. & dict. leg. vnica Cod. quan. Imper. inter pupill. & vidu. at de hoc vltimo dubito, quia si placuit concedenti ita dare priuilegium benemerenti, sicut, non benemerenti, & motus sit magis ex vna causa quam ex alia, quam iniuriam facit alteri exemplum habemus de patre vel Domino, qui tantam mercedem dedit illi qui vnam horam tantum operatus est, quantum illis, qui totum pondus diei, & æstus operati sunt, de quo in Euangel. ... non sic in iure nostro dicitur de eo qui maius priuilegium habet: nam in concursu magis priuilegiatus præfertur minus priuilegiato, Cyn. Bartol. & Doctor. d. authent. quas actiones Cod. de sacr. sanct. eccles. Peregr. de iur. fisc. libr. 6. titu. sexto sub nume. 33.

562 Ex ijs nota quod æquitas non procedit ex abrupto,

abrupto, & ex propria ceruice non sumitur, sed prudenter quaerit, & perquirat, causam propter quam, & non quiescit nisi reperto fundamento, ut sciat distinguere, & postea resolvere, quae faciunt ad propositum earum, quae dicta sunt supra in praedicamento qualitatis, nec unquam reperies aequitatem adaptari, ut fiat quod fieri non debet, nec licet, d. l. cum quidam, §. pupillo, ff. de usufr. l. si pupilli, ff. de neg. gest.

563 Adhuc dico, quod sicuti concessio facta uni ex litigantibus, si est favorabilis, puta circa restitutionem in integrum, dilationes, prorogationes ex officio, terminorum restorationem, ijs & huiusmodi casibus, dubium non est, quin favor non sit etiam communis alteri parti. Doc. not. in l. pretendat, C. de tempor. in integr. restit. & in l. fin. C. de lit. & fruct. expens. Castr. consil. 233. volumine secundo. Bertazol. consil. 144. numero 13. in cri. libr. 1. vi. supr. numero 444. hoc verum est, quando favor potest patrocinari alteri Marf. sing. 189. at favor dilationis concessae debitori, non est dubium, quod nocet creditori, & ideo advertendum est, ne prauidicium tertij vertatur in gratijs fiendis reis, & alijs, quia est inordinata charitas, & prouisio vnius esset destructio alterius, nec ante condemnationem gratia fieri deberet, quoniam ut alias dixi gratia immatura producit labruscas sic medicina, non potest bene operari nisi in toto corpore, prius exquisitè purgato, ut ait Hippocr. in Aphorif. & in fra num. 576.

Ex supradictis quando id concessum est vni, utique commune esse debet alteri, deducitur, quod appellatio fit vnum corpus, & vnus spiritus inter appellantem, & appellatum, & sic est communis, tam appellato, quam appellanti. Lancell. de attentat. appell. pen. c. 12. ampliat. 12. vnde si vtraque pars appellat respectiue, & vna pars pro sui parte appellationem minime prosecuta fuerit, vel forte appellatio sui culpa remansit deserta, tunc virtute adhaesionis appellationi factae per aduersarium, à iudice cognosci potest, de iure huius, non obstante negligentia sua, virtute adhaesionis facti appellationi aduersarij.

564 Ex quo adhaesio appellationi nil aliud est, quàm effectum pro se consequi, vi alterius appellationis, ut trad. Oldr. consil. 290. nam sicuti, qui adhaeret Deo vnus spiritus fit cum eo, cap. firmi ter extra, de summ. Trin. & fid. Car. sic videtur quasi dicendum de adhaerente appellationi, quia fit vnus spiritus cum ea, & Oldr. d. consil. 290. 565 aliud pulchrum dicit, quod illi, qui venit alio iure, quàm quod amisit, non nocet, quod perdit, sed prodest quod habet, l. prima, §. si filius, ff. de bo. quaer. liber. in fin. Doc. in l. ampliore, §. in refutatorijs. C. de appellat. in puncto Mago. Rot. Luca. decis. 26. nu. 34. & 35. Bal. ad Spec. de appellat. in primis addit. col. pen. ver. sed pone petij a te. 10. Alex. consil. 183. in causa, nu. 4. libr. 6. facit reg. de qua sup. num. 372.

566 Et aduerte, quod vbi proceditur de bono, & a quo non refert si fiat adhaesio appellationi etiã post decem dies latae sententiae à qua appellatum est, dum modo fiat ante concludum in causa, vt consuetudo obseruat, nec obstat adductum à Mago. in contrarium, d. decis. 9. nu. 29. quia procedit in tertio comparente ad commodum processus pro suo interesse, & nõ pro appellato, & sic ex diuersis nõ bene infertur, l. Papinianus, §. exuli, de minor.

567 Et clausula de bono, & a quo circa ordinatoria processus, & omissionem solemnitarum,

& apices iuris dispensat, vt per Caualea. decis. 12. nu. 59. & seq. & decis. 10. nu. 35. decis. 19. nu. 33. p. 1. Decia. cõf. 51. nu. 91. & seq. vol. 2. Ferrat. Garg. Patroc. 83. nu. 9. Non sic de clausula sola facti veritate attenda. Aquens. in l. 1. ff. de offic. Assessor. Paris. consil. 131. nu. 14. vol. 1. Rot. Genue, decis. 6. nu. 20. quia si non est simul adiecta clausula non obstante tunc non dicitur recessum à forma ordinaria procedendi, de qua alias supra dixi, num. 143. cit. fi. & non obstante statuto, quando Princeps committit procedi cum dictis clausulis, dato quod alias appellatio prohibita sit, tamen aequitate concomitante adhuc appellari potest. Caualea. decis. 10. num. 8. par. 1.

568 Similiter in agendo in iudicio, mora de equitate purgari permittitur, quando ius alterius partis, secundum iustitiam nõ redditur deterius, nõ autem secundum ius acquisitum propter alterius negligentiam. Bar. & alij, l. insulam, in 1. opp. ff. de ver. obl. Masc. de probat. cõf. 133. nu. 12. cum seq. & intantum est verum, quod si statutum dicit, quod in certis causis seruetur rigor, tamẽ nõ excludit purgationem more, quae purgatio prouenit ab equitate, rigorq; ei cedit. Alex. in l. si post tres, in princ. ff. si quis cautio. Alb. Bru. in 3. p. statu. in verb. mora, vbi per contrarium dicit, quod si statutum cauetur, quod rigor non seruetur, tamẽ mora purgari non potest, quasi velit quod tam de rigore, quàm de aequitate esse, qd mora purgetur. alleg. Ang. & Alex. in d. l. si insulam, col. 1. ff. de ver. obl. nihilominus equitas preualebit, & efficiet cũ rigor, vt mora possit purgari, dummodo non sit notoriè affecta, ar. §. tria onera tutelarum. Insti. de excus. iuto.

Hinc oritur illa equitatis regula, vt quae incontinenti fiunt, censeantur in esse de qua in l. lecta. & ibi scrib. §. dicebam, ff. si cert. pet. & l. perens, C. de pact. ad quam reg. vi. Tiraq. in Reper. l. Boues, §. hoc sermone, nu. 99. de ver. sign. vbi dicit, quod si statutum remittat partem penaē confitentis delictum, quod si quis primo negauit, & statim reuersus confessus est, gaudebit beneficio statuti, dummodo negatio adhuc in scriptis non fuerit redacta, vt ipse Tiraq. declarat, de retrac. conuēt. §. 1. glo. 5. sub num. 14. & procedit non solum, si tunc non sit redacta in scriptis, sed si per diem, vt aliud tempus non fuerit, adhuc scripta, quia saepenumero Iudices solens monere reos negantes, vt prius bene cogitent, & aduertant, vt veritatem dicant, postquam tam constanter videntur velle negare veritatem, & cum tali monitione remittunt reos in loco separato, vt cogitent, & se melius se resoluans dicere veritatem, adeo quod si reus iterum constitutus etiam ex interuallo fateatur, talis confessio illi prodest quo ad statutum remittens aliquam penam confitenti, per iura, quae adducit Tiraq. copiosè d. retrac. conuēt. §. 1. glo. 5. sub nu. 14. & per glo. in c. olim, de cens.

566 Bal. in l. 1. verf. & interdum not. col. C. de fer. & ad hanc reg. & dato, quod per statutum non concederetur aliqua remissio confitenti delictum nihilominus, aequitas suadet, vt spontè confitenti delictum aliquo modo pena remittatur, l. 3. in fi. ff. de alie. iud. mut. caus. fac. & l. 1. C. de ijs, qui sedi. lib. 10. & in auth. vt lic. mat. & auic. §. si quis col. 9. l. sed ex causa, ff. de mun. §. 2. C. de plus pet. l. prima, ff. de iureiurand. l. cum qui, C. de non num. pecun. authent. contra, qui propriam, C. ad leg. Iul. Maies. l. sed si lege, ff. de pet. har. §. pe. Caball. Caf. Cri. 200. nu. 26. nisi atrocitas delicti, aut mala qualitas personae, aut statutum absint, nõ rigor seruandus est, l. prospexit, ff. qui. et a quib.

que in continentu sunt collige ex Tiraq. loc. mox alleg. primo, quod pactum factum paulo ante, vel post, dicitur inesse in instrumento, per gl. & Doc. in l. bonæ fidei, & l. potens, C. de pac. Tiraq. d. gl. nu. 1. secundo collige, quod factum ante, vel post in continentu in ipso facto, ceosentur. Bar. in l. 1. de ver. ob. & hoc ad multa desertu præsertim circa delicta reiterata, vel peñsata, tertio collige, quod iurans de calumnia ante litem contestatam, licet cautum sit, quod in principio litis iuret, tamen dicitur satis opportunè iurasse, iurando ante litem contestationem, per glo. in ver. narrationem, C. de iura. callu. multasque alias illationes ad d. reg. trad. Tiraq. d. §. 1. quas per te videre poteris sunt enim pulchre, & practicabiles; hinc

* Index de æquitate admittere debet responsonem qualificatam ad evitandam ponentis calumniam A. sin. pract. §. 19. cap. 21. numero 3. Alexat. l. 1. §. si quis simpliciter, num. 26. de verb. ob. cum alijs per eum adduct. ad qua. vi. quod dixi, in tertia par. sub num. 168. & adde decis. Genue, 95. num. 3. vbi ait, quod pender ab arbitrio Iudicis an confessio sit pro parte acceptanda, & pro parte non, per l. Publica, §. si. ff. de pos. maxime quando confessio est diuisibilis, idem decis. 122. num. 5. & decis. 66. num. 4. & si concurrant aliquæ præsumptiones ex quibus acceptari, vel respui videatur, ad Dom. Fului. Pacia. vit summa laudis, & mihi amicissimus sympathiam quandam citat biler, & ingenuitatem metum habens in suo lib. de probat. lib. 1. cap. 25. per tot. & Bald. in materia librorum, in consil. 79. volumine secundo, & idem Pacia. consil. 98. num. 19. Farinae. de Reo. confess. & conuict. quest. 71. sub numero 151.

569 Item lata sententia per errorem, adhuc retractari potest iura requirente æquitate, non obstante dispositione l. Index postquam, ff. de re iud. vbi Alex. & alij. Et Genue est mos quidem laudabilis in statutum lib. 39. in civil. cap. 2. quod datur facultas syndicatoribus, officialibus ruptorum, seu fallitorum; Auditoribus Rotæ, Consulibus Rationum, ac delegatis, meliorandi sententiam iam lata, intra octo dies a die lata sententia, vnde qui sententiam non habuit in totum favorabilem solet comparere coram Iudice, qui sententiam tulit, & petere sententiam meliorari, & iudex tunc emendat, aut supplet, addit, vel minuit. Sed Florentia loco d. melioratione Iudices faciunt motiua, qua secundum eo. op. dicitur pars

* 570 sententia, vt tenet Soc. in vno. consil. 181. nu. 79. vol. 2. Caualea. in Generali Repertor. iuratum decis. in §. p. in verb. Iudicis motiua, & ratio mihi videtur esse, quia à statuto limitator certum tempus post latam sententiam intra quod Iudices tenentur transmittere motiua vna cum sententijs in Archiuo Proconsulis, & tenet Hiero. decis. 54. nu. 1. in quibus motiuis multoties adfunt quedam substantiales declarationes, quibus attentis sententia re vera meliorationem recipit sine quibus aliter esset intelligenda verum de ijs motiuis non semper est fidendum, quoniam tot capita tot motiua, tot capita tot sententia, vt etiam colligitur dictum hoc ex l. Cornelia Pia, ff. de iur. patro. pulchre Papiensi in for. appellat. à senten. diffi. gloss. in passibus, etiam reperuntur sæpe motiua vnius Rotæ contraria alteri, nimirum, quia Auditores Rotæ coram ipsis multitudo causarum pluit, & non valent tam angusto tempore, motiua ad amissim ostendere, & transmittere, dum alijs causis illos incumbere neces-

sario oportet, & ad effugiendam penam indiciam ob moram transmittendi motiua, sequitur illud dictum quod nimis propter factum, non potest dici bene ponderatum, & illi qui circa motiua fimbrias valde dilatant, sæpe incurrit in aliud dictum, quod in multiloquio non deest peccatum, sed si more. Verall. iuxta suas breues ad modum decisiones, motiua fierent, & vt moris est Rot. Rom. equidem laboribus & impensis parcerent, & tempus non contererent, verum tamen quilibet abundat in sensu suo hoc vnum est quod veritas in paucis consistit. Amicus Socrates, amicus Plato, sed magis amica veritas. A. Gell. & illi qui dilatant filatarias cum sua prolixitate, quandoque autumant alios ignorare terminos, qui præsupponendi sunt, & tanquam magistratos se præstant, vi. Aret. consil. 7. & consil. 101. 571 & consil. 104. Soc. consil. nu. 1. lib. 1. & prolixitas sapientibus est inimica vt eleganter apud Aret. consil. 11. in princ. & consil. 71. Vnde libertus, cum quis longiori oratione vtatur, ait, quo mihi, pro paruis magna facis sacrificia, nam quantum rei fat fuerit tantum tibi dicendum est teste Plutar. in Apophtegma. Laco. & vlt. omnino Rebuff. in re per. leg. vnic. in 6. not. numero 3. Codic. de senten. qua pro eo quod interest, qua de re, quanto breuiora sunt motiua, tanto prudentiora, & magis placent, & delectant ad restat responsonum prudentum, sed cauendum ne dum breuitati laboratur, obsecuritati locus non sit, & aduertant auditores, & alij iudices, ut si libenter audiant, non sint prolixitate pleni; nam audientia verbosa est, inutilis, & le chiadhiare non fanno farina, & ceteri qui audientiam desiderant stante foris expectanter, vt alter exeat, maledicunt iudicem & partem murmurant, & calcitrant licet inanes contra stimulum & ideo audito facto, & comperta veritate que verborum ad inuicula non exposuit. l. 1. C. si minor. ab hære. si abstinere. fiat ius, & vincat honestum.

* 572 Verum quattuor modis opprimitur veritas timore, odio, cupiditate, & amore capit. quattuor vnde decimo questio. tertio, vi. in propol. in princ. de test. par. prima cir. princip. A. melius est peccare in tempore quam in sententia vt alias dixi in quarta parte nume. 203. & 284. & in quinta parte nume. 199. dum modo iudex non efficiat se caput opinionis, quia nil peius homine pertinaci, sed an attendatur magis veritas quam opinio. vi. supra nume. 62. 99. in fin. vers. Non sic & nume. 292. 266. 408. & 455. & Damascen. Reg. Cano. 125. & an attendatur magis vsus loquendi testatoris, eius consuetudo & opinio, quam veritas, dicitur quod sic, quando verba sunt dubia, vel dispositio durat, & hoc ad effectum ne actus pereat. Illustris. Mantie. de coniect. lib. tertio titu. decimo Caualea. facit Decisio. 41. nume. octauo part. 1. & Decjan. consil. tertio nume. tertio volum. 1. Secus quando dispositio est clara nec deniat à iure commu. Caphal. consil. 199. nume. 7. 8. & 9. libro secundo quod est notandum contra cauillantes, verba, sensum, & mentem claram testatoris in testamentis, aut in codicillis scriptum & extensam, confugientes ad probandum vsus loquendi testatoris aliter se habuisse, volentes vt clara dispositio declaretur, ab vsu, & quod vsus declaretur per dispositionem, heu quot quot Balandi.

573 At quia supra dixi quod obligatio est mater actionis, nunc dico quod obligationes sunt

fiat stricti iuris, l. quicquid astringenda, de ver. ob. sed exceptiones ab æquitate proueniunt, & sunt magis fauorabiles, quàm actiones Tiraq. de retract. consangu. §. 35. glo. 1. num. 5. dummodo exceptiones sint legitimæ: nam quæ sunt friuolæ, aut calumniosæ, vel impertinentes sunt bastardæ, & respuendæ, ac reijciendæ. Porro circuitus sunt euitandi, & nil aliud sunt, quàm incommoditatis, & damni, at. clem. auditor, de Resct. & præcidenda est occasio litigandi, cap. finem, de dolo, & contumac. cap. vt litigantes, de offic. ord. lib. 6. Rot. Ro. tit. de rer. perm. decis. 1. alias 23. Mago. Rot. Luc. decis. 18. numero 2. auth. nisi breuiore, C. de sen. ex peric. recit. pro dolor hac tempestate, qua lites fiunt immortales. Pacta de quota lites permittuntur, quid plura Monopolia fiunt.

574 Rursus prædicta clausula de bono, & æquo, sola facti veritate inspecta, & pro vt, & sicut placuerit partibus auditis, semel, vel pluries, in scriptis, vel oretenus. Hæc habet maiorem vim in procedendo, et decidendo omnium aliarum clausularum, & hac clausula vtuntur Domini Conservatores legum Florentiæ in causis pauperum, & miserabilium personarum. Hinc consului, quod mulier vidua petens coram d. Magistratu bona quædam a viro suo alienata, si de voluntate mulieris apparet, quod fuerint alienata, nihilominus cum sit paupercula anus, non impeditur, quominus consequi non possit, saltem pretium bonorum alienatorum, ante sententiam petitum (quamuis in libello nil de pretio dictum sit) fat est, quod saltem oretenus partibus præsentibus de pretio actum sit, & pluries in contradictorio iudicio discussum, cum liquido constiterit pretium non habuisse, licet maritus in instrumento alienationis fassus fuerit, quod d. eius vxor partem pretij receperit, ad quod facit Marf. sing. 271. Natt. consil. 617. Afflict. decis. 95. numero 8. Caualea. decis. 19. numero 18. cum seq. par. 1. & decis. 20. numero 19. cum seq. ea. par. Surd. consil. 12. numero 74. volumine 1.

575 vbi limitat tex. l. qui habebat, ff. de Institu. act. non habere locum quando agitur coram Magistratu, qui vi supradictæ clausulæ potest tanquam Princeps iudicare, & sic agens ex vna causa, & prosequens ex alia obrinere debet, vt iam dixi numero 551. & 552. & per Surd. mox cit. consil. 12. numero 74. & 75. vbi multorum auctoritates allegat.

576 Præterea dixi, quod mulier, quæ egit median te persona sui procuratoris, qui non petijt nomine ipsius mulieris illam ad cautelam absolui à vinculo iuramenti ab ea præstiti in instrumento mandati ad vendendum, nihilominus hæc paupera vetula non potest nec debet reijci, cum sit mulier, & ignara horum terminorum, l. error, C. de iur. & fac. ignor. Doc. in l. si quis maior, vbi Ias. numero 2. C. de transact. l. qui in ius, §. nemo videtur, vbi Dec. numero secundo, de reg. iur. Clar. §. petiurium, vers. excusari, petiurium enim non caret dolo. Bal. in authent. nisi rogati, C. ad Trebell. qui dolus abest in persona ignara, & quando procurator excessit fines mandati: nam in excessu non intelligitur quidquam cum iuramento promissum secundum ea, quæ trad. Doct. in l. iurisdictionem, §. fin. ff. de pac. & in l. quicquid astringenda, de ver. obl. ergo cessante iuramento, cessat petiurium, c. cum cessante de appellat. in propof. Bal. in l. fin. ff. qui fatidat. & Surd. consil. 27. vol. 1.

* Et quando effemus in casu absolutionis, quam necessario obtineri oporteret, tunc fauore absolutionis, obtineri posset etiam pendente iudicio, quia sexus mulieris, & ignorantia excusaret à mora, d. l. error, C. de iur. & fac. ignor. Doc. d. l. si quis maior, C. de transact. præsertim quando causa agitur coram Magistratu, qui etiam oretenus partibus auditis iudicare potest virtute supradictæ clausulæ. est enim causa absolutionis valde fauorabilis, ar. l. absentem, cum concor. de pæn. & l. si quis ex famosa, ff. de solut. & liberat. & vi. in 4. par. numero 274. & in 5. par. numero 278. & 285. Couarru. var. resolut. lib. 2. cap. 10. circ. princ. & nume. 3. vbi quando per indulgentiam Principis quis fuit absolutus, sed vt alias dixi absolutio, indulgentia, aut gratia Principis ante sententiam indigestionem parit in stomacho offensi sub nu. 563. & temeritatem in mente, & ore gratiam consequentis, nimirum, quia gratia ante sententiam dicitur immatura, & fructus acerbos parit, & dentes obstupefcunt ob murmur, & malum exemplum, & facilitas parcendi, incentiuum præbet peccandi, & consiliarij, & alij, qui causas graues obruncant, & præcipitant sub prætextu alicuius boni, mutilant brachia, & neruum iustitiæ, inde spasmus oritur, corpusq; moritur, & caput cum membris corrui, vi. ad hunc propositum, in 4. par. num. 235. 237. 314.

* Et in proposito absolutionis secutæ in sententia lata cum clausula rebus stantibus. Not. quod talis clausula euanescit lapsò biennio, ad eò quod absolutus hac conditione, post biennium remanet penitus absolutus, & clausula, nihil amplius operatur, Couarr. var. resolut. d. lib. 2. cap. 10. nu. 2. qui per tot. illud cap. pulcherrimè explicat, quando ex officio, aut per inquisitionem quis fuit processus, & absolutus hac clausula, quia nõ probatum: Nam idem importare videtur dicere absoluo, quia non probatum, quantum est dicere absoluo rebus stantibus, vtraque enim important conditionem, vt in 4. par. sub nu. 278. Vnde si per desistentiam partis, re amplius non integra factam, Reus absoluitur, desistens non effugit expensas, & quando desistentia proffit, vel non vi. l. 1. 2. 3. C. de abolit. vbi in crimine læsæ Maiestæ oppugnat, aut proditiõis patriæ, peculatus, & sacramentis desertis non prodest, nec quando calumnia est manifesta, nec quando querelatus passus est iam aliquid ob querelam vi. Bald. in l. quicunque, column. fin. numero 28. C. de seru. fug. vbi distinguit, & latè dixi par. 3. numero 283. & in quinta par. sub numero 48. & aduerte, quod si actor fuerit a Reo reconuentus, & post d. reconuentionem desistat, tamen non obstante tali desistentia, Reus adhuc insistere poterit, quod procedatur ad vltiora quo ad suam reconuentionem, secus si actor desisterit ante reconuentionem, ita tenens Salycet. in l. & consequenter, columna tertia, versic. Quarto septimo, C. de sentent. & interlocutor. quia per desistentiam actoris (hoc in casu) Iurisdictione sopita est, & sic extendi non potest, pulchrè Bald. d. l. quicunque, column. fin. sub numero 28. C. de seru. fugit. & ibi si post falsam accusationem, adhuc accusator conetur producere falsos testes, tantò fortius punitur, quamuis postea desistat, sed pro sola accusatione tenetur tantum ad ratam ex l. remedia.

577 Reduendo ad causam supradictæ vetulæ, dixi quoque, quod coram tali Magistratu, qui vti Princeps potest iudicare, & si mulier ege-

rit ad annullandum contractum tamen petendo deinde in progressu causa pretium non dicitur periura, ex quo non iuravit in instrumento mandati ipsam voluisse ratam habere confessionem viri d. nomine, de pretio rei vxoriae venditæ ab ipsa recepto. quia non dedit tale mandatum d. eius viro, & requirebatur speciale ad confitendum, sed vir fatuè confessus fuerat quod vxor sua partem d. pretij receperat, quod non constat, 578 & mandatum est stricti iuris, & diligenter custodiri debet, maxime ad evitandum damnnum mulierum, & fines mandati sunt diligenter custodiendi, l. diligenter. ff. manda. l. a procuratore. vbi Bald. C. eo. & qui habet mandatum simpliciter ad vendendum. non potest habere fidem de pretio, l. cum vendente. vbi glo. & Barto. C. de caus. fise. & illud ad confitendum non extenditur nedum per se nec pro suo principali. l. 1. §. mutuum. vbi omnes. ff. si quis in frau. patro. Barto. in l. 2. §. vltim. ff. si cert. pet. vbi Alex. & Castrensis. consil. 409. num. 2. vol. 1. & si procurator habuit mandatum ad confitendum ipsum pretium recepisse, tamen non extenditur ad confitendum quod suus principalis illud receperit. multum enim differt, & quomodo quis potest confiteri habuisse pretium futurae venditionis cum pretium dicatur in esse venditioni, & sine venditione pretium non erat in rerum natura. arg. l. eius qui. §. 1. ff. si cert. pet. reperio bene quod procurator sine mandato potest reuocare confessionem domini Bal. in l. error. C. de iur. & fac. ignor. refert Tiraqu. de pœn. temp. in prefat. nume. 30. & valet nisi principalis contradicat. l. rati habitio. de regul. iur. & forma mandati non seruata in non concernentibus fauorem publicum, vel commune bonum, actus est ipso iure nullus. l. Iulianus. ff. ad exhib. l. cum hyp. §. si prator. ff. de transact. Doc. in d. l. diligenter. ff. manda. & dict. l. a procuratore. C. eo. Vnde in ijs quæ extra mandatum fiunt, nulla ratio habenda est, nec principalis incurrit peritium agendo aduersus ea quæ procurator contra expressa in mandato fecit, Bald. in l. fin. vers. Quarto potest ff. qui fati. de cog. Surd. consil. 27. nume. decimo, 11. 12. volum. primo, & per supradicta sub nume. 576.

580. Ceterum cum iudicium constet ex tribus personis, videlicet iudice, actore, & reo, & nemo sine accusatore damnandus sit regulariter. Gand. in tit. que sit accusatio, in princ. glo. in l. 2. §. si publico, in vers. sine accusatore. ff. de adult. vbi Bar. Clar. §. si. q. 3. ver. debes autem scire, & Farinac. de inquisit. q. 1. num. 7. vbi plures tradit limitationes, & facit illud Euangel. vbi sunt qui te accusant, nemo Domine; neque ego te condemnabo. Ioan. cap. 8. sic nemo accusare tenetur inuitus. l. prima. C. vt nemo inuit. quodque limitatur in deputatis ad denunciandum, malaficia pro bono publico, vt quoque explicat Seraph. in cas. 9. item nisi quis accusaret ius publicum læderetur, dummodo per testes accusatio iustificetur. alioquin non accusans peccaret. Nauar. confess. cap. 25. nume. 32. at sine probationibus in foro poli agi minime potest. & iudex ergo potest cogere aliquem ad accusandum in crimine homicidij, secundum Bart. in l. omnium. ff. de proe. vi. Doct. in l. si quis homicidij. C. de accusat. & Angel. de malafi. in verb. nec non ad quarelam, Item fallit in hærede qui sub pœna priuationis cogitur vindicare via iuris necesse defuncti, l. prima, C. de ijs quibus. vt indign. Soc. reg. 7. Sed iudex hodie potest ex officio inquirere, vt seruatur, quod nedum rigorem,

sed æquitatem sapit, ne delicta remaneant impunita. l. ita vulneratus. ad leg. Aquil. l. congruit. ff. de offic. pref. & sic vides quod in hac generali consuetudine æquitas locum habet, per quam in quocunque casu potest ex officio procedi. teste Clar. d. §. fin. q. 1. ver. sed certe. dixi in prima part. nu. 123. 128. & quod æquius est eligendum est, c. iuravit. 23. q. 3. melius enim erat sine accusatore in demeriti personarum, & rerum providere, quàm ob deficientiam accusatoris delicta remanere impunita per ea quæ dixi in 1. par. num. 119. & 121. & in 4. par. nu. 238. & seq. Nam sicut bono reperitur melius, sic æquo æquius, nu. 36. æquum enim videbatur esse quod nemo sine accusatore damnaretur, sed æquius visum fuit quod etiam sine accusatore, sed ex officio delicta non remaneant impunita, bene verum est quod facienda est distinctio inter causam, & causam, sicut inter lepram, & lepram, vt dixi in 4. par. num. 54. & alibi. Sed vbi cadit dolus omnes æqualiter sunt puniendi, dolus quippe qui nemini patrocinare debet. l. prima, ff. de dol. l. ex dolo, C. eo. & propterea agentes & patientes pari pœna puniuntur. cap. quanto. de senten. excomm. dixi in 4. par. nume. 165. intelligendo de ijs qui cooperando consentiant, secus si negligendo, vel omittendo consentiant, quia mitius puniendi sunt. tex. in l. placet. ubi Io. de Plat. in 3. not. de excusat. muner. lib. 10. & trad. pro nota Abb. in dicto cap. quando. per glo. prima, & ita Tiraq. de pœn. temperan. caus. 44. nu. 51. vbi pluribus exemplis ostendit, quatum sit peius delinquere in committendo, quam in omittendo.

582. Insurgitque ab æquitate quod in actibus de se malis, & qui sunt de genere prohibitorum, si voluntas non consentit, agentes excusantur, quia sublata voluntate de medio, omnes actus humani sunt in differentes, vt not. Bal. in l. fœdissimam C. de adult. Nam in ijs quæ ab animo dependent attenditur voluntas. l. non etiam. §. 1. vbi Bal. Alexan. & alij, ff. solut. mar. In alijs autem ab effectu voluntas iudicatur. l. non codicillum, ff. de testat. tamen in fatuis, pupillis, ignaris, ebrijs, dormientibus, iracundis supra modum a natura, vexatis a spiritibus in mundis, & alienæ potestati subiectis, ac personis auctatis, & coactis, voluntas non præsumitur. l. sed & si. §. 1. ff. ad leg. Aquil. vbi Doct. quamuis coacta voluntas dicitur voluntas, & effectum voluntatis operatur, l. prima, §. si metu. ff. quod met. caus. tamen talis coacta voluntas de æquitate est excusabilis. toto tit. ff. si per vim vel alio mo. nisi coarctatio sit affectata: nam sæpè vnum in mente aliud in ore geritur, & quis fingit, vt mulieres, vim pati, quæ sibi cara est. in summa attenditur exitus & non voluntas, etiam exitus acta probat. l. diuus. ad leg. Cor. de Sicar. vt in alijs personis præter nominata supra, in quibus talis præsumitur voluntas, qualis fortitur effectus, Bald. dict. l. fœdissimam. C. de adul. Quinimo in ijs qui sunt maiores, & non ignari, præsertim in facto proprio, in dubio attenditur factum, & non voluntas maxime quando non datur opera rei licite. l. si seruus seruum. §. si quis insulam. ff. ad leg. Aquil. l. qui saccum. ff. de fur. in facto quidem proprio ignorantia non præsumitur. l. si. ff. pro suo c. ab excommunicato de reser. in 6. loc. Reg. 219. item quia in sciente, vel scire debente dolus præsumitur Bal. in l. quicunque in princ. C. de ser. fug. Bar. in l. dolum. C. de dol. quod facit pro limitat. l. merito. ff. pro soc. at potest contrarium probari, nempe quod factum fuerit sine dolo aut quod aut plus deliquitum sit, quam animus dictabat, & hoc

& hoc probato pœna ordinaria cessabit, & super erit locus pœnæ extraordinariæ, non tamen leui, secus in facto alieno vt de mandante dixi in 3. par. num. 178. & seq. non in proprio facto pœna debet esse multo grauior quam in alieno nisi iuxta prouocatione factum sit. Sed quando datur opera rei licitæ tunc die vt infr. nu. 588.

Hinc Diuus Ioan. Chrysostomus Homi. 25. in Epist. ad Rom. in mor. exhorta. ait, nõ putemus nos excusationem habiturus, si quando delictorũ socios inuenerimus: nam istud supplicium magis augebit, quando quidem & serpens magis punitus est, quam mulier, quemadmodum & mulier plus quam vir. Genes. c. 3. & Iezabel maiores pœnas dedit, quam Achab Vineæ raptor, ipsa quoq; vniuersum istud negocium te xuerat, regique lapsus occasione dederat, igitur & tu quoque si reliquis perditionis causa fueris grauiora patieris, quam qui per te subuersi sunt, neque enim peccare tantum in se perditionis habet, quantum quod reliqui ad peccandum inducuntur, o verba vere digna oris aurei tanti Doctoris, ex quibus colligitur quod magis peccat qui alium peccare facit, quam qui in se solus peccat: nam duo peccata committuntur in primo casu in se, & in alium, sed qui solus peccat, solum peccatum facit.

586 Et quamuis voluntas sit difficilis probationis vt sensui patet, & trad. Menoc. de arb. Cas. 116. nu. 18. tamen si constiterit de voluntate ex contentis, tunc æquitas vult quod magis attendatur voluntas, quam factum, animus enim & propositum distinguunt maleficia. d. l. Diuus. ff. de licar. l. l. iud. §. 1. ff. de iniur. l. qui iniuriæ. ff. de fur. pulchrè Mascar. de probat. concl. 1163. nu. 82. & 132. vbi ait quod excessus carens animo vlciscendi nõ

587 rumpit pacem, nec adulteriũ, vel raptus puellæ quia id magis amoris, & libidinis ascribi debet vt co. esse op. testatur Mar. Mantu. consil. 169. A lex. consil. 123. vol. 2. & consil. 115. vol. 4. Bar. & alij in l. aut facta. ff. de pœn. animique dissimulatione tollitur accusatio adulteri. Bal. d. l. quicumque nume. 23. C. de ser. fug. & vi. in 1. par. sub nu. 272. vi. infr. nu. 691.

588 Et pro regula scias quod quando datur opera rei licitæ, tunc attenditur id quod prodest, & non illud quod nocet, sed quando datur opera rei illicitæ, tunc attenditur id quod nocet vel etiam nocere potest, cum per eum non stetit. ar. leg. 3. §. si quis palam. ff. de iur. fisc. facit Ias. in l. si mater. C. de inoffi. testa.

Hinc est de teste, qui incautus aliquid deposuit sine dolo excusandus est à pœna falsi. c. 2. de apost. dixi in 5. part. num. 42. tamen ipse non excusatur, si testis sponte venerit ad testificandum, nam dicitur suspectus. c. 2. §. in criminali. 4. qu. 3. dixi in pract. de test. par. 3. num. 72. & est valde temerarius qui se ingerit vbi non debet reg. qui facit quod non debet, & nemo consequitur præmiũ suæ iniquitatis cum qua alteri nocuit. l. non debet de reg. iur. facit glo. cum Bar. in l. siue hereditaria. ff. de neg. gest. Car. clem. 1. §. si quis de stat. monaco. verum quia temeritas culpæ ascribitur, non autem dolo. l. Iulianus. §. item qui furem. c. u glo. de act. empt. Bar. in l. si alterius. C. si minor. se maior. dix. minus hunc punirem temerarium ad hoc facit. Add. ad Bertaz. consil. cri. 212. lit. a. ver. Rursus cir. si. vbi dicit æquitati consonum esse, vt huiusmodi temerarij puniantur, & temeritatem esse in illo qui inconsultè, & stulte agit & loquitur, Salom. Prouer. Menoc. consil. 145. nu. 9. equidem sola temeritas est punibilis, sed mitiori pœna

præsertim si præueniat a debili ingenio quia tunc dicitur esse species imprudentiæ secundum S. Th. 2. 2. q. 35. artic. 25. vnde facillimè ab ijs reportabis malos mores, actus indiscretos verba impertinentia, suspitiones, ac temeraria iudicia oriuntur, & in credendo, & loquendo nullus ferè ab hac labe in totum mundus reperitur namque multi sunt infirmi, & imbecilles & dormiunt multi quod si nos met ipsos vtique iudicaremus, non vtique iudicaremur Apost. ad Ro. c. 2. in excusabilis es homo omnis qui iudicat, in quo enim iudicas alterum te ipsum condemnas, eadem agis quæ iudicas, & cap. 14. dicit, alius credit se manducare omnia, is qui manducat non manducantè, non spernat, & paulo post idè Apost. concludit quod vnus quisque in suo sensu abundat, & hæc inter alia de iudicijs temerarijs scripsit.

Qua de re redeundo ad testem dico quod ille qui sponte se ingerit, & temerè falsum dixit, omnino puniendus erit: nam hæc spontanea testificatio illum corruptum esse significat, d. c. 2. §. in criminali. 4. qu. 3. Hinc Hippoc. in Aphorif. 5. facit dum dicit quod spontaneæ lassitudines morbos pronuntiat & circa propositum inuestigandæ veritatis vi. Mascar. de probat. conclus. 1163. num. 128. & seq.

589 Propositum multum consideratur in actione siue bona siue mala, & iudicatur ac occasione, & principio facti exemplum habetur de illo qui lapidem proijciendo contra canem percussit quemdam casu transcurrentem in pulsu, ex quo ictu percussus obiit, & non fuit de homicidio punitus, vt recenset Signorol. consil. 27. & vi. quæ dixi in

4. par. nu. 54. & 187. cum seq. Hic aliud nota quod verberare canes non licet minusque licet proijcere lapidem contra canem, nisi ex causa, vt quia latret, & momordit tot. tit. de in iur. nec expe tantum est vt prius mordeat, vel damnum, tibi in persona aut rebus det, vt in fegetibus & vineis: nõ potest quouis modo eiici præsertim dum vug & fegetes sunt maturæ Doc. in l. prima. ff. si Quadrupes pauper. feciss. dic. & in l. si quæcunque ad leg. Aquil. & tot. titu. si ex noxal. caus. & ff. de noxal. act. quin est omnibus vtile tuere bona & nos à canibus. l. 1. §. 2. ff. de ijs qui deiec. vel effud. ijs causis non occurrentibus, non licet canes verberari, nec

590 vulnerari. l. hij enim. ff. de ædil. edict. vbi Doc. quia sunt inter animalia nostra domestica, at canis non irritus si est de illis, qui ferri sunt, & mordent, non datur pro noxa, si iuxta naturalem suã ferocitatem momorderit nam parciatur vitio naturali. l. fluminum. §. vitium. ff. de damn. infect. Bologn. de leg. iur. & æquit. c. 21. num. 14. per text. l. 1. §. & generaliter. ff. si quadr. pauper. aduertentem

591 do quod si quis contra canem se uertat dum operam rei illicitæ dat, vt quia fur, vel de nocte scellas ad fenestram vel in viridario ad furandum fructus, vel aggrediendo Dominum canis, tunc is etiam de malo contra canem parrato tenetur, secus si dedisset operam rei licitæ, & vi. quod hæc quodammodo regulantur pro ut si offenderetur homo, vt in hoc propol. dixi in 4. par. num. 54. secundum op. Clar. in §. homicidium vers. dicunt, & supra nu. 300. vers. at homicidium & per Co. quart. var. resol. tit. de senten. excommun. §. 10. nu. 16. par. 2. & nu. 502.

592 Et de illo qui posuit spinam subtraxit caudam æqui trad. Bonacoss. tract. de æquo quaest. 282. & q. 283. qui tenetur ad emendam damni, & de porco mordente æquum, a quo porcus calce occisus fuit, dicit nullam oriri actionem quest. 284. & simili-

similiter ibi de cane mordente equum qui calcitrando porcum vicini occidit, & dicit quod Dominus tenetur ijs casibus actione de pauperie & q. 285. de eo qui leniter equum palpauit calcitrosum cum manu super costis, vt blandè fieri solet & tunc equus calcitrans occidit porcum, vnde qui palpando sciebat equum calcitrosum, & in ibi porcum viderit, is non caret aliquali culpa & tenetur ad damnum per leg. 1. §. at si equum. ff. si quadr. paup. fec. l. qui occidit ad leg. Aquil. Verū distingui oportet, an is palpans in costis equum sit manifestus, aut cozzonus, vel famulus, qui non tenerentur cum darent operam arti suæ: nā qui facit quod ad illius artem & officium spectat, pœnam non meretur. l. culpa de reg. iur. l. Gracchus. ff. ad leg. Iul. de adult. facit l. semel. C. de remilit. lib. 12. sed adolescens qui ab adolescentia iugum non incepit sufferre, effectus capriciosus, &

594 scapigliatus, si canem vel equum irritat, non caret culpa, Bonacoss. quest. 282. vbi de musca stimulante equum, à quo damnum datum est, quia actio noxalis, & actio de pauperie cessant, idem si lupus equum momordit, & q. 287. trad. de canelambente equum qui porcum calce occidit, & tenet Dominū equi teneri per l. si. ff. si quadr. paup. sed miror, quia canes lambere solent, & equus prouocatus fuit, & dicit Pl. 32. Nolite fieri sicut equus, & mulus quibus non est intellectus, & lambere non est mordere & tex. d. l. si. ff. si quadrup. pau. procedit eo quia mulio tenebat mulū per capistrum, & poterat præcauere, quod si non fecit impurādum est eius culpa. l. adigere in princip. vbi glo. ff. de iur. patro. vi. in 3. par. num. 177. & 180. arg. l. dolo caret. ff. de reg. iur. Secus si repente & ex improviso id euenerit vi. glo. in l. 4. §. hæc editio. in ver. sine culpa in si. ff. nau. caupo. & ibi Bar. & Bal. in l. 1. §. si. in verb. plerunque. C. ad le. Corn. de ficar. vbi sunt multi casus sine culpa occurrentes glo. & Bart. ac alij in l. cum ita legatur. §. species de leg. 2. facit Bursar. consil. 53. vide Boss. tit. de remiss. mer. vbi de casu improviso.

* Quando autē culpa videatur præcedere casum supra num. 54. Bart. in l. non exigimus. §. si non propter vbi Bal. ff. si quis caut. plura iura adducit Caroc. tract. locat. tit. de cal. & peric. & in tit. de dolo, & lata culpa. & Decia. de delict. tom. 1. libr. 1. Rubr. de culpa nisi enim culpa fuerit ad casum ordinata, qui casus euenerit non afficit culpōsum D. Petr. Cabail. cas. crim. 79. num. 3. & scias quod in criminalibus pœnis corporalibus culpa lata non æquiparatur dolo in le. Cornelia. ff. de ficar. vbi Bar. Ang. in l. respiciendum. §. delinquent. ff. de pœn. dixi in §. part. nu. 180. pulchrè D. Caball. cas. 31. nu. 12. verum si fuerit ordinata ad casum, qui euenit, non effugiet pœnam corporalem.

* Ceterum quo ad animalia bruta si ipsa nocuerint dabuntur pro noxa, nisi Dominum emendauerit damnum tot. tit. si quadr. paup. & de Noxal. act. Bolog. de leg. iur. & æquitas, num. 14. & dixi in 4. part.

595 Et de illis qui capere volebant bannitos, & domo igne ac ensō pro ingrediendo, comburerūt vnum qui non erat bannitus trad. Bero. conf. 197. num. 9. vol. 3. Nam ijs & similibus casibus attenditur intentio principalis iuxta l. non omnis. ff. si cer. pet. vnde si in dicta domo certo sciebant esse bannitos facinorosos, essent excusandi, stante statuto quo promittitur capi posse bannitos impunè vt passim huiusmodi statuta vigens contra hos pestiferos homines: nam si alia via succurri non possit, ferro & igne eijciēdi sunt, porò extremis

morbis, extrema remedia, at non sic de exulæ, & confinatis extra prouinciam, quia non sunt diffidati a iure, quare si quis volens capere vel occidere bannitos, credens esse in domo, in qua verè non erant, & aliquem non bannitum occiderit non erit impunis, quando quidè tenebatur prius certiorari, nimia enim credulitas ascribitur culpæ Ro. confi. 423. nu. 12. & an & quando credulitas excusat trad. Gabr. co. conclus. titu. d. malef. lib. 7. concl. 8. nu. 8. vbi tenet quod temeraria credulitas excuset à dolo Angel. in l. plagij in ver. iustus vbi Doct. C. ad leg. Flau. de Plag. Soc. iunio. confi. 38. vol. 2. idem Gabr. conclus. prædicta num. 596 me. 36. vbi ait quomodo excusetur ille qui fide digno credidit de quo not. in leg. Titio fundus in ver. actiones. ff. de cond. & dem. & sub nu. 55. infert, quod custos carcerum qui nobilem carceratum arcè non detinuit si è carceribus fugerit, custos excusatur, Ang. in l. si à bonæ fidei vers. Item hic est casus. ff. de rei vendi. eo magis si Dominus ostendit se facilem ad condonandum pœnā reo carcerato, quoniam in hoc versatur prudentia iudicum, & aliorum, in ob secundādo mentē Principis sui, hinc illud tam vulgare adaptatur, liga l'asino doue vuole il patrone, & poi se fuge suo danno, alij aliter vulgarizant. guida il patrone doue vuole l'asino & lascialo andare. Hoc euenit quando Dominus a consiliarijs regitur in totum, & decipitur ostendunt enim velle, & iustitia suam fortitur effectum deinde venditur saltem à seruitoribus, eorum qui edunt bladum, & equus lignum rodit ipsi incassantur, & Dominus fit macer & gracilis, & quibus non est denegatum videre secreta & scripturas supra mensa silentiarj, aut consiliarij, qui fingunt non videre quos vident, fingunt velle, quod nolunt, & nolle, quod vellent, in ore habent verba amphibologica, & aquam ad eorum molendinum paulatim discurrere faciunt, & interim Princeps eorum vti idolum argenteum & aureum, non loquitur, nisi à Spiritu nequitie status insuffletur, & semper idem est de quo in psal. manus habent & non palpabunt, pedes habent & non ambulabunt, oculos habent, & non videbunt aures habent, & non audient, os habent, & non loquentur, & nō clamabunt in guttura suo, similes fiant illis, qui faciunt ea, & omnes simul qui credunt in eis, quod pace bonorum dictum sit verum si Dominus mandat in causa ardua & atroci æquitate Iudex non errabit, at si in causa leui iubet procedi tigrōse tunc iudex iniuste se gereret, & ideo minus malum esset deserere officium.

597 Infertur etiam ad dictum testis, quod non viatiur si dicat certo scire, ex eo quia dici audierit a viro fide digno, Gabr. d. concl. 8. num. 58. & 65. de malæsi. libro 7. & infert ibi ad custodem arcis qui virum fide dignum subrogauit, & is subrogatus arcem prodidit. vt nume. 62. nam subrogans excusatur secundum eum. sed hoc fortè verum si custos valde infirmus, vel alijs negotijs sui Principis tunc detentus, & occupatus, alium in sui locum substituerit de uoluntate domini. Dec. in l. quæ propter necessitatem, num. 2. de reg. iur. & Gabr. vbi supra, vltra alios adducit. Ias. in le. si pecuniam §. sed si accepit. ff. de condi. cau. dat. Cot. in verb. nobilitas. Boer. Decif. 27. num. 9. nisi electa fuerit industria personæ, quia non potest alium loco sui substituere, vt de hac re dixi. in 1. par. sub nume. 268. 270. & seq. sed re vera excusatio quæ fundatur super credulitate summo opere eget

* auxilio æquitatis, & arbitrio. Infertur quoque ad reg.

reg. quod qui per alium facit per seipsum facere videtur. leg. si per alium, ff. ne quis cum qui in ius voc. cum simil. Nam etiam quod quis eligens cre didit fide digno tamen teneretur, si postea appareat de mala electione. Menoc. de arb. q. 65. num. 10. 11. & 12. Fely. in c. Petrus. col. 2. de homic. Bal. in l. mancipia. nu. 3. C. de sen. fug. dixi. in 5. part. nu. 154. vnde qui eligit factorem exactorem, vel aliū coadiutorem ipse teneretur tot. tit. de elect. l. ita autem. §. gessisse. ff. de admi. tut. l. Imperat. ff. ad mun. cip. l. 1. C. de peric. nominator. libr. 11. & vi. de credulitate habenda viro digno. Tiraqu. de poen. temp. cau. §. 1. nu. 156. vbi pulchrè loquitur.

598 Concludamus ergo syluam hanc in hoc prædicamento & dicamus æquitatem esse aduocatam hominum bonæ, rectæque intentionis, agētium, in foro. & extra forum & ipsa patrociniatur illis, in casu, & non dedita opera, sed per quandam re nuem laesuiam aliquid in cautè commiserint, vel omiserint imprudenter, & Isa. Prophet. ad æquitatem animaduertens, ait discite bene facere, & querite iudicium, nec cupias velle fieri iudex

599 nisi valeas irrumperè iniquitatem, S. Gregor. Homi. 3. super Ezech. & qui erga se ipsum iustus est, vix erga alios reperitur iniustus, & qui contra se ipsum rigorosus est, contra alios æquè rigorosus erit. sicut filius Dei solus in se innocentissimum rigorosus fuit, quia pro nobis pati voluit, vt misericordiam consequamur per illum, in tantum quod pro patiēdo pro nobis miracula fecit, cum diuinitate caro coniuncta fuit, vt Theolog. inquirunt per vnionem hypostaticam pariterque miracula fecit ne nos pateremur, cum pati debe bamus propter scelera nostra, & propter inobediē tiam parentum nostrorum, & ideo iustus iudex nulla habita acceptione personarum, ut in Euan gel. Matth. c. 22. debet prius in se, deinde in suppo sitos probare debet rigorem, & æquitatem.

600 Aduocati verò qui iusti, & prudentes sunt, iu stum ac prudens patrociniū præstant, fulgebūt tanquam stellæ firmamenti, vt in c. fi. de mag. & labores manuum suarum manducabunt, & bene illis erit, & filij sicut nouellæ oliuarum in circui tu mensa sunt erunt, & super illos gaudebunt, alioquin de malè quesitis non gaudebit tertius ha res. Verum de Excell. D. Ioanne Ventura Patri cio Florentino, viro integerimo Patre D. Petri Iuriste, celesber. ac tot filiorum, aduocato clarissi mo, memini secundo, & Dei sum me timorato, cum tota eius familia, dicere possem, ni amicitia magna suspectum me redderet, Ecce sic benedice tur homo qui timet Dominum, Psal. 127. At per contrarium malè patrocinatores appellantur canes curiarum, & deuoratores ciuium, ac excorti catores pauperum, sic dicit de eis. Guil. Rouell. sæ pè alleg. tract. de iust. & iniust. lib. 3. c. 4. num. 10. & in fine vel celebrum amittūt, vel pauperes mo riuntur mole debitorum grauari testantur, & infamia, & vituperium pro hereditate in sui me moriam, relinquunt, facit Deus, vt illuminet cor da omnium, & misereatur nostri.

DE PRÆDICAMENTO Passio. 8.

602 **A**ctio, & Passio secundum Philop. sunt correlatiua ad inuicem in 6. Topic. Aristot. ait, quod in definitione vnus correlatiui, semper poni debet reliquū & secundū legistas dispositum in vno correlati

uorū, censetur dispositū in altero, l. fi. ff. de accep. l. fi. in prin. C. de indict. vidui. toll. de hoc per Fel. in procem. Gregor. in ver. Gregorius. nu. 3. cum mult. seq. ubi declarat, limitat, & exemplificat, & 603 ibi nu. 4. dicit, quod quando correlatiua uniformiter se habent respectu penæ, dispositum in uno correlatiuorum, extenditur ad alterum, quoniam subest eadem ratio, Bar. in l. 1. C. de Cupress. libro 12. idem in correctorijs. per d. l. fi. C. de indic. vid. toll. vt exempli gratia esto, quod sit prohibitum vendere carnem, vtrique prohibitum est emere, & alia plura dicit Fel. in isto propos. loc. cit. in dicto procem. Gregor.

604 Vnde in hoc prædicamento est tanta sympat. in agere & pati, ad inuicem, quod omne agens, bene agit in patiente bene disposito. secundum Titelma. in eodem prædicamento. cap. 53. & secundum Iuriconsul. in l. 1. C. de hæc. institu. l. in omnibus. de act. & ob. l. si ego. ff. si cer. per. Sed quandoque naturaliter quis in se ipso agit, & patitur, quemadmodum in sumptione cibi, & potus, & in somnijs, laboribus, & vigilijs, & in coniunctio ne maris, & feminae, At maximè homo tum in corpore, tum in mente patitur, dum ob contra ria sibi cruciatur, quemadmodum corpus nequit

605 non condoleri, cum illi vulnus infligitur, ita animus sæpè angitur, quoties aliquid fit deuium a iusto, & æquo, ac honesto, vt per Bolog. d. tract. de leg. iur. & æquita. c. 3. nu. 27. dicant inuidi quantum serpens in corde eorum serpit, & lacerat primum se ipsum, deinde proximum, dicant vindictiui, qui dum vindictæ finem videre attendunt, angustiantur, angustianturque valde timentes ne sequatur malum quod desiderant, spiritus enim tristis deficcet ossa. dicant malefici qui proprii sce

606 leris a conscientia continuè uexantur, vnde de peccato dicitur. Psal. & peccatum contra me est semper, & vermis eorum non morietur Euang. Mar. c. 13. Sed bona conscientia innocentes alacres facit, vnde a conuentu malignantium non ti ment, quia conscientia bona mille testes. Bolog. d. c. 3. num. 34. & 35. & conscientia sine scientia inspicienda est ac scientia, sine conscientia diabolica est Bal. in l. hac lege. C. de senten. exper. recit. Rip. in rubr. de constitu. nu. 55.

607 Præterea æquum est quod omnes illi qui sub aliena potestate sunt, obediant præpositis parentibus, & dominis, ac alijs de quibus locutus sum, in prima par. sub nu. 332. vbi de superioribus, ac alijs liberum arbitrium habentibus erga alios, & istud iugum obedientiæ bonum est ab adolescen tia sufferre, & illud pati cum timore, est pati sua uiter, in patienter bene disposito. facit institu. de patr. pot. & Salom. in Prouerb. & de ijs qui sunt

608 sui. vel alie. iur. Quemadmodum superiores, & omnes alij qui iubere possunt alijs, dum iubent, & laborant circa iustitiam administrandam, & rem publicam gubernandam, patiuntur bellicos sudores, & vigilias, vt ait Imper. in procem. institu. §. 2. Quinimo est inter bruta datur agere, & pati in se & in alios, & datur superioritas, & obedientia, & quadam æquitate naturali alter alteri mouetur ad benefaciendum, institu. de iur. nat. gent. & ciui. §. primo, quandoque hominum nos excedendo ut de Leone, & cane multa recensent exè pla Plin. & Valer. Max.

609 Æquitas quoque circa politica, & moralia agit & patitur, quoad commune bonum in politi cis, & quo ad proprium esse in moralibus, ut quis quis æquo libramine se perpendat primo, secun do perpendat alios tertio perpendatur. sic Bolog. d. tract.

- d. tract. de l. iur. & æquit. c. 8. nu. 14. & homo pro homine, vel cōtra hominē agit & patitur, siue in personā, siue in rem siue in honorem. In iudicio vel extra iudiciū naturaliter ciuilitur aut crimina liter, vel mixte iuxta tertios de quibus locutus in 5. par. sub num. 282. secundum primam impressionem. In personam æquitas suadet, naturaliter, vt parcamus patriæ, & parentibus alteri faciamus quod ab alijs nos desideramus, & quod non faciamus alijs, quod pro nobis non vellemus, de hoc alias dictum est. Ciuilitur ne aliquem conueniamus nisi quatenus facere possit. amoto dolo eius Doct. in l. non debet. ff. de dol. mal. & in re
- 610 patitur, onus tigni immittendi, stillicidia recipiendi aditum præstandi, & alias quam plures seruitutes de quibus supra & iniure tradita sunt multæ actiones rei vendicanda quas enarrare nō esset dare finem vnde dicimus vendicamus in re, & condicimur in personam tot. titu. de actio. & oblig. & de æquitate a moto antiquo rigore actio personalis & hypothecaria hodie simul cumulari possunt, vt si peto Titium cōdemnari in centum ex causa depositi, & domum mihi ex ea causa obligatam relaxari glo. in leg. nemo. §. quoties de reg. iur. Pap. in for. libell. in act. Hypot. glo. ex me
- 611 moratis col. 3. vers. Rursum Caualecan. Decisi. 3. nu. 20. p. 1. Nam hodie actiones in iudicio proponuntur ne detur materia disputandi & lites in longum pro trahendi an actio fuerit formiter intentata, sed fat est quod narretur taliter qualiter id quod dari, vel fieri aut relaxari petitur cū clausula omni meliori modo, &c. id est omni meliori modo via forma, & iure, quibus melius de iure fieri potest. Pap. vbi supra in actione hypothecaria glo. ac restituere in fi. & licet solum concludatur in personali, tamen stante narratione in hypothecaria conclusio censetur facta etiam super omnibus narratis propter clausulam super quibus omnibus las. in §. omnium institu. de act. Caualec. d. Decisi. 3. nu. 21. p. 1.
- 612 Hinc est quod ad euitandum actio datur ex æquitate illi cum quo nullum negotium est. l. cū fundus. §. seruum tuum imprudens vbi Barto. & Dec. ff. si ser. per. exemplum est quando quis promittit se obligaturum, vel venditurum, vel pecuniam crediturum, quod potest cogi. vt ibi. sed Dec. im pugnat num. 7. & declarat quod circuitus sunt euitandi in casibus a iure expressis, vel habet locum vbi circuitus sit inutilis, secus si aliqua sit utilitas Car. in Clem. auditor. 14. q. Hinc etiam dicitur datur actio ex æquitate contra aliquem ne locupletetur cum aliena iactura. l. si quis mancipijs. §. si. de institu. cum simil. Deci. d. §. seruum tuum imprudens nu. 6. & 7. vbi dicit hanc actionem dari in subsidium, quando alia actio sine promissione facta non sit & casus est quia Dominus agebat contra venditorem serui, & venditor habebat actionem contra bonæ fidei possessorem vt circuitus euitentur, & Bald. in dict. §. seruum tuum imprudens, colum. secunda ver. opponitur declarat quod circuitus sunt euitandi, quando quis venit mediate contra alium scilicet ex alterius persona, quia tum circuitus euitare non possunt, secus si immediate ex iure suo, & dat exemplū, quod Dominus qui ex persona procuratoris agere vellet immediate non admittitur sine cessione. l. possessio. §. si. de acq. poss. & hæc dixi tanquam non deuiat a materia nostræ æquitatis, & a natura
- 613 prædicamenti actionis criminaliter quod non addamus afflictionē afflictio. l. nauis. ff. ad l. Rhod. de iact. dixi in 3. par. nu. 245. & seq. & ibi quod alteri per alterum iniquam conditionem minime inferendam esse. l. afferri. de reg. iur. cum simil. & ad huc propos. Pet. de Vbal. trac. de duob. fratrib. 1. nu. 5. p. plures casus trad. quando factum unius
- 614 ex socijs in comunione viuentibus, nocet alteri, idem in 8. p. q. 23. num. 24. trad. quando unus ex eis committit malæ ficiū, an alter socius qui non delinquit teneatur ad expensas, vel ad pœnā pecunariam, & dicit quod non, nisi forte ex causa societatis, & pro societate id euenerit. & nu. 25. trad. de filio qui in vita patris delinquit, & passus est multas condemnationes, & expensas, & dicit debere compensare, cum sua portione, vt minus habeat, de hæreditate, quam alij fratres qui non deliquerunt quando succedunt ab intestato. tex. in l. & puto §. sed si dolo. ff. famil. hercisc. secus si in testamento Pater instituerit æqualiter filios, & nihil dixerit de expensis, & condemnationibus iam passis ob malæ ficiū filij: quoniam videtur donasse, l. procula. ff. de probat. l. omnimodo. C. de inoff. testa. & l. si. C. de reuoc. donat. & quia in contrarium adducit tex. in l. tres fratres ff. de pact. ipse distinguendo dicit, aut filius tempore delicti erat emancipatus, & non tenetur compensare, ut non erat, & tenetur, per rationes & iura ibi adducta, & vi. Caualec. Decisi. 11. nu. 15. vers. & condemnationes. & alleg. Fabia. de mont. in auth. nouissima. nu. 77. C. de inoff. testa. Bal. conf. 363. vol. 3. Sebastia. med. de compensat. par. 1. Bertran. conf. 203. nu. 6. & 7. vol. 3. Gabr. conf. 109. nu. 10. & an & quando Pater teneatur pro delicto filij, & filius pro delicto patris solvere de suo peculio luculenter tractat Farinac. de delict. & pœn. q. 24. per tot. Verum quia pater potest obire intestatus, cautela erit, vt filius qui delinquit & pro quo pater soluit pœnam, curet quietationem fieri a patre. Nam postea in diuisione hæreditatis fratres non imputabunt talē solutionem pœnæ in portione sua.
- 617 Demum in causis mixtis æquitas locum habet, vt illa pars sequatur, quæ benignior est. l. benignus de re iud. & quod si quis sit absolutus a pœna principali utique intelligatur absolutus, ab interesse patris per l. cum principalis de reg. iur. vet. si. Bertazol. Nat. Rimin. iunio. & alios quos in propos. adduxi in 4. p. sub nu. 288. vbi dixi quando hoc verum sit.
- 618 Et quemadmodum apud dialecticos passionnes suscipiunt magis atque minus non omnes, sed ille quæ habent qualitates concomitantes intentionem, & remissionem suscipientes, sic intelligendum, est mandantem teneri pro excessu mandatarij in ipso facto mandato interueniente, & factum concomitante, secus de excessu extra factum, quæ no. ad ea quæ dixi sup. nu. hoc eodem prædicamento. & in 3. p. nu. 178. & 179. & 208. & in 4. p. nu. 187.
- 619 Et quia subiecta materia æquitatis patitur, ut semper Deum in corde habeamus, & cum nemo apud eum præsumatur iustus ut dixi nu. & qui subiacet sub prædicamento passionis, & tentationis sciat quod hic maxima fruitur misericordia Dei, qui rigore aliquali tribulationem suos in hoc mundo castigare videtur vt in alio perpetua lætitia fruatur: fidelis namque est Deus qui non finit nos tentari supra id quod ferre possumus, ut in tentatione faciat prouentum, & si oportuit patri Christum intrare in gloriam suam, quanto magis nos pati debemus, si in gloriā alienam introire cupimus. Quæ de re si quandoque hunc quasi rigorem, hanc quasi seueritatē iustitiæ Dei consideremus,

deremus, in doloribus, & tribulationibus nostris valde sperandum timendumve erit, in vno aequitas, & misericordia Dei glorificatur, in alio Iustitia sua ostenditur. Qua de re requiem speramus in hac tribulatione temporali sine qua timeamus aeternam.

DE PRAEDICAMENTO

Situs IX.

620 **I**N praedicatione situs statera Rigoris, & equitatis locū habet, quod nos pro loco accipimus incipiendo à corpore, quod ex membris consistare dicitur omnium videntium: improprie vero Brutorum, diuerforumque membrorum, quod liber suo officio fungitur, quorum Dux est cor tanquam in medio exercitus ab alijs membris circumdatus. sed Caput principatum tener membrorum: Brachia vero iusto libramine à lateribus manent, & pedes substant pondus dei, et estus omniaque quaeque membra mirando ordine proprium situm habent, cum prudentissima natura ni frustra egerit. Primo namque

621 Deū capite colimus, dum detecto capite, nos inclinantes potentiā Dei confitemur, & iūctis manibus ad sidera eleuatis sapientiam suam admiramur, Deinde genibus flexi Iustitiā, & misericordiam suam manifestamus, & percutiendo pectora nostra Dei immensam bonitatem recognoscimus, & quoties aliquid Boni agimus vel dicimus toties Deum Creatorē cæli, & terræ confitemur, à quo cuncta bona procedunt, Matt. cap. 25. inter alia Donum Dei est intelligere scripturas, Luc. cap. 24. sed quoties à peccatis vincimur toties Deum negamus ca. extimant. 11. quæst. 3. Membra quoque à capite fomentum, decorem, & formam recipiunt, quoniam homo appellatio, & animæ, immortalis virtutes, & potentiæ est, quod intellectus, voluntas, & memoria in capite hominis federe seu situm habere dicuntur ac pulchritudinis diuinæ effigies, l. si quis in metallum. C. de pæn. & ad efficiendum locum religiosum maioris potentiæ solum est caput homini secundum leges civiles, quam cætera corporis membra. l. in diuersis, De relig. & semp. fu. Boer. aut. mag. conf. num. 18. & 19.

Hac statera quasi arbores vti videntur. Nam radices in infimo loco truncum nutriunt, inde ramos ex quibus benigne producuntur, fructus, qua de re fructus arboris tui pendentes in meo de aequitate mei non sunt sed Domini fundi in quo Arbor radices egit. §. si Titius alienam plā-

622 tam. Instit. de rer. diuis. & potest me inuito per tres dies recolligere, dummodo damnum nihil non afferat. Cauca. Decis. 32. nume. 46. par. 2. & possit contra me impediētē agere actione interdicti de glande legenda, & ad exhibendum, vt dicit Cauca. per tex. l. Iulianus. §. glans. ff. ad exhibendum, & per Cæpol. ab eo alleg. de seruitur. Rust. præd. titu. de semi. planta. colum. 2. in princ. vers. sed circa plantas. nu. 3. & alibi verum propter vmbra, quam patior in meo fundo aequitas cōcedit mihi, vt possum quoque colligere fructus pendentes in meo, & etiam ramos abscindere ne mihi officiat. l. 1.

arb. ceden. l. 1. C. de interd. qui tex. vult, quod de aequitate competat cōdictio ex illa lege. l. 1. nisi fuerit præscriptū ius non incidendi per 30. aut 40. annos, sciente, & patiente domino. l. 1. ff. de glan. legen. Cauca. d. Decis. 32. num. 47. par. 2. Radices autem cadere non possum propria auctoritate, sed Iudicis licentia. Cæpol. de ser. vrb. præd. titu. de Arbor. num. 4. & sequen. At vicini sub vrbani granatoli ex Portam S. Thomæ Genuæ ante domum nostram iure fabam græcam existentem in platea publica cedere potuerunt vsque ad radices ex quo arbor erat communis, & minabatur vetustate ruina, licet platea pulchrior reddebatur. Quid si arbor aquæ, vel ventimpetu cum terra, è mea ripa ceciderit super fundum tuum, ibique fructus faciat, cuius erunt à die iure accessionis erunt fundi tui. §. si Titius, Instit. de rer. diuis. vide Mantu singular. lat. 237.

De fructibus autem iurisdictionalibus alias dixi in 4. part. illos spectare ad dominum seu di possessorem tempore delicti commissi, & nō sententiæ vnde si sint duo fratres, qui pro diuiso possident feudum, vt puta in terra S. Nazadij, quia vnus possidet vno biennio alter alio biennio, tunc circumscriptis eorum conventionibus fructus, condemnationum pecuniarum de iure spectant ad te dominum possessorem tempore commissi delicti. secundum Bal. in l. vlt. ff. de iurisd. omnium iudi. vbi alij scrib. & pulche Tiraq. de retrac. conuentio. §. 5. glo. 4. num. 18. 19. vbi in emptore, & veditore, & huiusmodi alio quin sequeretur, quod quis recolligeret, quod non seminavit, & ad hunc propositum vide quæ dixi in 4. par. sub num. 213. vbi plura accumulavi, sed in contrarium videretur dicendū esse. Nam fiscus non acquirit aliquod ius in pœnis pecuniarijs nisi post sententiam condemnationis. l. 3. §. idem scribit. ff. de pecul. l. eius qui, ff. de iure fisc. l. si qua pœna. ff. de verb. signific. Bar. in l. aufertur. §. fiscus, ff. de iure fisc. idē in l. si in fraudem eod. tit. vbi ait quod ante sententiam pœna non dicitur debita iure obligationis, Bald. in l. aduersus. C. de fur. peregr. de iure fisc. ita tenet per hæc iura, lib. 6. titu. de pign. & hypo. Boss. eod. titu. nu. 31. Negusant. de pignor. & hypot. 2. p. 4. membr. sub num. 115. ver. tamen: nec obstat statutum si fisco ius hypothecæ concederetur ad die commissi delicti, vt Senis, Florētia, & alibi, & prout habui in facto in Ciuitate Senatum, in qua Delegatus sum à Serenissimo magno Duce Etrurię domino meo in quadam causa valde grauissima; Quoniam per hoc creditores habentes expressam hypothecam etiam post delictum non excluderentur à fisco, dummodo fuerint in bona fide, & si aliter diceremus statutum esset vinculum iniquitatis contra bonum publicum, ex quo per tale statum auferretur commercium, & talia statuta valere non debent, vt Peregr. loc. cit. & Iacob. de Aren. in l. meminisse. C. ad leg. Iul. maiesta. vbi Dyn. & Angel. qui dicunt acquirētē bona fide fore tutum etiam in alienatione facta ab eo, qui crimen maiestatis commisit. sing. in tract. de crim. læs. maiest. in titu. de pæn. q. 24. & vide Angel. & Cyn. apud Alberic. in dicta l. meminisse, ne contrahentes bona fide indebite damna patiantur. Crot. in cap. vt animarum. num. 10. de constit. in 6.

623 At homo præclara quadam conditione generatus à Deo supremo, vt Cic. primo, de leg. & qui

& qui rationis est particeps; ut ait idem Cic. in 3. de leg. causas rerum videt, ut in 2. de natur. hortus est ad contemplandum, & mirandum Deum rectus, & celsus constitutus est, ut Dei cognitione Cælum inuens capere possit vnde versus. Ouid. 4. Meth.

*Pronaq; cū spectent animalia cætera terram.
Os homini sublime dedit Cælumque tueri
Iussit & erectos ad sidera tollere vultus.*

Verum cum Bruta terra circumspiciunt, & semper incuruata manent, ijs homo assimilari magis voluit peccando, quam virtuosè, & christiànè viuendo.

Quæ Bruta cum ab antris, & cauernis exeunt aberrantes per arua venatoribus, & laqueis subiecta sunt. §. fera Bestiæ insti. de Rer. Diuis. similiter Homo à Demonio illaqueatur. At si domestica Bruta fiant non erunt capientium, nisi animum redeundi habere deserint. §. Pavonum, insti. eo. idem de homine respiciēte: foueas autē facere in suo minus in alieno nō licere pro illis capiendis, si viatoribus incautis, & Animāibus domesticis nocere possunt, alio qui damnū passus agere potest interdicto, quod in publico factum est. l. si alius. §. pe. ff. quod vi aut clam. & etiā potest agere l. Aquil. l. qui foueam. ff. ad leg. Aquil. 61. gl. nu. §. Ioan. Capol. de ser. vrb. præd. tit. de fouea. cap. 80. numero 2.

624 In Cælo empyreo Deus creauit naturam angelicam quam super Cælo miro ordine collocauit. S. Thom. Sunt autem nouem Angelorum, ordines, siue tres Hierarchiæ, quarum qualibet ternos continet ordines: sunt ergo tres ordine superiores, tres medijs, & tres inferiores. superiores sunt Seraphini Cherubini Throni: Medijs Dominationes, Principatus, & Potestates: Inferiores, virtutes Archangeli, & Angeli, quæ

625 scripta sunt à B. Dionysio de cælesti Hierarchia, li. 1. cap. 4. & ex ijs omnibus excelsior erat Lucifer. Paul. ad Ephesios, qui nō contendit de situ, & loco ac dignitate sua, postea quam creatus est, eminentiam suæ naturæ, & profunditatem scientiæ suæ, propendens in suum Creatorem superbiuit, sic ait. S. Isidorus, & dixit ascendam in aquilone, & similis ero altissimo. Isa. c. 14. at Michael Archangelus Angelorum princeps videns Luciferum peccantem nimis, suis secū ac sumptis focijs dixit. Quis sicut Deus noster qui in altis habitat, & humilia respicit in Cælo, & in terra. Ps. 113. & cum eo & sodalibus suis prælia multa commisit, ac de Cælo Empyreo eiecit Luciferum cum illi adharētibus, virtute, & potentia Dei factum est prælium magnum in Cælo, Michael, & Angeli eius præliabantur cum dracone, & Draco pugnabat, & Angeli eius, & non præualuerunt, neque locus inuētus est eorum amplius in Cælo. Io. in Apoc. cap. 12. ex ijs addiscere possumus, quam iustum æquū ac vtile sit, ut quisquis maneat in vocatio

626 nem suā, sed heu miser, nemo sua sorte cōrētus, Horat. ad Mē. enat. Deus itaq; oīum Creator

627 ineffabilis in Cælo Empyreo sedēs in Throno maiestatis suæ continuè adoratur, vbi mansiones multæ sunt. Ioan. Euang. cap. 13. & 14. quas delere misericordiæ suæ pro iustis, & iustificatis filius Dei post huius mundi incolatum parare ait: quæque iam vsque à constitutione mundi à Deo præelectis suis paratæ sunt, & ibi est ve

629 rus situs a quo anima nostra à Deo in nobis creata est, qui dum in hunc mundum peregrinamur, nunquam sistere poterimus, nisi post quā ad situm vnde exijt, uenimus, ut de aqua quæ e mari profluēs ad mare redijt: & sicuti natura lepidis est & non firmari, nisi reperto loci suo centro. vnde Apostol. satiabor cum apparuerit gloria tua, Nam impossibile est dum extra situm nostrum aberramus, quod quietam vitam ducere valeamus, & erimus sicut Auis transmigrans de nido suo, sic vir qui derelinquit locum suum Salom. prouerb. c. 27. quod est notandum contra vxoratos concubinarios contra Iudices & alios officiales, & quoscumque alios instabiles, & volubiles, nam aliena quærens propria perdit.

630 Sub Cælo sunt Sol Luna, & Stellæ cum planetis, omnia a sole lumen recipientia splendorem emittunt: cum autem officio suo funguntur æquæ res bene se habent; alioquin si præposterentur fit ecclipsis generantur cometæ indicantes signa, & prodigia magna. Luc. lege Cic. de Nat. de Virgil. in 1. Georg. vers.

Nec dici toties artem Cometæ, & in transitu domini nostri Iesu Christi Dyon. Areopag. magnus Astrolog. videns tam ingētē ecclipsim cōtra naturam pauens & admiranter dixit. Aut Deus, aut Natura vim patitur, aut machina mundi destruitur, & tempore finalis Iudicij legitur apud Matt. Euang. ca. 24. & alios Euang. quod sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suū & Stellæ cadent de Cælo. & c. Esai. c. 13. Eze-

631 ch. cap. 32. qua de re cum extra locum & situm suum res exeunt, malus sortitur effectus, & ob Aeris intemperiem, & quattuor temporum videlicet hyemis veris æstatis, & Autūni præpostera rationem generatur, glando nix glacies, tonitrua, & terræ mota.

632 Et sæpè a malignitate constellationum maiorum, & immodotum spiritum ad perniciem hominum, hæc mala ex Aere prodeunt, sed oratione 69. exorcismis, & somno Campanæ, gratia Dei annihilantur & incolumes reddimus: hinc nemo tenetur stare sub malo aere. glo. & Doct. in ca. si vero extra de iniur. Cepol. de ser. vrb. præd. tit. de aere nu. 1. vbi infert, quod propter bonum aerem fundus magis estimatur, nimirum quia ibi maior numerus habitatorum. alias fundi bonitas, ut plurimum sub aere malo ut in maribus Petrasanctæ & alibi: fallit in deportatis.

633 Aues vero in Aere situm suum habent, nec refert, quod aues in Arbore nidum faciat, vel super ramis sistere solet. Nam nihilominus dicitur esse in aere, ut tenet Cepolla. de ser. Rustic. præd. tit. de aere c. 43. num. 9. de quibus supra in prædicamento vbi. At quam cito obeant pisces extra situm maris non expedit probare, et de cæteris animalibus, quæ in terra & super terram situm habent superius dictum est, sub terra in sepulchris ossa hominum speculari oportet in inferioribus partibus est Purgatorium propè locum inferni, ibi quæ detentas animas fidelium suffragijs potissimum vero acceptabili sacrificio altaris iuuari. Conc. Trid. sess. 15. de purgat. in ibique æquitas maximè reperitur.

634 in Inferno autem nulla est redemptio, nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Tib. & summus rigor exercetur, præter hunc inferni locum in omnibus alijs statera rigoris, & æquitatis locum habet, eo modo quo iustam diuinam iustitia

justitia tū humana permittit. Vnde in nomine Iesus oē genu flectatur cælestiū terrestriū & infernorum, & omnis lingua confiteatur; quia dominus Iesus est in gloria Dei patris, qui iustus iudex in terris iudicabit, in inferno condemnabit, & in cælo electis beatitudinem dabit.

635 In Ecclesia Christiana Catholica Romana Summus Pontifex sedem Apostolicam tenet in situ Romæ, vnde Ber. lib. 2. de consider. ad Eugen. sic ait, sacerdos magnus, Pontifex maximus Princeps Episcoporum, hæres Apostolorū, Primatu Abel. Gubernatu Noe, Patriarchatu Abrahæ, ordine Melchisedech, dignitate Aarō, auctoritate Moyses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, vñctione Christus. Illum rogantes præ omnibus quoniam ipse solus est reprehendere, corrigere, statuere, disponere, solvere, ligare loco illius qui ipsum ædificauit, & nulli alij quod suū est plenum, sed ipsi soli dedit. clem. pasto. de sen. diciturque Petrus caput mundi, & tanquam Vicarius Christi in terris, cuius ecclesiæ duo limina sunt, Petrus, & Paulus Apostoli, ad quæ ceteri Episcopi tenentur accedere iuxta morem solitū & tempus statutum a Summo Pontifice, & sunt beati duo Apostoli, duæ columnæ post illum lapidem angularem Iesum Christum, Matt. c. 26. de hac re etiam late tractat Raynal. con. trac. de indagat. iur. li. 3. c. vlt. n. 2. & 3. & Roma dicitur 636 communis patria. l. Roma. ff. ad munci. Doc. in l. 2. ff. de iudi. Barto. in l. sed reprobati. §. fi. de excusat. tut. quāuis Neu. de Neap. in d. lect. Bar. teneat contrarium quod imo communis patria sit sedes Imperij, Alexander in l. hæres. §. pen. de iud. sed non est inconueniens, quod utraque respectiue sit communis patria, nihilominus communis opinio est quod Roma, tam noua quam vetus, sit cōmunis patria. Bal. in rub. C. quæ cus. non poss. in c. fi. & dictus in c. meminimus de appellat. vnde quilibet potest conueniri Romæ si ibi reperitur. Doct. in d. l. Romæ, & in l. 2. §. oēs. de iud. & hoc tam ciuilitate quam personaliter nisi solutio alibi destinata fuerit, Deci. in d. c. meminimus. vbi etiam Bal. de appellat. Ang. Alex. & alij in l. qui Roma de verb. obl. In Romana Ecclesia semper Apostolicæ cathedræ viguit principatus, & sunt verba formalia. Aug. Epist. 162.

Roma quoque est caput religionis Christianæ, quæ mirum in modum est fauorabilis, l. 1. & per totum. C. de sum. trin. & fid. cath. vbi Bar. Faber. & alij ad quam omnis rationalis homo oculos habere debet: nam religio & timor Dei solus est qui custodit hominum inter se societatem, Lattan. de ira Dei. c. 12. & ante omnia religio. Mer. Treme. in Asclisp. vnde causa religionis est exceptuata ab omni promissione, quouis modo facta cuius obseruantia contra religionem tenderet, in cæteris promissa sunt attendenda. l. 1. & 2. C. de pact. sed in ijs, quæ sunt contra religionem Christianam (quia est causa Dei) & contra Deū nemini parendum Host. in sum. de maior. & obe. q. 7. & 8. & in iustis, & illicitis promissionibus non est aliqua obli. l. 2. ff. quod met. cau. & Aposto. ad Corin. c. 1. non est mentitus non implens in quod promissit; quoniam in malis fides rescindenda est. 2. 2. q. 4. non semper. & peius est implere illicitū promissum quam peiurare vt de Herode, & eius filia saltatrice, qui propter iurandū infelix dedit illi caput Ioan. Bapt. in disco, qui Herodes ideo perdidit animā & regnū 13. dist. duo & sic cū iuramento aliquid promissum sit

semper hoc exceptuatur videlicet, dummodo nō sit contra religionem Christianam & contra Deum: nam iuramentum nō est seruandū ubi vertitur interitus animæ, c. veniēs, & c. Quintaualis extr. de iur. iuran. Rayn. in sum. de iuran. si ue generaliter siue specialiter quis iurauit, semper intelligitur dummodo non sit contra honorem Dei & Christianæ Religionis, vt per Alber. multa allegantem in verbo iurare, & Cano. in c. vnusquisq; q. 4. In promissis plus est illud quod subintelligitur quam quod exprimitur, c. Beatus 22. q. 2. & c. antecessor. 11. q. 3. & Summus Pontifex in suis iubileis solet reseruare saltem hos casus binos videlicet castitatis & religionis. & Aristot. & Polit. Primum est curatio rerum diuinarum & Plin. 14. insti. ait Religione uita constat. & idē c. 18. nihil esse in rebus humanis Religionē præstantius, eamque summa vi oportere defendi. Quid plura, etiam apud Romanos (quam uis tunc temporis Gentiles) scriptum reperitur, quod propter reuerentiam eorum Religionis (licet falsè) nemini fauebant, & illam esse propriam status causam asseriebant, quando de Religione agebatur quam cæteris omnibus præferebant ut habetur in Martyrologijs. Quinimmo in potestate sacerdotum fuisse apud Romanos, omnia diuina & humana, Fest. ver. ordo.

Sed Imperatores Christiani multa tribuerunt priuilegia & immunitates, clericis intuitu, & fauore ecclesiæ & Religionis Christianæ not. Bar. in l. non plaris nu. 2. C. de sac. san. eccl. qua de re non possunt vllō modo auferri, quia Dei sunt Bar. & alij Doc. in l. 1. C. de sac. sanc. ecc. Etenim libertas, & immunitas ecclesiastica sunt de iure diuino, tot. tit. de imm. eccl. tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meā, cui porte inferi non præualebunt Luc. c. 22. & per Remig. eo. trac. c. 1. vers. secundo præsuppono, & qui uos spernit me spernit Euang. & eiecit ementes & uēdētes, quia domus orationis est. Matt. 21. Luc. 19. Io. Euang. .. & de ea quoque per Fel. in c. nouit. de iudic. & in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, de constit. Io. de Tut. Cremat. in c. deuotissimā. 12. q. 2. & ita Dominus & ecclesiam & personas ecclesiasticas constituit, separauitque à laicis, & secularibus negotijs auferre, ista hinc ut in Euag. apud Io. est tex. in c. sacerdotibus 11. q. 5. c. futura 12. q. 1. & apud Plautium quis est homo tanta confidentia, qui sacerdotem, violare audeat & de ueneratione Sacerdotij Cass. li. 10. epist. 14. Germon. lib. 2. Sozzom. lib. 1. c. 25.

* Quibus autem remedijs succurrendū sit trad. Fel. in d. c. ecclesia S. Mariæ sub nu. 107. de cōsti. Anc. consi. 155. sub nu. 7. at in quibus libertas ecclesiastica consistat habes apud Lap. in pulchra alleg. 92. Pro tuenda Christiana Religione, libertate, & immunitate ecclesiastica licitum est clericis, & alijs Religiosis effectiue pugnare, & tūc illorum irregularitas est sine peccato, & licitū est tam diebus festiuis, quam alijs diebus præliari secundum Seraph. in cas. consc. 21. legitur tamē in vita S. Tho. de Cantuaria archiepiscopo zelatissimi, quod dum sedebat in sede cathedrali tēpli sui, accedētib; sacrilegis sicariis, parata defensione aduersus eos a suis presbyteris, & ianuis clausis, ne tū bonus pastor offenderetur, ipse sanctus ad suos ait, nequaquam conuenire ecclesiā Dei, ad instar arcis tueri armis, sed effusione sanguinis propter amorem Dei, & ita ipse sanctus in se statim probauit sententiam suam.

146 Verum quando excommunicationes, inter-

N n dicta,

- dicta, & prædicta remedia non sufficiant, pro utilitate Reip. Christianæ Pontifices cruciatam composuerunt tanquam castra, & viri religiosi armis non verterunt terga, hostibus, & tandem quantum religio sit amplectēda, nemo est qui ignorat, & parentibus licere filios apud approbatos religiosos educari in fide, & bonis moribus, & si religiosi esse velint libenter permittant, quia seruire Deo regnare est, sed qui filias habent aduertant, ne per vim & intuitu masculorum ingredi faciant illas in monasterium causa euitandi dotationem, quia peccant. Seraphin. cas. consc. 70. Sicut peccant parentes ægreferentes filios ingredi in aliquam religionem, quoniam indignationem Dei incurrunt.
- 637 Ecclesia ergo habet suas immunitates, contra quam nemo audeat attentare quidquam sub pena excommunicationis, & interdicti: nam vt ait Remig. de immu. eccle. 2. præpos. est vtdictum est constituta, & approbata a iure diuino, vbi in propof. multa iura, & autoritates allegat. Lap. tract. de liber. eccle. q. 11. & latè Igne. in l. 1. ad Sylla. & processit, ac præconizata de iure canonico. cap. inter alia. c. penul. & tot. ritu. de immu. eccl. & est acceptata, & comprobata à iure communi vt l. 2. & l. præfenti. ff. de ijs qui ad eccl. confug. & apud Romanos antiquitus obseruata, vt per Remig. vbi supra nu. 8. & 9.
- 638 Et locus ille appellabatur Asylum, qui erat in ciuitate Romæ, de quo meminit Cassa. in consuetu. Burg. fol. 56. col. 4. versic. 16. ad quem locum confugientes sine summo piaculo auelli non poterant. Quod Asylum primum Athænis, deinde Romulus Romæ constituit inter capitoliū, & Palatium in Sacro Luco, quod quercetum dicitur, vt per Virg. lib. 8.
- 639 Hinc Lucum quem Romulus Acer asylum retulit Calep. eo. verb. asylum. & ad conseruandam immunitatem ecclesiasticam rigor, & æquitas simul armanatur a dextris, atque sinistris: nam quid gloriæ esset Christianis, si talis immunitas deluderetur? certè cicatricibus in fronte tanquam infidi signarentur: vnde inter barbaras nationes digito ostenderentur, & qua immunitate infideles non gaudent, nec gaudere debent, nisi in conuertendo, c. qui sincera. 45. distinct. tex. & glo. in l. 1. C. de ijs qui ad eccle. confug. Remig. de immu. eccle. de Iudæo, Pagano, Hæretico, & Apostata. Fallent. 18. num. 1. & 2. Nam frustra legis auxilium implorat, qui in legem committit, l. auxilium. ff. de minor. c. bonæ in princ. de elect. Remig. vbi supra. nu. 2. in fin. qui de mente Soc. iuni. ait quod hæc opinio contra infideles est magis æqua: attamen magis tollerandi sunt ritus Iudæorum, quam aliorum infidelium (licet Iudæi sint peiores) quia cum Iudæis olim præfigurabatur veritas à primordio fidei, quam tenemus nos, prouenit hoc bonum, quod quasi in figura testimonium fidei nostræ, quam credimus, & ab hostibus habemus, quod in alijs infidelibus non contingit. vt dicit S. Thom. 2. 2. q. 10. ar. 11. relat. à Gundisla. tract. de hæret. q. 5. in fin. Seraph. cas. consc. 65. & ij traditores Iudæi signum Sanctæ Crucis deturpantes, & alias sanctorum imagines, seuerè puniendi sunt, Ancha. consi. 15. spiritualis iudex, quem alleg. Pau. Ghirlan. de sortileg. vers. vn decimo permissio, nume. 19. ipse truncare facerem manus, brachia, pedes, & omne aliud membrum, quo viuunt in ijs obscenis, & atrocissimis delictis. latè per Decia. de delic. lib. 5. tom. 1. tit. de Iudæis. hinc etiam dicitur de Christianis, qui delinquent in ecclesia: nā non gaudent illius immunitate. tex. in c. fi. de immunit. eccle. Remig. eo. tract. fallent. 3. nu. 1. te-
- 641 statur hanc esse com. opin. & Iudæus nullo æquitatis priuilegio gaudere debet, imo immunitas, olim concessa, fuit reuocata l. incio. C. de Iudæis, sed ubiq; summo rigore tractandi sunt, Anchar. Reg. q. 27. p. 2. Rol. consi. 35. nu. 18. vol. 2. Farin. de carcer. q. 28. nu. 68. in fin. Decia. de Iudæis. ca. 13. tom. 1. & de situ cymiterij, domibus Episcoporum, & alijs in propof. dixi supra 1. p. & 2. loc. mox alleg. vi. Remig. in verb. cymiterium. car. mihi 45. & in verb. claustrum cart. 75. & per fugiente ad corpus Christi. car. 92. & de obuiante Cardinalem. car. 95. & de fugiente ad statuam Principis. car. 108. Iudæi velint nolint sunt serui & schiaui Christianorum, & tollerantur, ut resipiscant, & fidem Christianam amplectantur, do nec speratur. Abb. c. sincera. 45. dist. dixi in 1. parte num. 49. sed aduertendum ne nimia familiaritas faciat iudaizare. vi. Marf. consi. 58. nu. 15. & sup. nu. 216.
- 642 Sed postquā in materia situs. attingimus nos hic immunitatē ecclesiasticā, hic curiosè quero, an illæ, qui in ecclesijs pro audiendis concinatoribus, & prædictis eunt, iure valeant immitttere, seu ponere, super scamnis, aut sedilib; in ecclesia, ad cōem vsū sitis, chirothecam, sudariolū, libariolū, chartam cum lapide, vel aliud signū, ita ut alteri non liceat ibi sedere, stante præuentione facta ab altero cū talis signi immisione, ut Genue & Florentiæ potissimū uti solet. Et circūscripta consuetudine ista valde abusiua, arbitror nō posse de iure subsistere: nam, si sedilia, scamna, & ijs similia, posita sint in Ecclesia, ibi perpetuo
- 643 mansura, & loco sacro dedicato non sunt amplius Domini, qui ea posuerunt, vel immitti fecit: Nam Deo, & factis locis, semel dicatum, in nullius bonis est, c. ad hæc, de Relig. & domibus c. semel, de reg. iur. etenim equum non est reposcere, quæ iam dono dedimus, que modum est Ecclesia ipsa §. nullius, & §. res sacre. instit. de rer. diuis. l. sancimus. C. de sac. sanc. eccl. Qua de re nullus potest aliquo iure priuati, uti in rebus in ecclesia sitis.
- 644 Quoniam per huiusmodi modum fictū, ius, nec possessio acquiritur in ecclesia, nec in rebus Ecclesiæ d. l. sancimus, qui modus fictus possidēdi est contra æquitatem naturalem inuentus, ut per Sebast. in repet. l. si is, qui pro emptore n. 130. de usucap. & q. nō potest in ueritate iuris effectū habere, minus perfectionem idē Sebast. nu. 153.
- 645 Et qui Ecclesiæ sedelia semel destinauit, dicitur se priuasse illorum possessione, vt dixi: & possessio semel extincta nō potest amplius integrari, nisi nouo interueniente contractu. l. Pomponius, & ibi Doct. §. Quæsitum. de acqui. poss. Sebast. d. l. si is qui pro emptore. nu. 28. & in materia fictionis vi. eundem omnino ibi sub nu. 79.
- 646 Præterea possessio dicitur a pedum positione, tex. & gl. & Doc. in l. possessio appellata. ff. de acquir. rer. dom. Alij loco dixere, possessio i. podicis positio, (quod magis propofita rei quadraret) quamuis intelligat de possessione immobiliū; ut ibi Iaf. n. 2. & quod mobiliū possessio acquiratur manib. verū est quod & animo, & corpore opus est, vt ibi Iaf. n. 4. & cū eo omnes scrib. Nec officit, quod per traditionē, vel retentionē clauū retineatur possessio beneficij ecclesiastici. Can. in c. fin. de cau. posses. & proprie tangit Iaf. ubi sup. nume. 92. Nam aliud est; quia claues ideo datæ sunt,

sunt, ut quis possideat, & in practica seruat.

647 Secus, quoad solam figuram, per quam possessio beneficij non acquiratur secundum Menoc. de adipis. poss. remed. 6. nu. 37. fat ergo est, quod locus sedilium sit preoccupans corpore, & non per frictionem, quamuis antiquo tempore Christiani in Ecclesia sistendo, & non sedendo stabant, & au diebant concionatores. Ex hoc apparet, quam male sit hodie proprijs sedib, occupare Ecclesiam.

648 Quæ est mater tam pauperis, quam diuitis, tam nobilium, quam ignobilium, et omnes equè Christi fideles amplectitur cuius caput est Christus ipse, saluator corporis eius. Apost. Eph. c. 2. c. 4. cap. 5. & est in illo repleti, qui est caput omnis principatus, & potestatis. ad Colof. c. 2. vbi intelligendum est quoque de eius Vicario; sed laici non habent autoritatem talia in Ecclesia Dei faciendi per preoccupantem. §. 2. insti. de vsu. cap. nam que Deo dicata sunt, in nullius bonis sunt §. sacra, & §. sancta. insti. de rer. diuis.

Hinc ex hac locorum preoccupacione plures rixæ, & contentiones ortæ sunt, & vulnera, & quandoque homicidia, solum religiosorum, & officialium, in dignitate constitutorum est sede-

649 re in ecclesijs: secundum ordinem, quem describit Boer. trac. de auth. mag. consi. nu. 120. & ante nu. 104. tractat, qualis esse debet Cathedra regis, quam dicit debere esse quadisore, & dicit in anteriori parte depingendos esse duos iuuenes, per quos amor, & labor designantur, & in posteriori duas puellas, pro quibus cura, & vigilia intelliguntur a latere iuuenem attentum, pauca ferentem, subditum significante, ab altero vero, virum fugientis effigiem representantem, quia rex insufflatores fugere debet, & illorum verbis non adhibere fidem, quamuis hodie parum fide dignis credatur.

650 Cum enim rex, aut Princeps iustus federit super sedem, non aduersabitur sibi quicquam malignum, hæc ille. Et quia dixi, quod sæpe ortæ sunt dissentiones, inter preoccupantes loca in ecclesijs, concionatoris audiendi causa, si sanguis fiat in ea, an ecclesia consecrata dicatur proluta, & consequenter interdicta. Dic, quod sic, si per vim, & sanguis non sit in modica quantitate aspersus. Secundo ecclesia polluta manet, quando in ea cadit semen humanam quouis modo voluntariè fiat, sed si in somno sequatur inter virum, & uxorem, non inter alios etiam in somno sic. ex. de eo, qui cogn. consang. vx. suæ. c. fraternitatis. Tertio ecclesia remanet polluta, quando quis in ea occisus remanet violenter armis, vel veneno, vel alio modo illicito, quamuis sanguinem corpus non emittat, vi in c. vel alta de consec. eccl. vbi Cano. & ijs casib. ecclesia ingressus est interdictus, &

qui scienter in ea celebrat fit irregularis no. in c. is qui de sen. excom. lib. 6. & episcopus potest reconciliare eam, re benedicendo iuxta morem, & sacros canones. Seraph. cas. consc. 49. & nedum ecclesia dicitur vno ex supradictis modis polluta, sed polluitur etiam, ut in oppressis contingit. 3. 2. q. 5. c. illa. que aliquando sine corporis conuincatione polluta remanet, ut de eo, qui desiderat uxorem alterius, aut mæchari. c. nec solo 33. q. 5. ite dicitur panis pollutus ab eo qui falsam doctrinam

feminat, & bonam malè dispergit in populo. 49. distin. c. si. & polluitur corpora de sepulchris, ut meis dieb. accidit Pisis, vbi quidam canonicus exhumauit corpus cuiusdam nobilis defuncte, ut polueret, rem cum cadaveri ipso habere, & cum Dei iudicio ad iustitiæ notitiam tamen solus ve-

nerit sepulchris violatos, et corporis polutor fuit pœnas, & omnis pollutio attentata sua causa, ut ebrietas, mala conuersatio, & vana locutio, ac pessima cogitatio est damnosa, sicut & morosa, siue vigilando, siue dormiendo, ut 4. dist. 4. testamentum, quæ non ab infirmitate, aut a superfluitate naturæ prouenit, si mens non consentit non est damnabilis, nec etiam si post factum mens assentit libenter, non in morositate, sed quia pro valetudine, & exoneratione, ac alleuiamēto naturæ. De Sacramento Eucharistiæ li. 3. q. 75. & pollutio, quæ incipit in somno, & terminatur in vigilia non accedente delectatione non est peccatum. Tho. 4. q. distin. & ratio assignatur: nam quantum ad rationem meriti, & de meriti iudicatur principium, quod habuit in dormiendo, et non finis, qui est in vigilando, qui nam dormit non dicitur habere voluntatem, verum quandoq; attenderetur finis, & non principium: nam si pollutio causaretur à crapula in somnijs, & dum a somno excitatur statim petito debito ab uxore expletur libido, tunc quis non peccat, attento fine, quoniam matrimonium ad duplicem finem factum est, primo pro habenda prole, secundo pro explenda libidine licitò modo, ut tenent omnes summistæ, hunc dixi, quod in delictis, & captura attenditur principium, si idest licitum, & finis illicitus, vel attenditur finis, si est licitus, & principium illicitum, p. 2. nu. 30. & p. 3. nu. 162. & 163. vbi quod æquitati magis congruit, virgo autem virginitatem amittit, si opera, & cogitatum rei illicitam, se polluendo etiam somnijs, non secus ac si polluta fuit ab alio, sed sine consensu non amittitur virginitas, ut sum. con. li. 3. tit. 3. de Bigam. q. 3. 2. & in sum. Ang. in verb. pollutio. etiã si noctæ præcedente quis pollutus sit, ex illicita causa præcedente non debet, neque celebrare, neque assumere sacram Eucharistiã, licet in mane confiteatur ob reuerentiam, nisi ex necessitate. S. Tho. 4. dist. c. 9. at si non ex causa præcedente vitiosa pollutio oriatur, in qua nec consensus, nec morositas acciderit, laudatur se abstinere saltem per horas 24. non tamen peccat quis celebrando, seque communicando. ut pulchrè per Albertum in suo Dictionar. in verb. communicare, vers. verum pollutio, & Couar. quoque, & de his apud Nauar. confess. cap. 3. nu. 15. cap. 18. nume. 6. & 41.

651 Quo verò ad ciuilia æquū est, ut quis maneat intra suos limites uix. l. 1. de termin. mor. hinc facta fuit lex agraria de qua supra locutus sum nu. Nec licet ædificare in suo, ut vicino officiat, & inter ipsum, & vicinum debitum spatium relinquat. l. fin. ff. fin. reg. de hac re per Docto. in l. Alteris. C. de seruit. pulchrè, Menoc. de arbit. cas. 156. & 157. Capol. de seru. Urb. præd. in tit. de Pariete. per tor. & in titu. de Macer. in prin. ubi murum sine calce, ait, quem posse ædificare propè fundum vicini nullo spatio relicto in medio; sed iure seruitutis acquisitæ potest etiam murum cum calce propè domum vicini ædificare, si ad sui utilitatem principaliter, & non ad æmulationem vicini ædificet, ut per Menoch. loco cit.

652 Dicitur autem ad æmulationem vicini fieri, primo, quando sibi non prodest, & alteri nocet, 2. quando sibi prodest aliquatenus, sed non est necessarium, vel sit ad bene esse, 3. si sibi plus noceret quàm prodesset. et cum sit calore iracundiæ. 5. quando utilitas esset valde deformis, 6. quando locus, vel situs non esset aptus, neq; congruus pro tali ædi-

- ficio, cum vtiliori, & congruētiōri modo alibi fieri possit, 7. nec caminum quis sibi de nouo potest facere, si non est necessarium, si fumus va-
 poretur aduersus domum vicini, quam reddat ferē inhabitabilem. De ijs, & alijs cōiecturis vi. Capol. de seruit. Urb. præd. c. 29. & seq. Menoc. qui multos allegat de præsump. lib. 6. præf. 29. & Doc. in d. l. altius. C. de seruit. tit. general.
- 654 Hic caderet materia, an Dominus possit adificare murum altū, vel turim, fortalitia, & hōi ad æmulationem alterius Domini, verum quia hæc materia est tractata passim ab omnib. in d. l. altius, & Doc. in l. opera de operis. publ. Bar. in l. quacunque. C. de fun. limit. lib. 11. Meno. caf. 156. & 157. Capol. d. trac. tit. de sol. seu area. nu. 7. ideo libenter relinquo.
- 655 Tandem debitor potest conueniri, vbi habet rem sitam, & ratione rei sitæ iudex illius loci dicitur competens. Rimi. iun. consi. 353. nu. 162. vol. 4. & Rim. sen. consi. 713. vol. 4. Decia. consi. 118. n. 4. & n. 20. vol. 3. Caval. Decif. 31. n. 16. p. 1.
- 656 In relictis situs spectandus est, vt dixi in prædicamento vbi, nedum respectu iurisdictionis, verum etiam ratione loci aggrauantis relictum, vt in 4. par. nu. 59. 85. 96. 125. & alibi, Decia. de delict. tom. 1. lib. 4. c. 26. nu. 4. & in 3. par. de loco priui. nu. 296. & seq. Boss. in tit. de iniu. n. 5. & in fi.
- 657 Cōsiderandus quoque est situs corporis offensus, num in pulsu, in cerebro, in ventre, & num offensiones sint lethales; nam magis aggrauant, & nū punctim, vel casim, & num vulnus supra vulnus, sup. nu. 301. quem locum omnino vide, & vi. in 4. p. in addit. ad nu. 152. Dixi de illis, quidam opera, faciem ad Dei imaginem factā deturpant, cicatrix, vel stercorizant, contra quos rigor omnino seruandus est. l. si quis in metallū. vbi gl. & Doc. de pæn. Boss. tit. de homic. sub nu. 41. & 42. Foller. præd. de forma capitulorum, nu. 16. Bonacos. q. crimin. in verb. cicatrix. quæ no. pro statuto Floren. lib. 3. rub. 118. & 119. vbi de pænā studiosè percutietis manili vacuis, vel vulnerantis, & cicatricem facientis; an illud aduerbium studiosè accipiatur pro diligētia quadam adhibita ad illud faciendum, vnde Teren. Hea. tenentem telam studiosè ipsam offendimus; & sic data opera, & nō in pura rixa, vel casu, at quāto in pura rixa, & non data opera id sequeretur; tunc æquitas seruetur, & rigor cessat.
- 658 Hinc est quod ob puram rixam, si quis condēnatus fuerit pro vulnere, & non pro cicatrice, sententia retractari non potest. Bar. in l. senatus, ff. de accusat. vi. in 4. part. sub nu. 284. & sub nu. 203. in addit. & nume. 199. & in præd. de test. in verb. sententia. in ciuilibus.
- 659 Sed in delictis dum taxat statuarijs, quæ propriè delicta non sunt, vt puta, ne quis mingat in tali via, propè talem murum, ne quis vadat de nocte absque lumine, ne quis in plateis, vel in tali via, putrida proiciat, & talia, quæ de se nō sunt delicta, sed ob prohibitionē statuti sit de non delictum, tunc æquitas seruanda est, & rigor non quam haberet locum, nisi quis in contemptum statuti talia faceret. vi. in hoc propos. in 4. par. nu. 459. 460. & seq. alias, quæ propter necessitatem fieri contingunt pænā non merentur vulg. iur. & benefacit illa regula, quæ plerūq; æquiparat, aliquod factum non esse, & derelictum factum, vt colligitur. in hoc propos. ex. l. 1. §. 1. verb. Cæterū. ff. de his, qui deiec. vel effud. vbi qui aliquod effudit in via, quæ de recenti in vsum venit, non debet de æquitate puniri, tanquam si adhuc con-
- stituta non esset, de qua reg. per Fel. in c. eam re. in 9. col. extr. de res. Cou. memor. in ver. vestib. ver. 2. contrarium dicitur, quando est factū aliquod bannum extraordinarium, si quis contrafaciat per supradicta.
- 660 Dixi quoque domos demoliri propter atrocitatem delicti, vt nu. 318. in 4. par. quod procedit quando delictum Remp. agit, secus si delictum sit priuatum, & ciuitates funditus destructæ, & condemnatæ, vt fertur ad aratum, & ad desolationem, ob crimen rebellionis, vt per affli. super 3. feu. vt de capital. Corrad. ver. & cæterū nu. 13. 14. & 15. cat. 247. Luc. de Pen. in li. 3. C. de execut. lib. 2. 2.
- 661 Et post desolationem, si ciuitas fuerit restituta, non amplius recuperat amissa priuilegia, sed appellatur noua ciuitas, vt dicunt præfacti Docto. quia à Priuatione ad habitum non datur regressus. l. decem de verb. oblig. & quid si ecclesia fuerit destructa, an efficiatur situs profanus; magis communis est, quod non, nisi iussu Pōificis fuerit prophanata Host. in sum. de eccl. edific. in fi. Dy. in reg. semel Deo. de reg. iur. in 6. tex. glo. & Doc. in l. eden. ff. de contrah. empt. Hanc. q. latè pro vtraq; parte trac. Remeg. de immunit. eccl. in verb. Ecclesia destructa per totū, & quo ad reg. nostrā vi. Euerar. in eius centur. loc. 60. a priuat. ad habet. in fin. vbi adducit quodā simile.
- 662 Si ædificium fiat iuxta litus maris, litus efficitur ædificantis id intelligitur quoad vsum fructū nam quoad proprietatem situs remanet Domini, cuius est mare. §. literum. instit. de rer. diuis. & ædificium cedit solo. §. ex diuerso. eo. tit. & dicit Euerar. quod destructo illo ædificio remanet publicus, l. in tantum. ff. de rer. diuis. iterū disputitas est in ratione, quia hoc non fit ratione delicti, sed quia qualibet res de facili reuertitur ad primæuam naturam, vi. quæ in seq. prædicamento dicam. §. Pauonum de rer. diuis. & licet in litore maris licitum sit ædificare, vt ait Bal. in rub. de rer. diuis. col. 4. & l. quæ de litore de acq. re. do. id verū est, dum modo vsum publicus non impediatur, l. in litore. ff. ne quid in locis pub. & quādo nemo sentit damnum. l. 2. §. aduersus. eo. tit.
- 663 Et cum vsum maris sit publicus, licitū est cui libet piscari gemmas, & coralia accipere, quæ sūt occupantes. §. item lapilli. inst. de rer. diuis. secus est de reb. naufragatis, vel quæ & curcib. in mare ceciderunt, quia capere non licet sub pænā furti l. 1. & 2. ff. de incēd. ruin. & naufr. & in aurb. nauigia, vbi Doc. C. de futr. Capol. de seruit. iustic. præd. de litore maris sub nu. 3. & 4. nisi haberentur pro derelictis, quia tunc occupantis fiunt. §. si. inst. de rer. diuis. S. Tho. nu. 2. q. 6. ar. S. Seraph. caf. 12. reliqua videndæ sunt in prædicamento supra relato, quæ vi. & publico vsui destinata sunt Theatra, stadia, forum, curia, basilica, via, publica, balnea publica, Piscinæ, aqueductus, fontes, campi publici, ut olim martius, fana, porticus, & his similia, Pascua, nemora, & ijs similia, agri vectigales, & nō vectigales in l. 3. & tot. tit. de oper. pub. & tot. tit. de rer. diuis. Et ut de reb. naufragatis aliqua pauca dicam, quamuis materia sit ampla & profunda, & nodosa, ut ait Veronen. de ser. tot. de fornac. & iurare tractat. 10. opinion. 85. quos refert Carroc. de lo. cat. tit. de incend. ruin. & naufr. scire oportet quod damnum est illius, qui in se suscepit periculum. est materia. l. in reb. ff. commodat. l. quæ fortuitis. cum materia. C. de pign. act. sed si expressè nauis assicurata non fuerit, nō tenetur Do-

DE PRAEDICAMENTO
Habitus. X.

minus nauis de naufragio, quod praecauere nequirit. Soc. conf. 124. vol. 4. Iaf. qui dicit esse magis com. opi. in confi. 107. vol. 1. Alex. conf. 108. vol. 3. quoniam periculosa. & incerta est nauigatio. l. ciuitas. C. de offic. rector prouinc. Bal. conf. 395. pro domino arnaldo col. fi. ideo caue. Na affe curatio nauis in omnem casum fortuitu ultra quod de consuetudine ualet Petr. sanc. de affe cur. par. 3. no facit contractum esse in licitum vt per Bal. confi. 312. nu. 2. & 2. vol. 5. que refert & sequitur in hoc proposito dictus Pet. sanctior. Lusita. mox allegat. tract. de affe curat. expensio. nu. 6. 7. 8. & in fine par. 1. Cast. l. in naui nuphel li. ff. loc. Sal. in l. qua fortuitis. C. de pigno. actio. affi. ct. decis. 389. Rot. Genua decis. 25. nu. 1. vbi hanc affe curationem valere dicit.

Nauta vero officium suum diligenter facere debet, & seruare modum in nauigando tenetur, quo casu de eo quod postea aduersa fortuna euenit non tenebitur si fecerit, quod diligens & prudens nauta fecisset. Stract. de nauta et nauib. & nauig. par. 3. nu. 4. nisi culpa praecesserit casum ita ad casum ordinata, §. item hiscui instit. quib. mod. re contrah. obl. Bar. in l. si vt certo, §. interdum, ff. commo. Panor. in cap. quia diuersitate, col. fi. de concess. praeb. Petrus sanct. de affe curat. par. 4. sub nu. 37. Caro. locat. tit. de casib. & peric. n. 8. & 9. & dixi sup. nu. 55. vide Boss. tit. de plur. violent. & tit. de remis. merced.

Qua de re qui ratione officii tenetur debet probare damnum sua culpa secutum non fuisse. Barto. in l. si quis ex argentarijs. ff. de eden. Carroc. d. tit. nu. 10. & 11. & iud. Comest. tit. de locato & conduc. nu. 22. vsque ad finem, & nauta tenetur, nedum in nauigando, quando modum non seruauit, vt supra, sed etiam si nec vi ventorum, nec tempestate maris in vada seu scopulum vitauerit, vt per Stract. in 3. par. nu. 33. secus si vi ventorum, & tempestate impulsus fuerit idem si in nauim pyratice incidit a qua nauilium captum fuerit dum modo nauta totum posse fecerit prout quilibet diligentior fecisse euadendi effugiendi a piratis. Strac. vbi sup. nu. 50. ad quem me tecum remitto, & ad Petr. sanct. d. tract. de affe curat. expensio. per totum.

Et quo ad emendam damni extat amplius tractatus quem appellant il Confilato di mare, vbi haec omnia supra dicta cu omnibus ferè occurrentibus diffusè tractantur, & de captis in mari cuius praeda esse debeat ibidem habetur in cap. 273. & ipse aliqua dixi supra in 1. par. sub num. 278. & consuetudo obseruat, vt de praeda fiant tres partes vna pro scassa, seu triremi, vel naui secunda pro Capitaneo, seu duce, & nauris. Tertia pro eo sub cuius vexillo nauigatur, vt puta sub vexillo Papae, aut Regis, vel magni Ducis Etruriae.

Homo praeter ceteris est mutabilior sicut Luna, & nunquam eodem statu permanet nimirum si alter alterius officium gerere, & alterum supere praesumit sic inquietum est cor nostrum, sed accidit quod ille sua sorte non est contentus, nec intra limites suae vocationis stat, certè citò, aut tardè cadit, vt de illo assensore, qui dū in sella sedens aequitabat feliciter ab aequo ducebatur, at non contentus saltans in cluna cognouit differetiam inter aequum verum, & aequum fictum ligneum: nam aequus aliàs generosus aegre ferens in cluna ascensorem illum proiecit in terram, & calcitrando malè tractauit, & parum illum pro fuit stimulus, qua de re imputandum est ascensori, & non aequo.

664

Habitus apud Philos. accipitur pro quadam corporis habitu dines siue quia frequenter, vel tardè procedit, in rebus agendis, vel quia habitum in bona, aut ad malum conuertit, vnde Poeta Lyricus.

*Natura inclina al male è viene a farsi
L'habito poi difficile a mutarsi.*

Vel quia quoddam gestus homo de more facit vt puta curuus, vel nimitu properè ambulat, vel semper in ore aliquod verbum turpè vitiosum non bene sonans habet, vt sunt de moræ maledicentes, vel quia semper eodè induitur vestimento quod est laudabile, vt de Venetis secus de Genuensibus, qui quotidie, solent diuersos vestitus mutare, & assumunt mores, quod vestitu exterrorum, & de hoc praedicamento. Titelm. in sua dialect. c. 57.

665 Hinc ab habitu et corporis pulchritudine animi pulchritudo indicatur & è contra a turpitudine faciei, & corporis malos mores animi peruer si quandoq; cognoscuntur. & de hoc in proposito idem in 3. p. nu. 84. & securi. licet quo ad malam physiognomiã nõ possit sumi inditiu indubitatum: quoniam esset facere iudicium astrologiae iudicariae, quod est prohibitum, nihilominus iura se adaperant ad ea qua frequentius accidunt, l. nam ad ea. ff. de legib.

666 Et in brutis animantibus a quoque habitu consideratur in quadrupib. & volatilibus que ire & redire solent, atq; uolare, & reuolare, tex. in §. pauonum insti. de rer. diuis. vbi animalia domestica, vel quasi propter hunc habitum nequaquam capientium fiunt, quamuis ferae bestiae sint d. §. in fine, & inter animantia est quaedam aequitas, & naturalis iustitia per quam obediunt & edunt ad saturitatem, & non ultra, & arte quan-

667 doque loquuntur vt de philomena Papagallo, merulo, & huiusmodi, & faciant quosdam gestus humanos, vt de scimia Cane, & similib. de quibus per Bolog. d. trac. de leg. iur. & aequit. li. 1. c. 4. nu. 26. & c. 6. nu. 8. Nimirum quia animantia ab initio creata fuerunt vt ad nutum homini obedirent Gen. c. 1. sed post prauaricatione Adæ & Euae ipsa animantia se rebellauerunt ab homine, hinc est quod morderet calcitrant, & fugiunt. verum Leones quandoque hominum clementiores fuerunt, & corpora sanctorum sepellierunt & in amphiteatro coram sanctio martyribus genullexi lingerunt vlcera, & osculati sunt manus & pedes coram. Daniel c. 1. ita tulit pura sanctorum innocentia, & ita permittit Deus vt cognosceretur a tyrannis quantum magna esset protectio diuina seruorum suorum fidelium.

669 In homine autem dixi duplicem esse habitum nempe ad bonum, vel ad malum vnde post dictam transgressionem primorum parentum nostrorum, natura prona effecta est ad malum, si ergo vir bonus est. non est dubium quod secum fert aequitatem, & benevolentiam aliorum cui patrocinantur, cu comitates omnes gressus suos procurat a rigore excusationem in transgressionibus oíno meretur, vt dixi in prac. test. in 5. p. nu. 319. & viro integerrimo in omnibus partibus eius nil mali adhaerere potest sicuti corporis sano medicina non datur quare Hippocrates in aphorism. 20

dicebat. quæ iudicantur & iudicata sunt, integrè neque nouare aliquid siue medicamentis siue aliter irritando sed sincere, & in Euang. bene valenti non est opus medico, & qui bonus est in modico, bonus erit maiore, Luc. c. 16. & econtra, qui malus est in modico & in maiore iniquus erit vt accidit de illis delinquentibus solitis contra quos facere videtur illud D. August. ex libr. 8. confess. c. 5. ibi. Nam ex voluntate peruersa fit libido, & dum seruitur libidini fit consuetudo, & dum non resistitur consuetudini fit necessitas, & sic tali catena ligatus difficile soluitur. & cõtra quos penas augeti dixi in 3. par. sub num. 33. & 93. ideoque ad penas in consuetas recurrendum est iuxta alium Hipp. aphor. 50. quæ ex longo tempore consuetæ sunt oportet ad insueta permutari: nam contraria contrarijs curantur, & contrariorum eadem est disciplina Gloss. & Doct. in Rubr. de acquirenda possessione.

670 Sin autem homo malus sit sentiet rigorem illum ubique concomitantem quo ad forum fori, & forum poli & illius mala qualitas auget contra ipsum penam, vt in 3. par. num. 97. & in 4. par. num. 85. cum mult. seq. sed clementia & æquitate diuina malus aut ideo viuit vt corrigatur, aut ideo viuit vt per eum bonus exerceatur S. Agust. super Psal. hebdomada sanctæ fer. 4. lect. 3.

671 Hinc animum nostrum quadam naturali indole & beneuolentia inductum alienis gaudijs vel cruciatibus vestiri dicimus ob casus prosperos vel aduersos, alioquin magis ferinũ quàm humanum esse iudicamur, vnde Terent. Chremes. cum ei fuisset a Medemo obiectum quod aliena curaret & quæ ad se nihil attinerent: respondens ille homo (inquit) sum & Cicer. dicebat nil humani a me alienum esse puto: quod quantum iudices præ oculis habere debeant nullus est, qui hoc summopere non laudet, nil eis vendicet odium, nil amor, timorve aut cupiditas quæ est causa mali tanti.

672 Corpus vero humanum vestitur habitu corruptionis & nec induat incorruptionem & mortale hoc induat immortalitatem quam nos fideles Christi certo credimus Apost. ad Rom. c. 4. & Ephe. c. 1. post quam Christus caput noster resurrexit, & nos resurgemus: nã sicuti viuua est radix, ita arbores florent, & germinant, caput viuuum, membra viuua, vnde certò omnes resurgemus, sed non omnes immutabimur Apost. 1. ad Cor. & hoc opus, hic labor est, iusti enim fulgebunt, & æternaliter gaudebunt, mali vero in æternum cruciabuntur iusto Dei iudicio, Apost. ad Cor. c. 4. Pet. Apost. epist. 1. facit quoque Rainal. Cor. tract. de indagat. iur. c. 21. n. 2.

At dum corpus in humanis regitur varijs induitur habitibus, ne dũ circa ea quæ illud egrũ reddũt imbecille, ac impurum, à nimio cibo, potu, & ex in ordinato modo viuendi, dum soli appetitur satisfacit, sed circa malos mores, quo fit vt quanto plus corpora non pura nutries, tanto magis lædes, Hippoc. Aphor. 10. & quãto plus, lenis viuuosus habitu, eo magis, cor eorum induratur. vt de Pharaone legitur. sed habitus iste malus oppugnatur cõtrariaturque circa spiritualia, & periculosum ac difficile est malo habituato, spiritualia possidere, & ideo tex. in c. nemo, de penit. dist. dicit sero penitentibus, veniam siue penitentiam dare possumus, securitatem autẽ dare non possumus. Nunquid dico damnabitur t

sed non dico liberabitur. Vis ergo à dubio liberari? vis quod est incertum euadere? age penitentiam dum sanus es, quia penitentiam egisti eo tempore quo peccare potuisti. Si verò vis agere penitentiam, quando iam peccare nõ potes, peccata te demiserunt, non tu illa. Hæc S. Aug. super c. 2. distinct. 7. de penit. relata ab Auffret. Capell. Tolos. Decis. 296. ibique Add. & memorare de binis vers. circa moralia, quæ retuli in princ. huius prædicamenti, & ne egrediamur in iure nostro quid de penitentia dicitur, scias quod penitentia publica, quæ ex dispositione iuris fieri debet, non potest commutari in priuatam vt not. Anto. in c. 1. de penit. & remiss. & per Cano. in c. accusasti in fi. de accusat. nisi ex causa id fiat, qua de re summus Pontifex potest iubere vt penitentia, quæ alias publicè fienda erat, quod fiat priuatim. At quod sacerdos qui confitenti penitentiam iniunxit, an ex post facto possit illam mutare, cũ iam functus sit officio suo, me remitto determinationi Sanctæ Matris Ecclesiæ licet glo. videatur tenere quod sic in c. quod super, in verb. petens de vot. quam Panor. videtur sequi, & adducit text. in c. presbyter. 72. dist. sed contra eam tenet Tiraq. de pen. temp. caus. 1. num. 28.

673 Et cum variæ sint hominum conditiones, ideo equitas suadet, ne pauper & vilis induat serico, vt diues & nobilis. l. sed si quis. §. suffic. ff. de usufr. no. gl. in c. quia nonnulli. de cler. non resi. Boer. de aut. mag. conf. tit. 29. & ibi addentes c. vbi officiales assistentes a latere Principis ipsi soli vt possunt vestibus auratis. l. 1. C. de vest. Olde. libr. 11. sic Florentiæ prætor veste aurea vitur & in hoc proposito Bart. in le. vnica. C. de honorator. vehicularijs lib. 11. dicit cõcesum esse iuris in dignitate constitutis vti Carrucis per urbem si velint & ex hoc in argumentũ ait quod Doctores non coguntur semper gestare insignia doctoratus, nihilominus attenditur cõsuetudo loci: nam alias dixi quod in moralibus attenditur mos loci & religionis l. semper de reg. iur. vnde dicitur cum fueris Romæ Romano viuuto more: hinc stant in domibus Principum moribus vestiuntur vt in Euan. gel. Matt. c. 11. at a communiter accidentibus Doctores viuuntur vestibus talaribus, vt per Specul. in tit. de aduoc. §. 2. in princ. & in processionibus & in auditorijs & coram magistratibus Doctores debent comparere cum vest. (vt fertur) nuptiali: vnde merito fuit reprehensus quidam Doctor cum pater meua clarissimis Senatoribus Florentiæ ex quo comparuit in illo Clarissimo magistratu absque veste quam ciuile appellant fortasse sub nomine prætextæ apud Romanos & re vera est deplorandus abusus: nã olim & ciues & tali dum electi erant ad aliquem magistratum solebant indui tali veste ciuili & dum vigeat magistratus diu per urbem Florentiæ ita induti incedebant, & ibant: hodie vero quasi pudens vix induunt ciuili dum sedent in audientia magistratus & indignantur ferre illam vestem quæ dignitatem representat, & ad huc propositum carmina ista recenset. Bonifac. tracta. de fur. §. est sub nu. 53.

Vir bene vestitus, pro vestibus esse peritus;

Creditur a mille, quamuis idiota sit ille.

Si caret veste, nec sit vestitus honeste,

Nullius est laudis, quamuis sciat omne quod audis.

Crepidatque portare solebant, sed ne eorū ve-
stigia in puluere, aut niue impressa cognoscatur
hodie ferunt zocchos quos omnes alij portat.
vnde de Cacco legitur.

Et gradiens inma uertit vestigia cauda.

674 Et rigor vetas, & punit illum qui cum sit pri-
uatus induit se vestibus personæ publicæ, si frau-
dandi animo non ioco, sed in contemptum id
faciat. 8. q. 4. c. nonne. & in 5. par. nu. 79. c. 63. &
per Bal. in l. nō dubium, nu. 18. de leg. est verū q̄
facta a seruo gerente togam, & officium pratoris
valent quandiu in officio tolleratur. l. Barba.
de offic. prator. & sententia tenet (quamuis in ser-
uitutem reincidat. l. 2. ff. de sent. & interloc. que
lex est canonizata in 3. qu. 6. §. verò. testatur in
propof. Lap. alleg. 89. nu. 12. c. 13.

675 Et laicus excusatur ab excommunicatione, si
in capiēdo percutiat clericum incedentem in
habitu laicali: nam talis quisquam præsumitur
qualis est habitus inuentus cuius induitur, ea si
iudex laicus. de sent. excom. in 6. Bal. in l. direct.
C. de manu. testa. Alex. in l. item. §. si quis de ini-
iur. Euerar. in sua centu. in loc. a verisimili, et ve-
stis mutata a clerico iniuriam contra eum impu-
nem facit quo ad clericatum. glo. in l. si ignoras
in verbo contemnit. ff. locat. l. itē apud vbi Bar.
§. si quis virginem, de iniurijs. Spe. eo. tit. in prin-

676 cipio, & qui alienis induitur vestibus citō spo-
liatur. Hebræi verò qui signum Hebræorum pu-
blice non portant cum rigore puniendi sunt tā-
quam fraudatores per tex. in c. nōnulli. de Iudæ.
Paul. Ghir. de pen. omnifar. coitus, nu. 11. vers.
12. quarto. Decia. de delict. tom. 1. li. 5. c. 12. nu.
16. & ibi quoque de Apostatis multa scripsit.

677 Differunt tamen ornamenta ab indumentis
corporis, quoniam appellatione ornamentorum
continentur sceptrum, corona regalis, Torques, an-
nulli, Monilia, & quæ ad Episcopum pertinent
vt mitra pastoralis palliū, & alia multa de qui-
bus in ceremoniali Pontificibus. At ornamenta
animæ sunt virtutes Theologicæ, & Cardinales
omnibus notæ, vt fides, spes, charitas, iustitia, tē-
perantia, fortitudo, prudentia, sed omniū huma-
narum virtutum excelsior est sanctitas vitæ quā

Aristo. vocat Heroicam virtutem, cui proxima
est deuotio erga Deū, & veneratio, ac sanctorū
memoria, & vt recenset Gregor. Vall. Placen. de
reb. expeten. & fug. lib. 41. c. 1. multæ sunt virtu-
tes quæ bonos quoque mores ornant, prout reli-
gio, quæ diuinæ naturæ cultum, & ceremonias
offert, & cætera de religione supra dicta sunt sub

nu. 636. Item pietas per quam sanguine coniun-
ctis, patriæque beneuolis, à principibus officiū,
ac debitus tribuitur cultus, tertio gratia in qua a-
micitiarum, & officiorum alterius memoria, &
alterius remunerandi voluntas continetur. quar-
to obseruantia per quam homines antecessores,
& claros cultu aliquo, & honore dignantur. quin-
to veritas per quam immutata ea quæ sunt, aut
ante fuerunt, aut futura dicuntur. sexto modestia
seu, vt vulgo dicitur, discretio, per quam pudor
honestus clarum, & stabilem comparat autori-
tatē, qua grata omnibus se præbet. Septimo ma-
gnanimitas ob quam felicitatem, & infelicitatem,
honorem, & dedecus, commoda, & incom-
moda, animus accommodatus æquè ferrè potest,
omnia tribuit fortunæ, de qua siue prospera, siue
aduersa, non condolet, sed leuiter fert, qui ferli-
benter. Octauo magnificentia, quæ est rerū ma-
gnarum, & excelsarum cum animi ampla qua-
dam, & splendida propositione agitatio, atq; exu-

bērans administratio. Nono patientia, quæ est
honestatis causa rerum arduarum, ac difficiliū
voluntaria, ac diuturna perpassio. Decimo probi-
tas, quæ est prudens Bonitas mentis, & motus
mensura. Vndecimo mansuetudo, quæ est ver-
borum suauitas, lenitatem mentis ostendit, mo-
rumque facilitas ad hærens voluntati aliorū in
bono, nequaquam in malo. Duodecimo huma-
nitas quæ est animi iuuandi, & compatiendi er-
ga omnes. Decimotertio humilitas, quæ est ani-
mi (vbi expedit) honestum que sit, verbis, & a-
ctibus se præbere mitem, & obedientem. Deci-
moquarto tranquillitas, quæ est animi quies. Deci-
moquinto liberalitas, quæ est delectatio propria
impendendi, donandi, & elargiendi, vbi laus, et
decor postulant, vbi beneficium fit recipienti,
& auxiliatur vbi expedit. Decimosexto munifi-
centia, quæ se æquè gratum præbere sciuit. Deci-
moseptimo beneficentia, quæ est remuneratrix,
vt beneficientibus bene faciamus memores gra-
titudinis. Decimooctauo grauitas, quæ est mo-
rum, & verborum, ac gestorum perpassio. Deci-
moo nono verecundia, quæ est virtus innata odēdi in
se, & in alijs mala. Vigesimo vrbantitas, quæ est
lepor, vultu, gestu, et verbis, ac facete incescendū.
Vigesimo primo continentia, quæ turpibus ani-
mi sese non immergit. Vigesimo secundo clemē-
tia, quæ est virtus qua animi ad iram accensis co-
mitate retinentur, clementiæ est mediocriores
reprehensiones, & mediocria tollere cōiuita,
& resplendens in tenebrosis, & nō in claris, nec
confestim ad vlciscēdum prorueri, nec in iram
euestigio irritari, nec ob ingratitude vitari.
Vigesimo tertio pudor est abhorreere, quod nō de-
cet. Vigesimo quarto castitas, quæ ab omni libi-
dine aliena est mēte, & corpore. Vigesimo quin-
to pudicitia, est per quam ab omni illicita, et tur-
pi venere mens libera est. Vigesimo sexto honestas,
quæ est habitus mentis per quem ad virtutē
capescendam religioso amore animi promoue-
tur. Vigesimo septimo moderatio est auriga ap-
petitus. Vigesimo octauo taciturnitas est virtus
nunquam satis laudata. Vigesimo nono puritas
mentis innocentia est, quæ nullo animi vitio al-
ligatur, & est soror sinceritatis, quæ non patitur
vitiosos, & est valdē zelās crediti sui. Trigesimo
bonitas tandem est habitus quo nil mali fit, nec
dicitur, aut cogitatur, sed alterationem patitur à
malis exemplis, ijs omnibus virtutibus contra-
rari paupertas videtur, vnde vers.

Non è virtù, che povertà non guasti.

Sed magis aut minus suscipitur qualis, qualis
alteratio, vnde Salamo. valdē de diuitijs, & pau-
pèrtate timens rogabat, nec diuitias, nec pau-
pèrtatem des mihi, sed tantum necessaria victū &
vestitum tribuas mihi.

680 At prædictarum virtutum singula suum cō-
trarium habent, quas non expedit recensere, ne
puritas, atque probitas & integritas, malū quod
ignorant, non audiant, neque discant, neue turpi-
bus incautē immisceantur, si quis autem curio-
sus sit, recurat ad Georg. Vall. loc. reci. vbi de
Politia tractatque ad Remp. benè gubernandū,
quæ ad æconomiam ad domum, & familiam
rectè educandam, quæ ad Ethicam scilicet ad re-
gendos nos ipsos attinent, sed Paul. Aposto. nos
meliorem Philosophiam edocet, videlicet so-
brietatem erga nos, iustitiam erga proximum,
& quod primum est, pietatem, & obsequi er-
ga Deum.

681 Modo in hoc prædicamento dici solet, quod
habitus

habitus monachum non facit vt in auth. de Monac. §. i. clem. 1. de stat. monac. & not. Abb. in c. porrectum nu. 1. & 4. de Reg. & transact. ad relig. vbi ait quod professio, & non habitus facit monachum, vnde habitus non dicitur esse de substantialibus monachatus, sed de accidentalibus, & de hoc plura scripsi. p. 1. sub nu. 90. & per modum differentia habitus inter Religiosum, & laicum, inter bonos, & malos, ac inter matronas pudicas, & meretrices Laidas, & secundam vnus cuiusque conditionem. le. item apud Labeonem. §. si quis virgines. ff. de iniur. Iacob. de Beluif. in sua prac. Rubr. de iniur. nu. 17. & hac de causa statuta fiunt contra rumpentes habitum clerici in contemptum quia excommunicantur, quanto magis tangendo violenter personam cap. si quis suadente diabolo. 17. q. 4. Clar. §. si. q. 77. vers. percutiens, & scias quod si quis virginem indutam veste meretricali violauerit, non potest accusari d. l. apud Labeonem. §. si quis virginem de iniur. Felyn. cōf. 15. nu. 3.

682 Habitum clericalem operatur vt dū queritur an capi possit, in dubio capi non debet, si habitum ferat clericalem, & tonsuram, Clar. q. 36. vers. dixi Soc. Senio. consi. 122. nu. 3. vol. 1. vbi habitus facit præsumere quem esse, qualis est habitus, c. si verò il 2. nu. 3. & 6. de sentent. excom. ibi Abb. Qui verò habitum dimittit, perdit priuilegia, & quia quotidiana est hæc materia, vi. inf. sub nu. 691. cir. fi.

683 Scias quod quinque requiruntur ad effectū evitandi excommunicationem. Primò quod clericus vti laicus incedat in habitu merè laicali. Secundò quod ingerat se enormibus. Tertio quod aliquādiu perseverauerit in ijs laicalibus. Quarto quod in habitu laicali deprehendatur. Quintò quod fuerit monitus, & quod post monitionem fuerit incorrigibilis de ijs per Decia. tract. delict. tom. primo libro quinto de Apostat. capitu. 73. nume. 22. Tamen clericus iusta de causa habitum dimittens ex æquitate excusatur, vt quando per loca periculosa transire fugiendo è manibus hæreticorum incognitus, vel ad alium bonum finem, vt per Decia. vbi sup. c. 75. nu. 3. & si clericus habitum post delictū reasumat, priuilegium recuperat, clericatus, vt per Marf. sing. 48. nu. 2. vi. Cæpol. caut. 2. num. 8. & Ferrat. caut. 23. & idem in clerico coniugato tenet Clar. qui com. op. dicit in §. si. q. 36. vers. sed hic quero vbi plura alleg. vbi cessante fraude id verum asserit vi. in 1. par. nu. 80. & ad iudicandum an clericus incedat in habitu & tonsura attenditur mos & vestitus illius regionis, idem Clar. d. q. 36. vers. Dixi clericum vbi per tot. illā q. tractat apprimè de habitu clericali, & dicit, quod & si secundum magis co. op. cognitio an aliquis sit clericus vel ne pertineat ad iudicem ecclesiasticum nihilominus si dubitetur super habitu, an habitus sit clericalis vel ne, hæc cognitio spectat ad iudicem laicum alleg. ita iudicatum teste Guid. Pap. Decis. 138. & consi. 110. nu. 2. faciunt quæ supra dixi in 1. part. sub nu. 90. & serua Concil. Tridē. sess. 23. c. 6. quod allegat D. Menoc. lib. 6. præsum. 76. sub nu. 38. & vi. in propos. quæ dixi in 2. par. nu. 125.

684 Et nota quod vestes sacrae, vel religiosæ, quæ vis consumptæ, non decet ad vsum prophanum conuerti, sicut nephas est mulierum vestes, vel virorū vestimenta conuerti in vestes sacras postquam seruerunt vsui humano, Abb. in cap. ad hæc nu. 4. & 5. de Relig. domib. Hinc quam mi-

nus laudabile faciant qui tabernacula seu Baldachinum super Altari vel in processionibus portandum, faciunt de vestibus, vel alijs vestimentis vsui prophano, & prophanatis. ad quod vid. Remig. de immu. Distinct. 2. & Dyn. in cap. se mel Deo dicatum de reg. iur. in 6. & qui in hoc propos. dixi in Prædicamento situs.

* Sed quid de habitu peregrinorum, dico quod habitus istæ gaudere facit priuilegio hospitalitatis, vt cauetur in operibus misericordiae, at illi qui sine sacculo, è pera incedunt, non gaudēt peregrinorum priuilegio. Bar. in auth. omnes C. com mu. de success. sic Iacob. de Canis sentit in suo tract. de reprasal. sub nu. 44. vers. fallit vigesimonono, secus in clericis, qui & si non incedant in habitu, & tonsura, nihilominus nō perdunt priuilegium fori, ecclesiastici docto quod sint clerici. c. perpendimus cum alijs simil. extra de sent. excomm. quia consideratur carecter ordinum infixus in anima, & ideo bene advertant iudices laici quoniam hæc ratio ponit falsam ad radices laici enim nō possunt habere iurisdictionem in animo sed Pontifex & ceteri ecclesiasticis habentes auctoritate à summo Pontifice, & iudex spiritualis & ecclesiasticus ecclesiasticorum est iudex competens, & vt alias dixi ratione adiuncti maius dignum trahit ad se minus dignum vt nu. 234. par. 1. & sic non refert quod circa corpus & non circa animam dicatur procedi a laicis cōtra clericos quia propter vnionū charecterum in anima, & corpore existentium laici non sunt iudices competētes, & disputare de hoc inter Christianos est res deuia a fide & bonis moribus Christianorum est tex. in c. solite de maior. & obe. c. nos 2. q. 7. S. Tho. 2. 2. q. 99. nu. 3. cum infinitis locis non negatur tamen quin clericis capi non possint a laicis in illis casibus de quibus dixi nu. 94. par. 1. nu. 125. 130. 131. part. 2. nam ibi sin amittunt priuilegiū fori, tamen amittunt priuilegium. c. si quis suadente diabolo 17 q. 4. Marf. sing. 383. Cæterum quo ad peregrinos portantes sacculum è peras hospitium ei denegari non potest. Bal. in auth. omnes C. com mu. de success. & sunt de foro ecclesiastico, Spec. in tit. de compet. iudic. addit. §. 1. nu. 38. quo ad res quod contractus, & quo ad iniurias Innoc. in c. signi. de offic. delegati & expedit habere fidem authenticam quod vere sint peregrini quando quidem multi mali peregrini ficto modo qui vagantur non propter deuotionem vel vt furētur vel tanquam scortatores vel propter lasciuiam peregrinantur vt de illo prodigo de quo apud Luc. c. 15. legitur qui peregrè profectus est in regionem longinquam dissipauitque substantiam suam viuendo luxuriosè & similes magis vagabundi quam peregrini appellari debent de quibus vagabundis iam locutus sum supra par. 3. nu. 97. & pulehrè Bonifac. de fur. §. est nu. 56. in fine qui nullo priuilegio gaudent sed vbi que detineri & puniri possunt afflicti. in titu. quæ sint regal. & etiam dixi dicta par. 3. sub nu. 135. facit tot. tit. C. de medic. val. & quandoque vt dixi sunt exploratores a quibus cauendum est quoniam trito dicitur adagio habitus monachum non facit.

685 Præterea habitus modestus animi et corporis venustatem ostendit & qualitas vestium arguit excellentiam l. sed & si quid §. suffic. ff. de viust. vnde qui in processionibus præire uolunt vestè dignitati congrua habere debēt, vt inquit Boer. tract. de aut. magn. consil. sub nu. 29. c. 42. & fact

cit illud bianis prouerbiū. Magistratus Viram ostendit. & toga & prætesta ostendunt Magistratum sicut Florentiæ de veste quæ appellata ciuili & vulgari sermone in Luc. de quo iam dixi est caueat qui in principio lupi in medio vulpes in calce oues se ostendunt Bolog. tract. de leg. iure & æquit. c. 9. in fine & quantum optimo iudicio fiant contra tales abus pragmaticæ ad reprimendum huius lusus tam immensas expensas circa modum qualitatem, & ornamentum vestitus noscere potest at si non detur opera vt obseruentur pragmaticæ res quidem pernitiōsa. est melius enim esse relaxare habenas quam chamo debili & freno fragili indomitū retinere æquū quoniā pro mulierib. illud facit dictum. Nitimur in uentum & leges non debent esse ludibio nec per quemquam irrideri le. si prætor de iudic. §. 1. & ibi glo. in auth. de æqual. dot. & pro hoc factus est tit. de censor.

686 In hoc proposito habitus testator legatus orē usufructuariam donec in habitu uidualis steterit quæto quid importet hoc legatum hæc est materia leg. vlt. C. de indic. vi. tollen. vbi omnes doctores & Bal. in l. decreto. nu. 1. C. ex quib. caus. infam. in reg. videtur velle quod vidua non dicitur ex actis exterioribus lugendo maritum, & vestes lugubres & nigra ferendo, nec viduitas cōsistit propriè in lachrimis nec in habitu sed in cōtinentia. nam vt inquit Paul. 2. ad Corinth. cap. 7. quod si se non continere nubāt, melius est enim nubere, quam viri, & cui vult nubat tantum in Domino. Beatior autem erit si sic permanserit secundum meum cōsiliū, & non per hoc debet stare gaudens, & in delitijs, namque verè vidua est, & desolata, speret in Deum, & instet obsecrationibus, & orationibus, nocte ac die: nam quæ in delitijs est, viuens mortua est, Paul. 1. Timot. c. 5. & quod illa vidua non dicitur seruare vitam uidualem quæ habitu nigrum non gerit dicit Alex. in l. mulieres §. cum proponeretur nu. 12. ad Trebel. & ita communis vsus se habet, ut per Illustr. Mantie. de coniect. vlt. volunt. lib. 1. tit. 19. nu. 26. vbi dicit credere Alex. scriptoris uitio esse corruptum sed opinor quod vidua si non luget, per hoc non careat legato usufructus, quia & si annus primus mortis viri appelletur annus luctus, tamen lugere, & non lugere est res a natura proueniens satis est lugere corde est bene verum quod si infra annum luctus nubat, tenetur restricto iure restituere vestes lugubres, & alias quas à viro habuit hæredibus Bal. in consil. 478. vol. 5. Campeg. de dot. in 2. par. q. 56. qui licet de vestibus præciosis loquatur, tamen etiā de alijs dicendum est secundum Didac. var. resol. 2. par. cap. 3. num. 10 nisi esset vidua iuuenis & pulchra, nam ad euadendum pericula optimæ confuleretur ei si nuberet, & non deberet cogi restituere, nisi vestes duntaxat præciosas, ita suadente æquitate. Modò si vir ei legauit usufructum & iniunxit vt vestes lugubres ferrat, & nolit certè legatum perdit. l. fœminæ & l. hac editali. C. de secun. nupt. & vi. Caualea. Decis. 1. nu. 62. & Decis. 46. par. 3. si autem non fecat, vestes lugubres signum indicat nubendi, vel delitijs fruendi Philip. Ethic. lib. 7. & senis placet quod viduarū dū sint conditione aliquæ veste & super veste lugubri tegunt etiam totum caput, alia non, & hoc vt sciunt homines, quia adhuc nubere cupiāt, sed nunquam licuit mulieribus habitum virilem indui. S. Thom. 2. 2. q. 169. & prohibetur Deutero. cap. 22. nisi vt supra de religiosis dictum est, per

accidens id fiat ex aliqua vrgenti necessitate pro aliquo bono, vnde ille quæ in carnipriuio, & choreis, incedunt in habitu virili signum in honestatis ostendunt, est enim abusus quo meretrices malo suo facto vtuntur, vi. infra sub nu. seq. vers. reliqua.

688 Et aduerte quod conditio appositā mulieri ne nubat non videtur reiecta (tanquam cōditio contra bonos mores) in muliere quæ iam semel nupta fuit secus in ea quæ adhuc innupta nō fuerit Emanuel. à Cost. in repet. §. si arbitrato. limit. vlt. Soarez. recept. senten. in verb. nuptiæ Craff. de vlt. volunt. §. legatum. q. 50. nu. 4.

* Et si legata fuerit habitatio vxori suæ à viro, donec vidua steterit in domo ipsius, & nihil de alimentis dixerit, tamen tacite illa quoq; simul cum habitatione relicta esse intelliguntur. l. sed si hoc in si. ff. de condit. & demon. Bald. in l. vlt. col. penult. C. de indic. vid. toll. Cremens. sing. 65. Crott. memor. in verb. habitatione vbi cōtra Alex. tenet, in consil. 72. viso processu lib. 5. & cū eo Bolog. consil. 48. & contra d. Alex. consil. tenet quoque Illustr. Mantie. de coniect. vlt. volunt. li. 6. tit. 11. nu. 19. & hæc opin. est magis equa quod verum si vxor non habet tantum, quantum sufficere possit ad vescendum, & ad alia alimento, iuxta conditionem eius personæ, & vit finem habuerit relinquendi habitationem, propter necessitatem, tunc etiam alimēta debentur, ut per supradictos Doc. inter quos hoc in casu non discrepat Alex.

* Reliqua verò in materia vestitus & ornatus uideri possunt in sum. Ang. in uer. ornatus, & tandem æquum est quod vestes mulierum sine mulieres, & uestimenta uirorum, uirilia, laicorum laicalia, & clericorum clericale, unde mulier incedens, in habitu meretricali perdit legatum si est uidua, si nupta perdit pudorem & punitur si uirgo in monasterium retruditur, quinimo circumscriptionibus statutis mulieres possunt in habitu meretricum reperte impune offendi, secundū gl. in l. si ignorans. ff. locat. l. item apud Labeonē §. si quis uirginem. ff. de iniur. uerum tamen caue in ciuitate Florentiæ quia fortasse nomen huius mulieris descriptum reperietur apud officium, quod appellatur honestatis, super causis harum difonestatum mulierum nam sunt tutæ.

* Præterea mulieres quæ fuscis utuntur rubeo, & aquis stillantibus, impudicitie signū ostenderent secundum Terent. dum moliuntur, dum comuntur annus est, contra quas inuehit S. Cyprian. in lib. de habitu virginum, & ait quod manus Deo inferunt quando illud quod ille formauit reformare contendunt & S. Th. 2. 2. q. 16. ar. 2. & certè nisi communis abusus esset iste mulierum ferè omnium, non excusarentur, vt Genuæ ubi ut ipse appareant semel vna die pulchrè, cæteris diebus hebdomadæ non curant uideri turpes cum illis suis pastis, & impastis, quāuis hodie mos iste apud nobiles recesserit ab aula, & memini audiuisse in partibus Lombardiæ quod mulieres quæ nimium fuscis utuntur, & aqua solimati faciem lauant, ac ornamentis superfluis in uia se ostendunt, sint tanquam apothecæ aperte in quibus ingredi transeuntes inuitant ad emendum merces suæ apothecæ, secus est de alijs mulieribus quæ ut uiro suo placeāt id faciunt, at quæ est hæc, & laudabimus eam ut stet in ijs puris terminis, res quidem periculosa est.

* At quo ad pulchritudinem capillorum, sicut est naturale ornamentum in mulieribus & gloria. 2.

ria. 2. Cor. cap. 11. quoniam capilli pro velamine dati sunt quibus S. Magdalena pedes Domini tergebatur, mox corpus suum, ut cognouit ignominiam peccati Luc. c. 7. Paul. Timō. c. 2. ita eōtra valdē ignominiosum, aiunt esse viris uti capillis longis, & in tantum quod digito ostēdi possunt, sicut de meretricibus dictum est, & Mediolani est expressa prohibitio tendendi capillos viris ut aliās dixi sed vbi de more regionis equaliter solent ab omnibus viris capilli ferre oblongi, consuetudo & mos excusant, & quo ad mulieres S. Paul. ait quod mulieres ornantes se nō in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut veste pretiosa, sed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona, & de illis tandem ait. Fal-lax gratia, & vana est pulchritudo mulier timēs Deum ipsa laudabitur, & de hoc per Seraph. cas. confc. 26.

689 Quo verō ad habitū, si conuertere velimus, nomen in verbum, aequitas suadet, nobis non licere alienū habere, nec possidere, inuito Domino, & iniustē, nec nostrum sine facto nostro ab alijs haberi nec possideri sunt de hoc reg. vulg. Habemusque ius in spe, aut in potentia, in actū & effectu, quod procedit ex varijs contractibus inter viuos vel ex varijs dispositionibus vltimarum voluntatum, de primo, scrib. in Rub. de uerbor. oblig. & de secundo, in Rubr. de testa. Sed

quotiescunque obligatio interpretanda est, semper ad illud quod est minus obligatorium referatur, l. qui quid adstringendā de ver. obl. & sunt multa iura in cano. ut in c. semper de reg. iur. & not. glo. in c. quanto vbi Abb. de iur. iur. & id fit aequitate suadente. At in vltimis voluntatibus illa vti fauorabiles plenius interpretandā sunt late D. Mantic. de coniect. vlt. volunt. cir. princ. simon. de Præ. de interpret. vlt. volūt. in præfat.

Et in interpretanda excommunicatione strictē eundem est c. pe. & ibi Cano. de excom. nisi facti species sit clara, vel nisi proprietas verborū aliud significet Doctr. Bar. in l. si is qui ducētum in princ. de reb. dub. Iaf. in l. si ita scriptum de l. 1. & Cagnol. in d. l. semper in obscuris nu. 5. dicit quod in interpretatione obligationis, primō vo-

691 luntas hominis inspicitur 2. verisimilitudo 3. proprietas verborum 4. consuetudo regionis. postremō recurritur ad dispositionem d. l. semper per quam id quod minimum est sequimur, & est verisimile, quod quis voluerit minus se obligare quam fieri posset, nisi ex circumstantijs, ut puta affectionis, sanguinis, & charitatis, aequitas aliter suadere videatur alias voluntas hominis talis esse præsumitur, qualis de iure esse debet, Bal. in l. 1. in 5. col. C. de sac. sanc. eccl. & verisimilitudo in

rebus dubijs quantā sit importantiā, trad. Euer. in arg. à verisimili & Matf. sing. 344, nu. 5. vbi si testis verisimilia deposuit parte non citata tenet eum id penes viros graues deposuerit, quia sola facti veritate attendere iudicare valent, & multum verisimilitudo operatur ad coniecturandam mentem testatoris dubiam, non autem claram & iudicam, glos. communis in l. tale pactum. C. de pac. Et inter illos 12. effectus, quos ponit Euerar. loc. mox cit. vbi in statutis & mente statuentium ac verbis interpretandis, nulla res melior quam ipsa verisimilitudo, & postremō ad excusandum laicum capientem clericum, & illum fortē uerberatē in habitu laicali incedentem per tex. in c. si iudex laicus de sent. excom. lib. 6. & vi. supr. nu. 682. cum plur. seq.

692 Nūc ad regulam illam, quod à priuatione ad

habitum non detur regressus secundum Philof. & nos habemus tex. & gl. ac Doc. in l. decem de verb. obl. tex. in §. quod autem: vbi Aret. Instit. Dec. diminur. l. homo liber. ff. de stat. homi. de iure supranaturali fallit, quia licet corpus semel moriatur, tamen resurgere oportet in nouissimo die Iob. tamen de aequitate in iure nostro datur regressus cum processum fuerit de facto fieri, ut effectus inris sequatur, §. si. Instit. de ingenu. immo quā de facto facta sunt contrario Imperio re-
693 uocantur Bald. in d. l. tale pactum. §. qui prouocauit col. 8. ff. de pact. quā reuocatio fieri potest, etiam parte non citata, Bertazol. consil. eri. 330. nu. 1. lib. 2. & quando possessio sine ordine iudiciario, sed de facto vni data esset, sine ordine ex de facto ab eo auferri potest Paris. de Put. de fin. dic. in ver. captura c. 2. quamuis teneat contrariū Soc. Iun. consil. 32. incip. ex ijs par. 1. sed subsistēte iurisdictione, & facto notorio apparente cum nō sit timor scādali hæc op. contra soc. est equior & ad euitandum circuitus magis expedita, maxime in reuocando si saluentur (ut debet) iura vtriusque partis, & quoad capturam de facto factam, & de facto reuocandam trad. Put. de syndic. loc. cit. per l. si. §. nullo. ff. de lib. exhibē. Bart. late in sua disput. incip. lapus fuit captus, & latifimē dixi in 2. part. huius tract. Et quamuis facta pro infectis haberi non possint l. non dubiam. C. de leg. l. quod si minor. §. restitutio. ff. de minor. tamen retractari potest saltem ut faciens teneatur ad interesse. Doc. ibidem.

694 Nec valet dicere quod facta tenent ut in l. parte furioso. ff. de ijs qui sunt sui, vel alie. iur. quoniam si prohibitio habeat perpetuā causam prohibitio ut in d. l. non dubium. C. de leg. facta nō tenent ut declarat Damasce. Reg. Cano. 101. & Reg. 109. nisi factum saperet causam priam, vel publicam, aut suapte natura fauorabilem, nam hoc in casu, quod rigor negat aequitas concedit, ut in c. si. extr. de matr. contrac. contr. interdic. eccl. & ad d. l. patre furioso de ijs qui sunt sui uel alie. iur. vi. Iaf. late materiam explicantem, secūdo

quando primus status non fuerit omnino extinctus, sed uelatus tantum, tunc à priuatione ad habitum datur regressus, ut sup. nu. 662. de iure maris super quod edificatum, nam destructo edificio litus remanet publicū, ita quoque per l. in tantum. ff. de rer. diuis. Euerar. d. loc. à priuat. ad habit. cir. si. posset tertio dari exemplum de iure

695 eodem Euerar. loc. cit. mox cit. Primum quando quis est bānitus aut excommunicatus, si simpliciter non negat releuat agentem ab onere probandi, at si dixerit se absolutum fuisse, vel re bān-
nitum, tunc suscipit in se onus probandi hanc qualitatem.

696 Secundum si quis simpliciter petat absolui, nisi petierit absolui cum hac conditionē, ad cautelam videtur fateri se esse excommunicatum, tertium quod ubi non est habitus, uel ubi esse non potest, ibi non cadit priuatio, qua de re quis non dicitur dare vel amittere quod non habet, quod facit contra illos qui sperant aliquod, si nō habent condoleri solent. sed melius, si statutum mandat, ut delinquenti manus amputetur, & delinquens non habeat nisi unam manum rātam, pena in aliam pēnam commutari debet ut tenēt Bal. & Castr. in auth. sed nouo iure. C. de fer. fug. Similiter si quis duas manus habens, unam aridam, alteram bonam arida est amputanda, quæ
omnia

omnia de æquitate sic fieri debere suadentur præterquam contra falsificantes scripturas per Fed. in vl. feud. Quia membrum, manus delinquit, 697 & illud mei puniendum iux. l. sancimus. ff. de pœn. immanitas quoque tãti criminis hoc exposuit, vt tenent omnes doc. adduc. ab Euerar. verũ si quis excecauerit alterum, non est ei lumẽ oculi tollendum, quia pœna talionis cessat hodie, nec habet locum nisi in falsarijs, pulchrẽ Couarru. var. resol. lib. 2. c. 5.

698 Item scias, quod quotiescunq; statutum mandat aliquem priuari tali re, puta manu, vel Dominio, aut possessione, semper requiritur sententia, alioquin pœna priuationis locum non habet, glo. in ver. viuere §. 1. in auth. de incest. nupt. collat. 3. not. glo. in l. in criminali. C. de iurisdic. omn. iudic. l. iubemus nulli. §. 9. e. o. n. o. m. u. s. C. de sac. sanc. eccl. in verb. priuetur. l. si quis in tantã C. vn. vi. vbi si statutum loquatur per verbum futuri temporis, tunc pœna non incurritur ipso iure, sed requiritur sententia idem per verbum infinitiui temporis. l. 5. §. stipulatio. de verb. obl. secus si verbum præteriti temporis, quia importat Canon. lata sententię, e. cum infirmitas, extra de pœn. & remiss. not. glo. in l. amissione. §. definit. ff. de cap. dimi. tam requiritur declaratoria, non autem condemnatoria, Bal. Ang. & Anchar. & alij citati a Fel. in c. de quarta nu. 38. col. 10. de præf. Surd. Decis. 26. nu. 28. & 29. Itẽ fallit si dicatur careat omnino tali iure, vel tali re, quia etiam sine sententia quis pœnam incurfus dicitur secundum l. prouidendum. C. de Aduoc. diuers. iudic. Item quando priuatiuo verbo additum est aliquod verbum importans Canonẽ latę sententię, vt si dicatur priuatus intelligatur, 699 statim priuetur, vel omnimodo, aut omnibus modis, eo ipso, ipso iure, ipso facto, de vi quorum verborum trad. scrib. in l. si pœnam vbi glo. ff. de pos. l. decernimus, vbi glo. in verb. funditus. C. de sac. sanc. eccl. l. commissã. ff. de publ. & alibi per Vital. trac. claus. & statutorum Albert. in dictionar. eo. verb. priuatio. & est maxima utilitas scire, quando statim adhuc non lata sententia quis intelligatur incurfus in pœnam: nam fructus post delictum & ante sententiam sequuntur pœnam, glo. quam admirabilem vocat Bald. in verb. in vero in auth. de incest. nupt. Doct. in l. ex diuerso. §. 1. ff. de rei vendic. Ang. in auth. de incest. nupt. §. 1. col. 2. Fel. in c. Rodolphus sub nume. 70. ext. de refer. secus quo ad bona quę non debentur, nisi per senten. Car. in clem. constitutionem. §. ceterum. ext. de elect. Pereg. de iur. fisc. lib. 5. tit. 1. nume. 174. Surd. d. Decis. 26. nume. 21.

Quę sequuntur in gratiã studiose legum ius iuuentutis, de legum tum origine, tum præstantia & necessitate subijcere hoc loco placuit.

Quis primus inter mortales inuenerit, instituitque leges, non eadem omnium est opinio. Hebræi hunc Moysen fuisse volunt, Athenienses Cecropa, Argiui Phoroneum, a cuius nomine forum non minus com. modẽ acceptum reor, quã ob eam rem ita nominatum, quod eo lites controuersię que ferantur. Cretenses Minoa atque Rhadamanthum: Lacedæmonij Lycurgũ, Aegyptij Mercurium Nili filium, cui Vulcanus successit in regnum: Persę verò Zoroastren: nã Latini, qui in legibus ferendis iuniores extiterunt, eo ceteris hominibus in hoc doctrinę genere mirificẽ omnibus præstiterunt. Quod autem ad Moysen attinet, huic alij legum latorem

(vt Philo. Iudæus est locupletissimus testis) alij sacrarum legum interpretem prodiderunt, clauitque eadẽ tempestate apud suos, qua Cecrops apud Athenienses: Quos Cecropidas ab ipsius conditoris & legum latore nomine, appellatos esse constat, & id quidem annis a mundi creatio ne tribus millibus sexcentis quinquaginta. Et Phoroneus, qui Inacho natus, regnauit Argis secundus, annos circiter trecentos: Postea legibus Argiuos ac iudicijs munijisse: nam Rhadamanthum, ac ipsius fratrem, qui Ganimãdem rapuit. Europa & Asterio natos fuisse, longẽ his tribus posteriores constat: Lycurgum verò, quas leges Lacedæmonijs tradidit, a Cretensibus accepisse. At Zoroastres rex Bactrianorũ qui primus omnium magicam illusionem reperit, quibus fuerit temporibus, ea ratione patet, quod aduersus eum ninus rex Assyriorum dimicauit, & nesim narrando prolixior, neminem inter legum latores inuenio, quem modo antiquitate Mercurio comparem: Hunc alijs omnibus legumlatoribus quã longissimẽ superiorem reperio, iccirco Ioue Maiaque natum poetę cecinere, quod & mentis acumine viguerit, & prudentissimus fuerit. Mercurium enim auditorem fuisse aiunt eloquentiã, quę ex intellectu gignitur, & prudentia: eundemque & palæstrę, & lyrę, & præstigiatorum peritiã primum tradidisse. Sũt etiam qui hanc laudem legum ferendarum deit Aeaeco Achillis auo, cuius filium Pelenũ cum Argo nautis aduersus Colchos nauigantem ostendit Orpheus. Quam plurimos præterea legimus, qui Cererem omnium primam extitisse arbitrentur ferendę legis authorem, quod eo argumento refelli potest, quod Cererem fuisse constat annis ab initio mundi tribus millibus septingentis octoginta. Sed qui omnem illam superiorem antiquitatem legalis sapientię gloria superarit, Solona fuisse contendunt, qui antiquatis omnibus Draconis legibus, præter eas quas de cæde tulisset, ipse leges Atheniensibus dedit, quas ob eam rationem axes nominauit: quoniam in lignicis axibus scriptę essent. Et floruit quidem Solon inter septem Gręcię sapientes Olympiade quadragesimaseptima, vel, vt alij perhibent, quinquagesimasepta, Pisistrato Athenis regnante. Huius autem vnus Philosophi leges adeo apud omne penẽ hominum genus illustres, atque præclare sunt habitę, vt ne Romanos quidem puerit post exactos reges, easque leges omneis penitus sublatas, quę prius ab ipso vsque Romulo latę fuerant, Athenas mittere legatos decem, qui inelytas leges Solonis peterent, quibus Romana Respubl. fundaretur, his in decem eburneas tabulas præscriptis, in urbem que allatis, & pro Rostris ad apertioreẽ volentium perceptionẽ positis: Præterea duę postea tabulę Hermodoro Ephesio authore, in annum proximũ ex publica potestate adiectę sunt: quoniam ad tantę ciuitatis imperium pluribus legibus esset opus, & ita leges duodecim tabularum appellata. Deinde secutum est ius ciuile, legis actiones, ius Aelianũ plebiscita, quę postea lege Hortensia, pro legibus habita, obseruataque sunt. Post hæc ius id additum est necessariõ, quod Senatusconsultum nominatus: deinceps adiecta opportune sunt Edicta Prætorum a quorum honore, ius est appellatum Honorarium, Ad postremũ autem, principe constituto accepto, illud est ius introductum, quod ab unius principis voluntate manans. Principale vocatũ est. Quid enim

157
FRAGMENTORVM

QVAE A MANIBVS,

AMANVENSIVM.

Ceciderant, utilis recollectio ne pereant.

De dignitate, & auctoritate, ac significatione manus Regie.

FRAGMENTVM PRIMVM.

MN prima par. sub num. 7. adde. Manusque potestatem ecclesiasticam significat, vt quando sacerdos imposta manu super caput penitentis, & confessi; illi auctoritate, qua fungitur, absoluit; In nomine Patris, & Filij, &

Spiritus Sancti Amen. 26. q. 7. c. Sacerdos penitentiam. & Concil. Carthag. 4. num. 8. vnde S. Io. Crisostom. ait, propterea Rex submittit se manui sacerdotis, & manus impositio est multiplex. 1. q. 1. cap. 74. & ibi glo. impositio, ne pe in sacramentis, & alijs spiritualibus subministrandis, a Sacerdotibus qui Reges appellatur; vnde dicitur Regale Sacerdotium, & Sacerdotes Christi censentur; Regum, & Principum Patres, & magistri. 96. distin. Quis dubitet. Et dicuntur legati Christi. vnde illorum iniuria ad Christum pertinet, Specu. in tit. de leg. §. 1. cir. princ. & S. Simeon Sacerdos magnus, in vlnas suas recepit Iesum Christum, quia manus sua mundae erant ab omni immunditia, & Spiritus sanctus erat cum illo. Luc. Euang. c. 11. & re vera sacerdotes qui eundem in sacrificio Missae praemanibus tenent, tales esse oportet, & reges genibus flexis adorare pedes Christi debent, vt Matt. ca. 11. & in reuerentiam Sacerdotum, Seraficus Franciscus, de Assisio Pater Sanctus dicere solebat, quod si obuiam Sacerdotem, & Angelum haberet, & videret, prius Sacerdotem reuerenter coleret, deinde Angelum; A manu Sacerdotij recipiuntur benedictiones, vt de S. Simeone qui benedixit Iesum, & Mariam, & benedixit Luc. d. c. 11. & qui duabus quidem manibus amplexus est Iesum diuinam, & humanam naturam in se habentem, & Christus in manus Patris sui, animam suam, recommendauit Luc. c. 22.

Sed quo ad temporalia, & potestas & Imperium merum, & summum pro manu Regia a Popeio dicta sunt, l. 2. in 1. §. Quo ad Magistratus de orig. iur. l. 1. de his qui sunt sui, vel alie. iur. & pro plena potestate manus Domini dicebatur, vnde serui, & liberi sub manu, & potestate Dominorum sunt, & a manu eorum de potestate exeunt, & manumittuntur, Institut. de libert. & l. manumissiones. ff. de iust. & de hac infra dicam, sub num. 283. Car. 48. lit. N. cu seq. vbi liberi per emancipationem, institut. quibus modis, Pat. po. fol. Serui per manumissionem,

& talis auctoritas manumittendi competit Dominis, nec non episcopis: no autem Abbatibus intellige regulariter, nisi cum auctoritate Episcopi c. 1. extra que fiunt a Praelat. sin. consens. cap. Episcopi enim habere merum Imperium, & gladij potestatem quam significat Baculus Pastoralis, vt per Gemina. post sua. cos. in quodam sermone ad clerum col. 2. post med. & est loco virga Moysis, & Aronis Exod. c. 4. c. disciplina 45. disti. est Episcopus vnctus, vt infideles trahat ad fidem. glo. in cap. 1. §. fin. in fi. de sacr. vnct. & fit manumissio per scripturam, vel per actum coram competenti iudice, vel in testamento l. cum maritus. §. mulier. ff. de pact. dot. & dicam loc. cit.

Hinc dextera manu, & vota, & iuramenta solemniter fiunt, propter eorum obseruationem, & ita manu forti iuramenta facta dicuntur. c. licet. ext. de vot. & vot. redemp. & opus est tactu scripturae cum dextera, de hoc tactu dixi p. 3. sub nu. 53. & Mutius Romanus maluit dexteram suam combusti, quam patriam prodere, & manus manum prastringens, est signum fidei datae, atque vnionis, & concordiae, gl. in c. fundamenta. §. tu es Petrus super vers. dexteram, de elect. in 6. no. gl. vlt. in c. 1. de spons. duorum. refert Mascar. de probat. concl. 93. nu. 24. sed manum aut digitum latenter stringens mulieri, praesumitur causa libidinis, & est punibile. secundum leg. Salicam. ti. 23. de manu mulier. no string. §. Syntag. iur. com. 2. lib. 36. c. 12. nu. 16. & Iaf. trad. trad. quor modis manus auctoratiue accipiat in la. Diuo Pio. §. sed si emptore nu. 1. ff. de re iud.

Manum conferre apud Iurisconsultos dicebantur litigantes, cu in agrum, aut in aliam rem de qua lis erat profecti praesente praetore, rem illam litigiosam manu apprehendebant, iusq; suum in re praesenti vindicabant; hic dicitur expedire iudices in rem praesentem. Postea vero prorogatis Italiae finibus, praetoribusq; in alijs negotijs occupatis placuit, vt litigantes sine praetore in agrum proficisceretur, glebamque inde in ius ad praetorem deferrent, & in eorantquam in toto agro vindicarent, aduersariuque ex iure manu conferta ad praetorem vocare.

Sed per manus regiae iniectione, possessio no tollitur, sed tuetur, ac conseruatur ei, cui de iure dum contenditur super illam, competit, Fel. in c. illud colum. 11. de praescrip. Henric. Boic. c. examinata, de iudic. Gomef. in Reg. Canc. de Annal. possit. q. 96.

De ijs quæ præscribi non possunt.

C. de Iudæ. leg. Christianis. Cod. de Pagan.

FRAGMEN. II.

IN 1. par. sub nume. 11. car. 6. adde, libero arbitrio nequaquam præscribi, ait glo. in l. vni ca. C. de Annal. except. nec præscribitur iuri reuerentiali. Gomez §. Penales. Instit. de act. nec iuri declarandi voluntatem, nisi mille annis, Rebuff. in l. quod iussit, num. 67. de reg. iur. Porc. conclus. 37. libr. 3. & hic in materia beneplaciti quantum duret vi. infra in ea. parte ista nu. 245. in fi. nu. 247. p. 2. nu. 3 1. par. 4.

*Qui munere iudicature criminalis
fungi non possunt.*

FRAGMEN. III.

IN 1. par. sub nu. 42. cart. 9. inter alios qui sunt incapaces iudicandi, videlicet sunt excōmunicati, mente capti, Surdi, Muti, Cæci, Minores 18. ann. furiosi, & similes. ij enim ipso iure repelluntur, à munere iudicandi, quod regulariter intelligendum est, quoniam iudicare est æquū ab iniquo separare, l. 1. ff. de iust. & iur. quod non potest facere iudicio carens. oportet enim videre, quo colore, qua trepidatione reus, aut testis respondeat, & similiter audire, idcirco cōuenit primo iudicātem habere organa bene disposita ad audiendum, loquendum, & videndum, intelligendum, & reminiscendū: secundo oportet quod nedum respectu sehsuum, sed personæ, sit habilis iudex, & non prohibitus, vt de excōmunicatis, & Iudæis, ac huiusmodi de quib. omnibus penes Vant. de nullit. ex. defec. iurisd. sub nu. 13 2. cum plur. seq. car. 106.

*De Iudæis & qualiter sint tolerandi,
vel non.*

FRAGMEN. IV.

IN 1. par. sub nu. 44. car. 9. in conuertendo tolerantur Iudæi, & hac intentione cū eis conuersari licet c. de Iudæis 45. dist. c. ad fidē. 23. q. 5. Alphons. Alvarez. de Pot. Ro. Pontific. & c. 32. sub nu. 16. vers. concedimus, est tex. in c. sepē 27. q. 1. l. quicūq; C. de Iudæ. Farinac. de car. & carce. q. 19. nu. 48. alioquin conuersari cū infidelibus, auxiliare eis, vel cum eis commercium habere directē, vel per indirectum non licet, ut latē dicā in fr. Fragm. 25. & in ciuitatibus, vbi sunt tolerati, loco ciuium sæpē Iudæi habentur, vt per Men. de arb. iud. cas. 290. nu. 12. D. Caball. cas. 4. nu. 1. idēd qui eos offendit tanquam sub saluo conductu offendit eos, vt per eundem Menoch. cas. 336. nu. 4. & secundum leges, & statuta loci in quo Iudæi habitāt passiuē, in ciuilibus, & criminalibus, Alex. cons. 99. visa inquisitione vol. 6. & sum. Decis. 123. & statutum de offendente ciuem comprehendit quoque Iudæum Bal. in l. 3. §. hæc verba, de neg. gest. plures accumulat Decia. Tom. 2. delict. lib. 5. tit. de delict. Christiana. cōtra Iudæos c. 14. nu. 9. & c. 16. in princ. vbi cōtra occidentes Iudæos est tex. in c. 5. clericus qui pagan. numer. 50. distinct. leg. nullus nunquam.

FRAGMEN. V.

IN 1. par. sub nu. 49. ver. 2. propter appellationē car. 10. scias quod etiam de iure cōmuni appellari non licet in causis criminalibus. quando scilicet agitur de quibusdam delictis, puta de homicidio, veneficio, adulterio, & de maleficio quod vim publicam sapiat, raptus falsæ monete, & similia, vt l. 1. C. de rapr. virg. l. 1. C. de fals. monet. l. 2. C. quor. appellat non recip. Doc. cōmuni. ibi, & ita per Bonacoss. com. op. tom. 4. ti. de iudic. c. 21. in 1. vbi ampliat, & limitat, & vi. in 4. par. sub nu. 307. lit. E. & appellatio unius tam in ciuilibus, quam in criminalibus etiam correis prodest August. ad Ang. de malefac. in verb. præfente Caio, nu. 33. Clar. q. 94. vers. quæro nunquid & à quorum sententijs non licet appellari dixi in 5. par. sub nu. 250. per tot.

Statutum criminale quale sit, et quale sit Statutum ciuile.

FRAGMEN. VI.

IN ea 1. par. sub d. nu. 49. vers. Quarto propter modum, car. 10. Nota quod si statutū criminale est positum in volumine statutorū ciuiliū, illud statutum dicitur ciuile, si verò ciuile est positum in volu. statutorū criminaliū, dicitur criminale, tenet Capol. cons. 12. nu. 1. Cap. cons. 168. nu. 69. vol. 2. An autē statutū loquens de causis ciuilibus habeat locū in criminalibus, vel econtra, et quid in mixtis trad. Doc. in l. cum mulier. ff. sol. mat. Euerat. latē in sua Centur. in arg. à ciuilibus ad criminalia. loc. 77. & plura adducit Alin. in sua præf. §. 1. c. 4. per tot.

*Procurator in criminalibus quando
admittitur & quando non.*

FRAGMEN. VII.

IN ea 1. par. & d. num. 49. car. 10. vers. septimò Procurator in criminalibus nō admittitur, nec etiam ad perēdam restitutionem in iote grum aduersus sententiam in causa capitali latā, Hip. sing. 221. nu. 1. per tex. l. pen. §. publici, de public. iudic. tamē Procurator quoque in criminalibus admittitur etiam quod causa sit capitalis, exceptis ijs tribus casibus (de iure cōmuni. circūscriptis statutis) videlicet quando lis cū procuratore non contestetur, nec quando de tortura inquisiti agatur, nec quando sententia est ferenda contra principalem inquisitum, D. Menoc. de arbit. iud. q. 80. nu. 64. Mago. Rot. Luc. Decis. 94.

At Ias. in l. Gallus. §. forsitan sub nu. 9. ff. de liber. & posth. in hoc articulo quādo Procurator interuenire possit vel non etiam in ciuilibus de mente Bar. in l. omnes. C. de ijs quæ venia. stat. impetr. distinguendo sic aut, quod actus aliquando requirit præsentiam personæ principalis ad cōgnitionē causæ, vt de minore, quando veniā atatis vult impetrare, & oportet præsentia suā videre iux. l. minor. 25. annis ex aspectu. ff. de minor. Aliquando requiritur præsentia personæ non ad cō-

ad cognitionem causæ sed ad illius executionem; ut ait, in criminalibus in quibus ingeritur pœna corporalis, & tunc opus est præsentia rei, ut in eius persona fiat executio. l. penul. §. ad crimen. ff. de pub. iudic. ut in d. vers. septimo. sed Ias. parcat mihi (quia ni fallor) melius dicere potuisset tradendo instantiam quando est electa industria personæ, ad aliquid exequendum, quia per procuratorem, nec per substitutum respectu, scire potest. ut dicam in hac prima par. nume. 269. & in 2. par. nu. 263. & in 3. par. nume. 73. vnde post hoc distinctio Iason loco cit. bene quadrat, si distinguisset rursum, aliquando opus est præsentia, ad cognitionem, & ad executionem, ut in causis criminalibus in quibus omnino est opus præsentia rei, ut interrogari possit dum causa cognoscitur, & intueri iudice, quo vultu quo colore, qua trepidatione respondeat, ut supra Frag. 3. & ut torqueri possit ubi expedit, ad eruendam veritatem secundum ea quæ latè dixi in 3. par. quæ adhiberi potest nedum ubi agitur de pœna corporali, sed etiã ubi veniret pœna pecuniaria, secundum distinct. quam adduxi ibi. sub nu. 165. & num. 260. lit. A. Sed Ias. in d. §. forsan. sequitur dicens. Aliquando non requiritur præsentia personæ principalis nec ad cognitionem nec ad executionem, ut in casu legitimationis, & huiusmodi, & tunc stante impedimento potest actus fieri in absentia personæ, & sic per procuratorem & vi. etiã infra sub nu. ... lit. T. cap. 49.

Hic cadebat materia quæ fuit transposita sub Fragm. 14. in fi. & ideo recurre ibi.

Incidens criminali quando retardat iudicium civile, et coram quo sit cognoscendum.

FRAGMEN. VIII.

IN 1. par. sub nu. 52. vers. Præterea car. 11. Ad de id Lancellot. tract. de Prætor. in titu. de falsa ijs sub nu. 34. ubi declarat quod tunc cognitio super incidenti criminali faciat suspendere causam civilem, si accusatio falsi simul contra principalem, & testem ab eo productum in situatur, scilicet si contra testem tantum de perse, ut per Bal. in l. si in fi. C. de fid. instrum. Et in hoc proposito scias quod testis qui coram vno iudice falsum deposuit, potest accusari nedum coram eodem iudice, verum etiam coram alio iudice, ut per Boss. in tit. de fals. sub num. 107. & ipso terigi in præc. de test. p. 3. n. 60. & per Roll. à wall. consi. 12. nu. 12. vol. 2. qui respondet omnibus contrarijs & ita tenet Afflict. Decisi. 219. licet erranter allegatus à Rol. d. consil. 12. sub nu. 21. non sic à D. Farinac. de test. q. 67. nu. 31. qui omnes cõcordat etiam tenet quod vterq; iudex possit cognoscere, & vtriusque sententiã tenere, & ipse miratus sum de Doctore nõ modicè extimationis, qui declaravit dictum Boss. sequacium locum habere, quo ad punitionem, non autem quo ad cognitionem, immemor reg. quod qui vult consequens, videtur & velle omne antecedens ei necessarium, de qua in leg. illud. ff. de acquis. hæred. leg. apud antiquos. C. de fur. & Florentiæ practicatur quod testes de falso arguuntur coram DD. octo de Balia, & si

examen factum sit coram Rotta, vel alijs Magistratibus talem authoritatem non habentibus in criminalibus, verum quando examen testium committitur per literas in subsidium alicui iudici coram quo falsum testis dicit, cognitio falsi spectat ad iudicem committentem examen per ea quæ trad. Cano. in cap. 1. de cri. fals. & veriorrem hanc esse opinionem dicit Papiens. in for. iurament. test. glo. falsitate cir. fi. Farinac. d. tracta. de test. quæst. 67. nu. 33. ubi tenet quod tam à iudice committente examen, quam à iudice cui commissum fuit procedi possit, intellige, nisi iudex qui commisit, examen remittat, vel iudex cui commissum remittat ad committentem. & iudex coram quo deposuit imprudens esset remittere testem, & deinde velle procedere. Potestque testes falsus accusari de falso à quolibet de populo Lancellot. d. tractat. de prætor. eo. titu. de falsar. nu. 36. & ante nu. 34. ubi trad. 12. specialia in hoc crimine falsi.

De peccato, & delicto, ac de earum differentijs.

FRAGMEN. IX.

IN 1. par. sub nu. 55. col. 2. ver. Præterea delictum. car. 12. Nota quod est differentia inter delictum, & peccatum, ut optimè distinguit Diuus Aug. super Leuitic. quæst. 20. sic dicens. Fortassis peccatum est perpetratio mali delictum autem desertio boni, ut quemadmodum in laudabili vita, aliud est declinare à malo, aliud facere bonum, ut Prophet. nos ad monet, cum dicit declina à malo, & fac bonum, ita in damnabili aliud sit declinare à bono, aliud facere malum, & illud delictum; hoc peccatum sit: nam & ipsum vocabulum si discutatur quid aliud sonat delictum, nisi derelictum, & qui delinquit, quid delinquit nisi bonum? Potest etiam dari alia differentia videlicet, quod delictum sit quod ignorer, & imprudenter committitur, & huic differentia consonant ista scriptura: Delicta quis intelligit. Psal. 18. Et quoniam tu scisti imprudentiam meã: De peccato dicit Iacob. scienti bonum & non facienti peccatum est illi. Potest etiam dici delictum negligẽtia in bene operando, vnde in latina lingua, quid aliud negligitur, nisi qui non legitur, id est non eligitur? vnde legere, à legendo, id est ab eligendo, hijs quodammodo vestigijs colligitur, quod ille delinquit, qui bonum derelinquit, & relinquendo à bono cadit, quia negligit, id est non legit, id est non eligit, Hæc ille. Sanctus. potest etiam dici delictum, quasi delectum. Vnde Virg. 2. Aeneide Vers.

- Per noctem obscurus in vlu delitui,
- Et apud Plin. lib. 35. cap. 2. vers.
- Non placent spatia montis cubiculo delitentia.

De assassinio. & quid in clerico.

FRAGMEN. X.

IN 1. p. sub nu. 79. car. 15. Cõtra assassinos factum proceditur, ordine iuris nõ seruatõ, attẽditur factum, & nõ probatio, licet legitima, & in

tali crimine iudex laicus fortè contra clericum assassinum posset procedere. secundum Marf. in l. vnica. numc. 107. C. de rapt. Virg. quod ipse intelligerem in subsidium, vel nisi esset per prius irregularis. vi. numc. 196. part. 4. & numc. 125. & 131. parte 2. pariter, & incorrigibilis. ca. cum non ab homine. de iudic. & qui cum assassinis contrahunt sunt excommunicati. cap. 1. de homic. in 6.

De adulatoribus, & suspectosis.

FRAGMEN. XI.

IN prima par. sub numc. 80. car. 15. contra fictos, & adultores aliud in corde, aliud in ore habentes, inuehit gloss. in §. sed hæc solemnna. in fitur. de verborum obligationib. & in eccles. dicitur vā duplici corde. & vi. in 5. par. car. 218. in fin. pulchrè Barto. extrauag. ad repri. in verb. rebellis. versu. item Nat. ij. suspicant, vbi non debent, & fidunt de quibus non est fidendum, de ijs Terent. in Gnato. & Senec. lib. 4. natural. qq. in prin. lib. quarto Epist. Epistol. 31. Martial. libr. 12. capit. 81. sunt ideo isti adultores meritò suspecti, cordatis hominibus, neque credunt istis collaudatoribus, qui omnes ex quibus se sementem facere arbitrantur, laudant temere promittunt multa, parum stringitur, & apud Euripidē clytemnestra ait, probi viri cum laudantur, quodammodo solent odisse laudantes, si immoderatus laudauerint. Sed Reuerender D. Prosper Farinac. dum Romæ prima vice locutus cum eo fuisset, de eius magna legali scientia, & praxi ipsæ admirari dixi, qui mihi respondit Summus Romæ, ego replicauit, sed ipse nuperrimè de Florentia discessi.

De Flagitijs, & facinoribus.

FRAGMEN. XI.

IN 1. par. sub numc. 84. lit. B. versu. Flagitium. car. 16. De flagitijs Diuus Aug. loquutus est sic, in 3. lib. confess. cap. 8. & 9. Flagitia quæ sunt contra naturam vbique, & ab omnibus sunt fugienda, detestanda, & punienda, qualia Sodomitarum fuerunt, per hæc enim flagitia violatur ipsa societas, quæ cum Deo nobis esse debet, cum eadem natura, cuius ille auctor est, libidinis peruersitate polluitur, sunt verò quedam flagitia, quæ tantum sunt contra mores hominum alicuius ciuitatis, & Regni, & hæc vitanda sunt ab incolis illius ciuitatis, vel Regni, etiam si sint peregrini, quia non licet violare mores illius loci dum ibi habitant: quia dum ibi habitant sunt pars illius loci, & turpis esset omnis pars quæ non congrueret suo vniuerso. Si verò Deus iuberet contra morem illius loci, non esset vitium operari contra illum morem, immo flagitium esset operari contra id quod à Deo iustum esset, quia magis obediendum est Deo quàm hominibus, generale quippe pactum est societatis humanæ obedire Regibus suis, si quid iubent, quanto magis Deo regnatori vniuersæ creaturæ suæ, ad ea quæ ius-

serit sine dubitatione seruiendum est; sed inter flagitia, & facinora, & tam multas iniquitates, sunt peccata proficientium, qui à bene iudicantibus, & vituperantur ex regula perfectionis, & laudatur spe fructus, sicut herba segetis, hæc recolecta ex S. Aug. per Iacob. Trib. Cano. Lateranen. ad milleloq. & à Flagitijs nos pœnam flagellorum dicimus esse, cum quis & virgis, & flagris, vel mastigæ, vel corrigijs coriaceis ceditur; pœna acerbior Forensis, quam fustigatio. & accursius maiorem pœnam arbitratur flagellorum, quam fustium. in l. veluti. de pœn. de ijs multa in syntag. iur. lib. 3. c. 11. per tot.

De quibusdam omissionibus Manuensium ad primam p. nu. 90.

91. 92. 93. 94. 95. 96.

FRAGMEN. XIII.

IN prima part. sub numc. 89. car. 17. Incuria Manuensium omitti fuisse numero sex. materiarum, quæ Mantuæ prima, & Margurgi secunda vice typis edita sunt, cur hoc factum sit, Deus sit, Nunc sub hoc fragmento 13. traduntur, quia fragmenta huiusmodi non sunt spernenda, sed recolligenda, ne pereant. Secundum hanc Venetia. impressionem numerabò ordinem sequendo opinionem meam iam decem annis palam à me scriptam. Quarta principaliter cauendum est, tanquam ab igne, ne facultas Bracchij Regij à laicis concedatur, directè, neque per indirectum contra personas, & res Ecclesiasticas, à quibus laici omnino abstinere debent, alioquin indignationem omnipotentis Dei incurrant, & in excommunicationem, tam in procedendo, quàm in iudicando, vbi potestas, siue ordinaria, siue delegata, non sit concessa à Sacro Cano. Pontific. & concilijs receptis ab ecclesia, vel à Dominis Ecclesiasticis, auctoritatem habentibus, vt sunt tex. in cap. decernimus, vbi Abb. de iudic. cap. cum laicus, de reb. Euer. Non alien. & in capitu. cum contingat de arbit. capitu. ecclesia. de constitut. &c. bene quidem. 96. distinct. dixi supra de tex. in tertia parte sub numero trigesimo septimo, & vi omnino Felicia. in suo tractat. de censur. &c. titu. de communicat. cap. decimo quarto versu. Item excommunicauimus, & Franc. Ponzimb. Plac. in suo tract. de lamijis. sub numc. tertio, versu. & ideo, dicit ipse quòd nec Papa in temporalibus, addo nisi ex causa debet se ingerere secundum Archid. in capitu. per principalem quæst. tertia Castrenf. in l. digna vox deleg. Nec Imperator in spiritualibus se immiscere debet, text. in authen. quomo. oppos. episcop. in princ. vbi glo. in versu. conferens. cap. causamque quæ sint legit. Euerar. in suo centur. loc. à plenitudine potestatis. versu. 3. ibi volo te scire, & Mar. Alphonf. Hisp. tract. quod appellatur can delabrum circa explanatione Bullæ in Cena Domini c. 19. versu. no. septimo nu. 125. Qui in duobus casibus videtur velle iudicem secularem sine metu censura. informationes sumere posse in causa capitali clerici, ab illis qui aliam, essent recessuri, quas postea mitteret ad iudicem

judicem ecclesiasticum, vel sequester posset bona ipsius clerici, vt illa daret iudici ecclesiastico, aut praelato, ne fugitiuus secum ferat, pulchrè Caualean. Decis. 3. num. 26. & 33. p. prima. Item quando laicus videt clericum ad alterius offensam patatum absente suo praelato: nam potest eum ligare in subsidium, vt refert Luc. de Pen. in l. videmus. nume. 3. C. de nau. non ex. vbi etiam quoad bona num. 2. plura dicit, & de hac materia quando iudex ecclesiasticus possit punire laicum ob delictum in ecclesia commissum, vel contra ecclesiasticam personam, procedere, vi. latè per Decia. c. 9. lib. 4. tom. 1. tit. de cler. & c. vbi etiam quando iudex possit punire laicum, & clericum simul, sed de hoc & de preuentione in 4. par. nu. 249. cum plur. sequent.

92 † Regulariter autem de delictis in ecclesia commissis à laico, iudex laicus cognoscere potest. Bar. in l. si cui. §. fin. ff. de accusat. Abb. in c. inter alia. & ibi etiam Fely. & ceteri. de immu. eccl. Gomes. varia. resol. tit. quand. reus gaudeat immu. eccl. sub nume. 2. vers. adde. cum ibi per eum adduct. & intellige, vt infra sub nume. 90. cum seq. & ad prædicta vi. Boss. tit. de for. compet. per tot. Clar. §. fi. q. 33. 37. 38. & 57. & alios adduct. à Bajar. in addit. ad Clar. in dictis locis. & Decia. d. cap. 9. lib. 4. nu. 36.

93 Sed quid si seruiant alicui Principi, dic quod ratione officij, & ex causa officium respiciente possunt puniri à iudice quem Princeps deputabit, ita per D. Petr. Caball. cas. crim. 64. & quando casus occurrit de equitibus quibus prohibitum est vxorari est censendum sicut de clericis, & qui timent Deum cautè in ijs procedunt obmetum censurarum, De Pinzocris autem scriptis in regula habitum portantibus Sancti Francisci sunt vidèda eorum priuilegia, & dictæ religionis Seraphicæ, vbi triplicem differentiam huius tertij ordinis constituunt, & prædicti etiam Beccheti appellantur à Bal. in l. officiales. C. de episc. & cler. Soc. cap. 2. de for. compet. & trad. Decia. vbi supra d. c. 9. nu. 34.

Et si quis equitum esset Religionis Sancti Stephani, aut Sancti Lazari simul eques, & clericus, debet adiri iudex Ecclesiasticus, quia maior est dignitas clericatus. Cyn. & Pau. Cast. in l. 3. C. de sum. trin. & fid. cath. nam maius dignum trahit ad se minus dignum, §. fin. institu. de iur. nat. gent. & ciuil. at de priuilegio æquitum Alcantaræ in materia iurisdictionis vi. pulchram Decis. D. Borgn. Caualea. Decis. 33. par. 2. Et in materia clericorum, quamuis quis deferat habitum, & primam tonsuram, non gaudet priuilegio fori, *perche l'habito non fa il monaco*. intellige sanè, nisi etiam inseruiat alicui diuino seruitio ab eius ordinario ei iniuncto, puta seruiendo alicui seminario, hospitali, monasterio, aut ecclesie, vel alij loco Pio, vel quod doceat grammaticam, aut musicam, cum licentia sui superioris ecclesiastici iux. Concil. Trid. 23. sess. cap. 6. alioquin quo ad bona clericis asserti, videtur posse vti laicus conueniri non autem quo ad personam: scriptum est enim Psalm. 104. nolite tangere Christos meos, veruntamen me remitto factis constitu. vi. Mascard. de probat. conclu. 302. nume. 14. Farinac. de Inquisit. nume. 3. quæst. 8. cum sequen. Caualean. Decis. 11. in 4. part. & quid in Regno seruetur circa hoc trad. Carauit. Rit. 235. nu. 21. & clericus de delicto ante clericatum commissio, debet nihilominus puniri à iudice ecclesiastico. vt in 3. par. dicam. & not. aliud

esse disputare super quæstione iuris, aliud super quæstione facti, quia differunt etiam ratione fori, & super immunitate ecclesiastica cognitio semper spectat ad iudicè Ecclesiasticum, & hæc est omnium com. opi. & ita practicitur. Borgn. Caualean. alios allegans. Decis. 2. & in reper. in verb. Iudex ecclesiasticus. fol. 102. par. 1. & in 5. part. Decis. 10. Nihilominus si dum disputatur quis captus sit, & existat in carceribus laici, ibi stare poterit donec per iudicem ecclesiasticum dubium decidatur. Farinac. q. crim. 19. lib. 1. q. 8. nu. 34. cum seq. Sigismun. Scac. de iudic. cap. 11. lib. 1. nu. 88. At quando disputatio esset super merito facto, videlicet nūquid captus sit ordinis Sancti Francisci, vel alterius regulæ, & si sit scriptus in ea, vel habitum regulæ ferat, aut si defert tonsuram nūquid faciat ea de quibus supra nume. 94. & solum disputetur super priuilegio habitus, vel tonsuræ in ijs, quæ consistunt in facto, vel an captus fuerit in loco sacro, vel non: tunc inter iudicem laicum & ecclesiasticum, videtur esse locus præuentioni, quia non tractatur de qualitate substantiali delicti, nec de eius circumstantijs, nec de interpretatione iuris, nec reuocantur in dubio priuilegia, & immunitates clericorum, absit, sed agitur de quæstione facti meri, & nudi, facit Dominic. in cap. 2. de foro compet. quem in propos. adducit Decia. d. cap. 9. lib. 4. nu. 100. & 112. cap. 10. nume. 6. in fin. cap. 12. num. 5. & sequ. tom. 1. idem in tit. de cler. & relig. cap. 9. nu. 95. Guid. Papæ Decis. 138. & consi. 110. vbi pluries ita iudicatum fuisse testatur, & ita practitari ait, & facit Bar. in l. quoties, & ibi Ias. nume. 6. C. de iudic. Menoch. de recup. poss. remed. 15. nume. 212. & in omnem casum hic est videnda Bulla Sixti 1111. 1487. in materia iurisdictionis.

96 Nunquid autem hospitalia, & cetera loca pia sint sub iurisdictione ecclesiastica, vel temporali, trad. idem Caualea. Decis. 28. num. 45. par. prima, vbi dicit locum esse præuentioni, trad. Ias. in l. plerique num. 16. de in ius voc. Benint. Decis. 13. Farinac. quæst. 28. num. 35. & seq. de Carcerat. & carcerat. vbi loquitur etiam de Palatio Ealatio Episcopi, & de cymiterio, ac illius circuitu. & vi. glo. in l. 3. de verb. sign. Ang. de malef. in verb. scals. & Gomes. var. resol. tit. de delict. ca. 10. qui ponit multos casus eorum qui gaudent, vel non immu. eccl.

*De alijs omissis in prima parte
nume. 99.*

FRAGMEN. XIV.

IN prima parte sub nume. 93. iux. primam impressionem. car. 153. & in hac postrema nu. 98. omissa fuere hæc infra scripta. ante vers. sed quando. num. 99. hæc, inquam, præcedere debebant, † sed debent prælati Ecclesiarum requiri antequam huiusmodi delinquentes extrahantur ab ecclesia, & debet etiam interuenire aliqua persona ecclesiastica, seu nomine prælati, qui si recusauerint tradere eos curiæ seculari, vel nolle quæ extrahantur in supradictis casibus, aut nolle interuenire, tunc à curia seculari poterit delinquentes, de quibus Bulla loquitur, in ecclesia capi, qui statim tradedi sunt curiæ ecclesiasticæ,

O o 3 donec

donec per iudicem ecclesiasticum cognoscatur, an captus sit incurtus in aliquod ex prædictis de lictis, pro quibus exclusus sit immunitate ecclesiastica, & de hac re per Causalca. qui per annos 14. practicauit in curia ecclesiastica Ticinensi vti Vicarius generalis continuè de iurisdictione tam laicali, quàm ecclesiastica contendentibus laicis cum ecclesiasticis in suis Decis. præallegat. & in reper. prima par. in ver. iudex ecclesiasticus, & non secularis. fol. 102. Coram quo per es, & libram ab utraque parte sæpissimè ventilata fuit iurisdictionis causa, & de immunitate eccl. trad. Remig. in suo tract. per tot. Quam ob rem ipse omnibus iudicibus consulere, quantumcunque liberum & latum arbitrium habentibus, vt à periculo excommunicationis caueat, quia excommunicatio siue iusta siue iniusta semper est timenda 11. q. 3. cap. 1. & c. episcopus in fi. Capol. consi. 18. in ciuil. car. 18. & quot modis dicatur talis sententia iniusta vel iusta habes per glo. in d. cap. 1. ver. sed ponatur, & S. Gregor. Homil. 26. & vi. omnino Abb. in c. nouit. num. 12. ver. nec obstat. de iudic. vbi que sunt Cæsaris Cæsari, & que sunt Dei Deo, vi. etiam Marant. Disput. 8. nu. 17. & Lap. allegat. 92. nu. 1. & 2. Damasc. reg. cano. 87. maneat ergo quisquis intra limites sue iurisdictionis, ne detur occasio Principibus deueniendi ad arma: nam ira Dei conuertitur demum contra ipsos. Hæc itaque recolligere volui, ne in hac postrema impressione viderer me retractasse ab eo quod scripsi, & bis iam typis editum fuit & nunc omissum incuria manuum.

An causæ ciuilibus, & criminalibus simul intentari valeant.

IN d. 1. par. car. 11. sub nu. 51. in fi. omiſſa ſuere infraſcripta. Quod ſi in libello actum fuerit ad pœnam ob delictum, & ad reſtitutionem rei, vt in furto, iux. op. Clar. §. fi. q. 1. ver. ego autè, & plura adducit Tiraq. tract. res inter alios act. sub num. 14. tunc attendenda eſt cauſa criminalis, ſi vtrunque principaliter fuerit intentatũ coram iudice criminali: ſi autem coram iudice ciuili, tunc attenditur cauſa ciuilibus, vt iudicium eluſorium non reddatur. Spec. in ti. de interrog. qua. fi. ante lit. cont. §. 2. ver. pone ergo & cauſa expediri poteſt quo ad illud caput ad quod iurisdictione ſe extendit, l. non idcirco. ff. de iudic. & facit text. in l. ait prætor, §. permittitur, ubi Bar. ff. de minor. Nec dici poteſt quod continentia cauſæ diuiduntur, ex quo diuidi non debent, l. nullum. C. de iudic. & per ea quæ dicam circa continentiam cauſæ in 5. part. & in 6. num. 23. quia illud procedit quando vnus iudex poteſt iudicare ſuper vtroque, vt in prætoribus ſtatu Mediolani, & in rectoribus ſtatu Florentini: nec poſſet hoc iudicium impediri eo ſub prætextu quod cumulatõ actionis ciuilibus & criminalibus eque principaliter intentatę reddat iudicium nullum ad trad. per Doct. in l. 1. C. quan. cri. act. ciuilibus. præiud. per Lancell. de attempta. 2. p. c. 4. limit. 23. & Boſſ. de plur. violent. nu. 113. & Nat. conſi. 407. volum. 2. Plot. quem Baiar. alleg. ad Clar. d. qu. 1. Mago. Rot. Luc. Decis. 91. vbi num. 7. ait, quod conſtitõ de delicto, & de confeſſione rei, tunc iudex poteſt condemnare principaliter ad pœnam, & incidẽter ad rei reſtitutionem, Tiraq. d. tract. Res inter alios act. nu. 14. ſecus in contumacia, vel ſi per te-

ſtes, & non per verã confeſſionẽ cõdẽnaret, quãuis talis diſtinctio in practica nõ eſt paſſim recepta. ſed in ſeparatis vtile per utile non vitiat, l. Peditus. ff. de arbitris, de hac reg. dicam in 3. p. nu. 304. & in 6. par. præſertim ſtatibus quibusdam alijs clauſulis præſeruatiuis, quæ in libellis apponi ſolent de quibus in 5. par. in for. libell. peruenitor. & iudex ciuilibus incidẽter de criminali, & criminalis incidẽter de ciuili cognoscere poſſunt, vt iam dictum eſt. Et iudex laicus poteſt de uſura incidẽter, vt per viam exceptionis cognoscere. Clar. d. §. uſura. & Tiraq. d. tract. res inter alios act. nu. 16. & 17. qui limitat locum habere in iudice ordinario, ſecus in delegato, qui ad vnguem tenetur ſeruare limites delegationis. c. cum dilecta, ext. de reſcript. alioquin qui grauius penſat, grauius partes aggrauat, & ſunt de lite lites, & conteritur tempus circa incompetentias: præterea dum cauſa ciuilibus, & criminalis incidẽter tractatur, vna cauſa facit ceſſare alteram non in totum ſed ſiler. maximè quando vna ſentẽtia præiudicaret alteri ſecundum Put. Decis. 99. vt alias dixi. Et ſcias etiã quod ſi in ſententia non ſit facta aliqua condemnatio ad pœnam propter delictum debitum, ſed iudex criminalis ordinauit ne quis moleſteretur, & quod res reſtituatur, hoc iudicium dicitur ciuile, quamuis criminaliter intentatum, Boſſ. in titu. de appellat. num. 14. qui ſe remittit ad Felyn. in c. dilectus il 2. col. 5. de reſcript. quod ſi verum eſſet iudex criminalis nulliter iudicaret, & ab eo appellari poſſet, quamuis appellatio à ſententia criminali eſſet prohibita per ea quæ ſupra dixi; & de iudice ſupremo non eſt dubitandum, alij verò non poſſunt talia facere, vt explicat alium caſum Boſſ. dict. titu. de plur. violent. sub nu. 113. quæ nota.

De clerico poſſidente feudum laicale, quod ſecundum iura laicalia iudicari debent ſubditi.

FRAGMEN. XV.

IN 1. par. sub nu. 99. in fi. car. 17. Adde. in propoſito not. quod quando feudum eſt ſub Domino laicali, & clericus poſſidet illud, etiam quod vaſalli ſint clerici, tamen iurisdictione dicitur laicalis. cap. cæterum. & ibi Abb. de iudic. cap. Imperialem. de prohib. feu. alienat. per Federic. Alphonſ. Aluarez. de poteſta. Roman. Pontific. & c. cap. 36. sub num. 8. vi. Clar. §. feudum. q. 78. per tot. & plura per Affli. de feud. titu. de capit. Corrad. nu. 27. cum ſeq. & tot. tit. de ijs qui feu. dar. poſſ. ſed attenditur inueſtitura. lacob. de Leonar. conſi. 114. nu. 135. & num. 432. & quo ad ſeruitia perſonalia non procederet: nam ſeruitium feudi præſtatur ſecundum qualitatem debentis, & loci, vt per D. Leonar. de Leonar. 117. num. 205. & 207. vol. 5. niſi in inueſtitura conſeſſum ſit, quod poſſit ſeruire per ſubſtitutum, ſecundum Alber. Brun. conſi. 16. nu. 5. tamen pro deſenſione patriæ, per ſe ipſum ſeruire poterit. vt per Iacob. de Leonar. conſi. 117. nu. 14. & tenentur etiam clerici ad cuſtodiam ciuitatis, cum rex inuaditur, aut in eſt ſubito timor. vt in d. conſi. num. 15.

De componentibus, vel legentibus, aut penes se tenentibus scripturam infamatoriam, & non lacerantibus.

FRAGMEN. XVI.

IN 1. par. sub nu. 112. car. 19. Adde. Et statuta punientia legentem aliquid, vtrum includat lectionem visualem, aut etiam mentalem. trad. Abb. & Fel. in proem. Gregor. sub nume. 18. in fi. & hoc facit ad quaestionem eius qui inueniens libellum, seu scripturam infamatoriam, legit, & non laceravit eam, de qua re supra dixi in hac par. sub nu. 84. versu. octava qualitas. & contra componentem Cantilenam infamatoriam trad. Bertazol. consi. crim. 237. lit. B. car. 3. 16. libro 1.

Sed si scriptura contineat criminalitatem multo magis est reiicienda: at si pars re integra nolit ea vti, & id appareat, non potest de falso puniri, quia locus est poenitentiae. de qua dixi in 6. par. sub nu. 261. & in 5. par. sub nume. 48. & 49. Nisi essemus in atrocioribus, & in quibus punitur affectus etiam non sequitur effectus, vt in 4. par. nu. 196. & in 6. par. nume. 3. 10. intellige quando reus capius esset in fragranti, cum libello infamatorio, quoniam etiam quod dixerit se nolle vti, non dicitur res amplius integra, quia timore poenae reuocat, quod in mente habuisse praesumitur, & in facto repertus fuit. vnde poenam extraordinariam non effugeret, eum ad actum proximum deuenerit per ea quae dixi in locis mox supra adduct. & sic limitatur illa reg. quod propositum in mente retentum, nil operatur. de qua in l. si repeten. ff. de cond. ob. cau. de qua scrib. ibi cum gl. nec excusatur per aliam reg. quod idem operatur oppositum in opposito, quod propositum in proposito, de qua per Doct. in l. si. §. fi. de leg. 3. quia procedunt quando dans operam rei prohibita, se sua sponte poenitet, nec repertus sit in facto fieri; exemplo eius qui tulit arma, & extra domum captus dixit se nolle deferre, sed quod volebat redire in domum, & illa reponere: quia, non excusatur. de hac re. par. 4. nume. 118. & alibi. & in hac 1. par. nu. 212. & 231. vi. Boiog. consi. 25. & ad propositam materiam Gomez. var. resol. tit. de iniuria nu. 3. ait quod punire illum qui libellum infamatorium inuenit, & non laceravit, etiam quod nulli manifestaerit, si manifestare potuisset, & secundum Bertazol. consi. crim. 237. lit. D. verti. Hac quo ad auctoritatem poena esset fustigatio. vi. addi. ibi. Nam in huiusmodi delictis in quibus infamia semel emissa ab ore vno, in infinitum crescit, ut ait poeta noster, nimirum si attendatur quod evenire posset, vi. Caphal. consi. 341. per tot. volu. 3. vbi in causa unius Doctoris loquitur, licet conetur excusare illum, & facit Cavalcan. Decis. 35. sub nu. 4. par. 5. & secundum Gomes. vbi sup. auctor quae puniendus esset, non obstante quod tunc eo reperto dixerit nolle vti. Nam si talia non sunt faciendae, quanto magis prohibitum est facere, & tenere, & ostendere, & si punitur legens, & non faciens, quanto magis, faciens, legens, & tenens. hoc itaque delictum est adeo facile fieri, etiam inter crimina occulta, quod tanquam peccatis est curandum: nam peccatis aufert vitam, hoc

est vitam, & honorem: & an locus sit torturae Foller. prac. crim. in versu. & si confitebuntur. sub nume. 107. ait quod si vera esset infamatio per quam infamatur, veniret condemnandus poena ultra relegationem, tunc torqueri posset: sed Foller. opinio de facto excedi potest in hoc crimine.

Principes quando & qua de causa felices dici possunt.

FRAGMEN. XVII.

IN 1. par. sub nu. 124. car. 20. Adde lectionem Diui Aug. in libr. de ciuita. Dei cap. 24 sic dicens, neque enim Christianos quosdam Imperatores ideo felices dicimus, quia vel diutius, imperarunt, vel hostes Reip. domuerunt, vel inimicos ciues aduersus se inturgentes, & caedere & opprimere potuerunt: nam & haec apud infideles Imperatores inueniuntur, sed felices eos dicimus si iuste imperant, si apud se laudantes non extolluntur, si suam potestatem ad Dei cultum maxime dilatarandum maiestati eius famulam faciunt, si Deum timent, diligunt, colunt, si plus amant Regnum caeleste, quam terrenum, si tardius vindicant, facile ignoscunt, & alia quae sequuntur, & de origine Regum, & potestate eorum trad. Duran. tract. suo de orig. iurisdic. & Io. Azor. instit. moral. libr. 11. c. 1. car. 665.

De auctoritate Papae habentis vtriusque gladij potestatem.

FRAGMEN. XVIII.

IN 1. par. sub nu. 153. car. 23. De gladij potestate. tetrad. Io. Azor. instit. moral. lib. 4. cap. 19. p. 2. car. 288. vbi doctè, & pulchre loquitur esse in summo Pontifice vtramque gladij potestatem, spirituales, & materiales, sed spiritualis ordinatè exercetur: materialis autè ex causa, quod scilicet gladio spirituali non obremperatur, & ideo Christus dixit Petro satis est, quasi nos dice remus, custodi gladium hunc materiale, donec necessitas euaginandae impulerit, & vi. per eundem Azor. ibidem libr. 9. capit. 2. quaest. 1. & capit. 6. q. 3. & libr. 10. capit. 1. car. 636 vbi etiam de auctoritate Imperatoris, & à quo descendat optime discurrat.

Sequitur ibidem sub nume. 155. cart. 23. At summus Pontifex hanc potestatem gladij materialis exercere potest pro tuenda fide, & Religione Christiana Catholica, & Principes infideles potest destituere, & inter Christianos Principes scandala in Christianitate amouere etiam obstacula quaecunque contra Remp. Christianam, armata manu, & apostantes à fide priuare Dominio temporali secundum S. Thom. 2. 2. quaestio. 40. artic. vltim. & per Alphons. Aluarez. de Potesta. Summi Pontific. & Imperator. ca. 16. per tot. vbi plura recenset exempla & de auctoritate Regia, & Imperatoria maiestate per eundem in c. 63. 64. 65.

*De consistorio, Tribunali Principis,
& de differentia utriusque.*

PRAGMEN. XIX.

IN 1. par. sub nume. 166. cart. 24. Nota quod si causa est delegata alicui iudici ordinario, cum ijs clausulis, per hoc non committit, quod causa tractetur coram tribunalis supremo, aut in eius consistorio, quia tribunal est ordinarij, & consistorium est principis. Card. elem. 2. §. notocium. de re iudic. de quo dixi in 6. parte nu. 206. vbi etiam de aula principis, & nu. 213. de consistorio. Verum tribunal duplex est, maius, scilicet, & minus, vt l. 1. C. quan. inter pupil. & vidu. Doct. in l. Imperium. ff. de iurisd. omni. iud. & l. 1. C. de prec. Imper. offer. & tot. titu. C. vbi Senat. vel Clariss. At si causa sit coram consiliarijs Principis, tunc tractari dicitur coram supremo tribunalis, & de varijs tribunal. vi. apud Demost. in Orat. contra Aristocratem. si vero Princeps ipse interuenit, tunc dicitur causa in consistorio Principis, & si coram Marchionibus, Comitibus, & huiusmodi curialibus, tunc causa dicitur coram aulicis, & sic in aula Principis tractatur, vi. C. de commit. consistor. & Boer. de auth. magi. Consil. per tot. & in 5. par. nume. 16. & 60. lit. C. vbi dixi, & domestici Aulae sunt pedes, Socij, Romanis domestici equites, & equites, & protectores, quia eis imperat Primicerius, vt apud Procop. lib. 3. Bell. Vandal. l. 1. & 2. & fi. C. de domest. & prat. lib. 12. item Comes Marefcalcus. Cassio. lib. 6. in formula, Illustriss. Romae vero causae consistoriales, dicuntur causa Sacri Palatii, vi. Vestr. lib. 2. introduct. in Roma. aulae actio. cap. 17. & Gomef. in proom. reg. cancel. q. 2.

De reperto mortuo, vel suffocato in puteo, vel alibi.

FRAGMEN. XX.

IN 1. par. sub nu. 198. in fi. omissum fuit quod causa praecedens illius, qui repertus est mortuus examinanda est, quia in dubio praesumitur quod per vim suffocatus, & non a se ipso, Soc. iun. consi. 51. uol. 1. Plot. consi. 130. nu. 82. inter consi. crim. diuerso vol. r. Dec. consi. 438. num. 2. Curt. iun. consi. 182. Paris. consi. 155. lib. 4. Plac. Epit. delict. lib. 9. c. 23. nume. 15. Menoc. de praesumpt. lib. 5. prat. 13. nu. 6. & 7. ideo ad fiscum spectat probare, quod is sibi mortem conscuerit. tot. tit. de ijs qui sib. mor. conscuer.

*Quid sibi velint, haec verba facite
vobis amicos de mammona
iniquitatis.*

FRAGMEN. XXI.

IN 1. part. sub nu. 218. car. 29. an furari liceat ex causa necessitatis, ad hoc S. Augu. In libr. de

verb. Domini, sermo 5. super Luc. ca. 16. ita dicit, videlicet. Quidam male intelligentes dictum Christi, videlicet, facite vobis amicos de mammona iniquitatis, id est de diuitijs iniquitatis, rapiunt res alienas, & aliquid in pauperibus largiuntur, & putant se facere, quod praecipit est. Dicunt enim, rapere res alienas mammona est iniquitatis erogare inde aliquid, maxime egenibus Sanctis, hoc est ita facere amicos, de mammona iniquitatis, intellectus iste corrigendus est, imo de tabulis cordis vestri omnino delendus est, nolo sic intelligatis; de iustis laboribus facite eleemosynas, & ex eo quod recte habetis date: non enim corrupturi estis iudicem Christum, vt non vos audiat cum pauperibus quibus tollitis: Nolite etiam facere eleemosynas de fenore, & vfuris, fidelibus dico eis, quibus corpus Christi erogamus: dico, Time te, corrigit vos, facite ergo amicos de mammona iniquitatis, sicut fecit Zachaeus, qui dimidium suorum bonorum dabat pauperibus, & in quadruplum reddebat quando aliquid male acceperat: ergo qui habetis de malo facite inde bonum, qui non habetis de malo, nolite acquirere de malo, & idem S. Aug. contra Iulianum scripsit cap. 8. non esse facienda adulteria etiam voluntate generali. haec ille. & adulterari quoque est honorem proximi furari, non obstante exigentia sensus, quia se non contemnit est praecipitum Dei contemptor.

De iudicis conscientia in iudicando.

FRAGMEN. XXII.

IN 1. par. sub nu. 237. ante versu. sed iudex car. 30. Qui ad aurem iudicis fatetur, non potest alio non constituto damnari, vi. Af. in tract. de execut. §. 3. cap. 8. nu. 3. car. 37. vbi alios allegat, sed quando agitur, de atate, de finibus, de vso, cum armis, quamuis ex actis non constiterit, iudex secundum conscientiam suam iudicare potest: & alleg. Ang. consi. 343. in causa. col. fi. sed de ijs omnibus latissime per Neuiza. in sylu. cor rept. lib. 7. sub nu. 121. vbi omnes haec collegit ex summo.

De natura & ordine Angelorum.

FRAGMEN. XXIII.

IN 1. par. sub nu. 240. car. 31. Potestas inferioris videtur impedita, a praesentia superioris, sicut lumen maius occupat, vel offuscat minus, & est glo. in cap. denique in verb. maior. 21. Distinct. cum concor. Vant. in titu. de nullit. ex defect. iurisd. sub num. 138. car. 107. Non sic de Hierarchijs: quoniam qualibet suum lumen retinet, & in lumine lumen vident. vt in symb. fi. de cath. inde per lucem intelligunt de natura Angelica, hinc dicit Moyses, diuisit Deus lucem a tenebris, hoc est Angelos bonos a malis. S. Aug. & illuminationes quas a superioribus recipiunt alijs tribuunt, maiores sine clauone praesunt, minores sine vitio subsunt, qui ad exteriora exeunt, ab interiori contemplatione non recedunt, quia gratia,

gratia, amor, & charitas, ac visio diuinitatis hæc omnia sunt in Angelis secundum S. Bernard. chorus Seraphim proprium est in amore Dei ardere, Cherubim relucere, throni dicuntur sedes Dei, dominationes cæteris Angelis dominantur, & instrunt qualiter officium prælationis exerceri oporteat Principatus quibus cura Regnorum est. Potestates defendunt à nocentibus, & bonos confirmant. Virtutes ad omne bonum, opus secundum voluntatē Dei operandum nos docent Archangeli summi nuntij vocantur instruunt in fide, & illuminationes quas à superioribus suscipiunt inferioribus ac nuntiant, & ea inferiores nobis nuntiant. Angeli itidem minora nuntiant, custodiunt nos, unde valdè timendum est: nam si sedes Paradisi vacua, ob rebellionem Luciferi, sunt reimplenda hominum ita homines assimilari debent Angelis; videlicet, Seraphim per charitatem Cherubim per cognitionē, throni per equitatem, dominationibus sensum rationi subiugando, Principatibus reuerentiam maioribus nostris exhibendo potestatibus resistendo diabolicis temptationibus quod facere possumus quia fidelis Deus non finit nos tentari supra id quod ferrè possumus, vt intentione resistendo faciat prouentum Paul. ad Ro. cap. 16. Deus autem pacis cõteret Sathanam sub pedibus uestris velociter, idem 2. Cor. ca. 12. virtutibus assimilari per compassionem compatiēdo infirmitatibus, & imperfectionibus proximi, Archangelis per instructionem, ne desideremus quidquam, nisi vt voluntas Dei fiat in omni re, Angelis tandem per obsequij exhibitionem. vt eorum reuerentia abstinemus malo. & defendamus qui profecto nihilominus talis erit vt in locū Angelorum eiectorum subrogetur? De ijs omnibus apud D. Dionys. de cælest. hierarc. S. Aug. super Genes. li. 12. S. Tho. in sua sum. & alibi S. Gieron. S. Bern. S. Bonavent. & ferrè omnes scribent. Theolog. de quibus nouissimè in quodam opuscul. de quaduplic. Ang. Bell. Reu. Fr. Greg. Polido. Pistor. & in compend. Sac. Theolog. lib. 2. c. 11. 12. 13. 14. cum plur. seq. vbi in compendio omnia quæ de Angeli dici possunt tanguntur.

De industria personæ, & an alteri demandari possint.

FRAGMENT. XXIV.

IN 1. par. sub nu. 269. car. 35. circa industriam personæ electam vt. inf. nu. 263. p. 2. & nu. 79. part. 5. vbi an industria demandari possit, & in filio loco patris dubium non habet, secundū Marf. in l. vnica num. 6. C. de raptor. virg. ibique alleg. Ro. in l. 1. §. 1. ff. in ius voc. vt eant, vel satisf. sed hoc verum data sufficientia & idoneitate personæ, alioquin ratio illa quod pater & filius censeantur vna, & eadem persona de qua inf. nu. me. 283. in 1. part. non militaret & æquali sufficientia data, magister posset seruire per discipulū substitutum vt æques Io. Bologna belgicus facit per Petrum Tachū carariæ eius discipulum quæuis electa sit industria personæ: nam propter excellentiam recessum fuit quandoque à regulis iuris, & à dispositione, tam legis, quam hominis vi. in propof. in pract. de test. p. 5. sub nu. 47. verū vbi etiam opus esset bonis moribus, sola excellentia non sufficeret. Sed Bar. in leg. 1. C. de præpos.

agen. in reb. lib. 12. scripsit, quod quando aliquis vult seruire per substitutum, vel aliquem sui loco subrogare, debet surrogare eum qui sit equalis conditionis, & in moribus & scientia, ac peritia, & Euer. in loc. 93. arg. à surrogat. infert lit. E. pag. 2. quod Doctor non potest surrogare scholarem ad legendum, quamuis sit sufficiens, nec Miles Tyronem, & de scriptore loquitur glo. in l. stipulationes commodissimum. & ibi Doct. de verb. obl. Imol. in l. continuus. §. si ab eo. ff. eo. vbi magistratiter loquitur. & coloni qui faciunt putare arbores, vel vineas, & colere terras per alios in eruditos tenentur pro damno à malo laborerio prouenisse secundum Bar. in l. vnica. C. de man. & colo. par. lib. 11. & vi. Doctor. in l. nemo est qui nesciat. ff. de duob. reis & in materias subrogantis & surrogati vi. Fabr. & Iaf. in §. fuerat institutu. de act. & alios de quibus meminit Euerar. d. loc. à surrogatione.

De rebus in Bello captis, quid si sint merces fidelium: quod dicatur Bellum iustum. Qui sint inimici Christianorum. De Piratis, et de ementibus res furtiuas, & multa alia quotidie occurrentia, tam in Bello maritimo, quam terrestri.

FRAGMENT. XXV.

IN prima par. sub nu. 279. car. 36. circa Bella iuxta, & iniusta pulchrè explicat. S. August. de Ciuita. Dei cap. 15. lib. 4. & cap. 19. lib. 5. sic dicens, malis bellare, vt dilatent regna, videtur felicitas, bonis autem, tantum necessitas, &c. quæ sequuntur. & ait cum autem sint mali inquieti, & iniuriosi, tunc congruit, & bonis bellare, vt subdantur eorum dominio mali vicini, quia peius esset, vt iniuriosi iustioribus dominarentur, & ita non tantum diceretur necessitas apud bonos, sed & non incongruè dicitur felicitas, & idem Diuus Aug. in lib. contra Faustum Manichæum 22. cap. 25. ait. Occultis causis, & si nõ iustis, Deus disponit Regna, sic etiam tempora ipsa bellorum, sicut in eius arbitrio est, iustoque iudicio, & misericordia, vel atterrere, vel consolari genus humanum, vt alia citius, alia tardius finiatur, Bellum piratarum à Pompeio Bellum Punicum tertium à Scipione, incredibile celeritate, & temporis breuitate confecta sunt, Bellum verò Punicum secundum per annos 18. durauit. Bellum punicum primum per 23. annos peractum est, Bellum miridaticum per 40. annos, Bellum Samniticum annis tractū, est fermè 50. vt in lib. 5. de ciuita. Dei cap. 21. & 22. Nostris autem temporibus sic dicere possumus de Bello Belgico, & Flandriæ, ac de Bello Pannonico, de quibus nondum finis, & idem S. August. dicit quod militare, non est delictum; sed propter prædam militare peccatum est. vt in verb. Domini. sermo. 19.

Hinc sumpta occasione operæ precium duxi querere, an merces super nauis inimica onerate vehendi causa ad partes infidelium, vel aliunde, capientium fiant, vltra ea quæ dixi sub d. nume. 281. lit. B. par. 1.

Ad

- 3 Ad cuius rei euidenciam primo præmittendum est, quod omnes infideles, siue Turcæ, siue Sarraceni, siue Mauri, aut Iudæi, & omnes alij qui non sint baptizati, vel Hæretici, Scismatici, & omnes in summa qui à fide Catholica Christianorum deuiant, ij omnes & similes dicuntur hostes, & inimici Christi, & eius Reipub. Christianæ. Qui Dominus super Luc. c. 11. ait, qui non est mecum contra me est, & qui non colligit mecum dispergit, & à clem. 5. in Concil. Vienenf. de quo in clem. 1. §. porro. sub num. 60. enuinerari videntur, & de ijs in iure ciuil. sunt plura iura, vt l. 1. & 2. cū seq. ff. ad leg. Iul. Maiest. trad. Grammar. decis. 65. num. 69. & alij quos consulto omitto.
- 4 Item inimici Principum Christianorum dicuntur latrones & Piratæ, qui hostes omnium appellatur à Cicero. 3. de offic. & tergi in 1. par. sub d. num. 281. car. 36. lit. B. Est enim tale genus hominum pessimum. tex. & Doct. in authen. nauigia. C. de furt. l. post liminium, §. à Piratis, ff. de capt. & postlim. reuerf. Quippe qui comparandi sunt hostibus fidei, immo peiores, & sunt ipso iure diffidati, vt in dictis iurib. & per Strach. tract. suo de nau. nau. & nauig. par. 3. num. 31. Decia. de delict. tom. 2. lib. 9. tit. de latro. & Pirat. c. 29. num. 37. & 39. Bonifac. tract. de fur. §. furtum, num. 51. & 57. vers. Piratas, quorum pessima qualitas est, vt ipse ait, nauigantium securitatem impedire, capiunt in insidijs in mari, vt latrones in terra, incautos nauigantes, non indicto bello: vt dicit Bald. in d. authen. nauigia. C. de fur. Rot. Genue, decis. 62. num. 3. quos hostes publicos & infames appellat Bonifac. loc. cit. & hostes infideles & rebelles Christianæ Reipub. dici possunt. per ea quem trad. Bart. in extratrag. ad reprim. tit. qui sint rebell. in vers. rebellado. & in verb. rebelis. Dec. in cap. sunt, in 4. not. ff. de offic. deleg. & merito à Summo Pontifice, ter in anno excommunicantur, vt testantur Abb. & Io. And. ac alij Cano. in cap. excommunicationi. de rapt. & infert Ferret. tract. de re naual. lib. 2. nu. 35. & 36. qui vt latrones, immo peiores sunt excommunicati. idem in lib. 8. nu. 26. Decia. loc. supra cit. & assassinis assimilantur. vt in Concil. Lugdunens. quod hoc pessimum genus hominum valde abhorruit & damnauit.
- 5 Possunt itaque impune offendi, maxime si sint similes Piratæ, & hæretici, vel infideles, & spoliari, & occidi. l. 3. in fi. ff. de sicar. l. proditores, ff. de re mil. Bald. in l. 2. C. de commerc. & mercat. Decia. mox alleg. tom. 2. lib. 9. tit. de latro. & Pirat. cap. 29. nu. 22. Bonifac. d. §. furtum, num. 52. Ang. conf. 290. Alciat. in l. hostes, & in l. quos nos hostes, de verb. signif. & contra hos insidiatores, eundem est etiam insidias parando, ac vtendo opera similibus, quia clauus clauo trudetur. vide Ferret. d. tract. de re naual. lib. 1. sub n. 2. æquidem malitijs hominum facinorosorum obuiandum est. Dec. in c. sedes, num. 2. de rescript. & in bello nauali contra tales hostes pietas, & misericordia humana cessant. idem Ferret. d. tract. lib. 5. nu. 2.
- 6 Quæ de re contra Piratas, tanquam contra hostes fidei Catholicæ Christianæ, pacis aduersarios, boni publici impeditores, & Christianorum proditores omnino pugnandum est, palam, & occultè, scilicet occultado ab hostibus ea per quæ volumus eos impugnare, & expugnare. S. Thom. 2. 2. q. 4. cauendo tamen, a pro-

- mittendo eis quidquam vt à nobis decipiatur, quia etiam hosti fides seruanda est. 23. quest. 1. noli. & dixi. in 3. par. sub num. 149. & debellandi sunt primo pro honore, & gloria Dei, & Religionis Christianæ, secundo pro tuitione gentium, ac rerum Christianorum; Nam bellum dicitur iustum, cum sit partim punitiuum, partim defensiuum, & partim perferuatiuum, vt in 1. par. sub num. 179. dixi. & supra. ex sententia Diui Aug. & tract. Ludo. Carbo. tract. suo de restit. omn. rer. quest. 62. conclus. 1. 2. & 3. dicens fore necessarium, ex iustitia, arma & bellum suscipere. vnde Dauid Psal. 58. effunde iram tuam in gentes, quæ te non nouerunt: & in regna quæ nomen tuum non inuocauerunt, & Psal. 45. arcum cõteret, & confringet arma: & scuta comburet igni. Sic auxilium diuinum à nobis spirandum contra hostes fidei nostræ.
- 7 Nimirum si Principes Catholicæ fidei, vt Rex Hispaniarum Religio Sacra Equitum Ierosolomitano, ac Diui Stephani, cuius Serenissimus D. Ferdinandus Medicus Magnus, Dux Aetruæ est Magnus Magister, quippe qui dexteram armatam tenet contra hostes, & Piratas, & ab ortu ferè Solis, vsque ad Occasum Magni Ducis nostri vires experti sunt infideles, & qui, nec laboribus, nec impensis, nec proprio ærario parcat. continuè que armatam naualem tam in hyeme, quam in estate, militiam tenet, pro reprimenda audacia infidelium, & Piratarum, & re vera Reip. Christianæ magnus tutor, curator, ac defensor dici debet, cuius interest plures habere defensores, l. num. Reip. ff. de no. oper. nuntiat. vt gens Christiana, & Catholica sine motu, & periculo per itinera cõmeare possit, l. 1. §. 1. ff. de ijs qui deiec. vel effud. & vt homines fideles salui, arque incolumes in terra, marique conseruentur, l. c. ratio. §. pen. ff. de bon. damnato. Cum expediat Mare, ac Prouincias Catholicas expurgari à Piratis, & ab infidelibus, arg. l. de pupillo, §. si quis riuos, ff. de oper. no. nuntiat. l. congruis, ff. de offic. pref. l. 2. C. quan. lic. sine iud. se venoica. & certè sine vigilantia, tam Magni Ducis, nullus sub tecto securus, nullus ad portum applicaturus esset, vnde cum Dauid dicere possumus, Psal. 123. Cum exurgerent homines in nos fortè viuos deglutissent nos. Cum irasceretur furor eorum in nos, forsitan aqua abforbisset nos. ergo benedictus Deus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum.
- 8 Nam latrones Piratæ, & huiusmodi infideles satagunt totis neruis, & insidijs, vel capere nos, aut disperdere, vel summergere, & ideo iuste bellum contra illos inferitur, cap. dispar. 23. quest. 8. trad. Bal. in c. 1. de milit. Valuasfor. Rip. in l. 1. num. 66. ff. de acquir. poss. Coarru. in 2. par. relect. §. 9. num. 3. §. 10. sub num. 3. vbi num. 3. vbi alleg. multos S. Theolog. & non est dubium, quod ex parte Christianorum bellum dicitur iustum, ex parte verò inimicorum prædictorum iniustum, vt dixi in d. 1. par. sub num. 179. & 180. & per Ludo. Carbo. in d. quest. 62. vers. Tertium dictum communiter. car. 439. S. August. de verb. Domi. d. sermo. 19. idem de Ciuit. Dei. c. 15. & 33. lib. 5. & c. 19. & scripsit contra Lutherum Episc. Rosenf. vt Carbo. refert vers. Tertia conclusio. & vid. Ferret. d. tract. de re naual. lib. 9. 10. & 11. & quando in mari pugnandum sit, lib. 2. 3. 4. & 6. & d. lib. 10. num. 10. cum seq. præcauendumque est ruina, quam quis

- quis contra se venire videt. idem Ferret. lib. 7. nume. 46. & 47. & premente necessitate pugnandum est, d. lib. 5. nu. 4. 5. & 6. vid. Castrenf. conf. 399. incip. priusquam. vo. 1.
- 9 Vnde si nauis Christiana aggressa sit à nauì inimica, & victrix remaneat, res in nauì inimica captę capientium fiunt, vt dixi. sub d. nu. 280. part. 1. quo vero ad personas Christianas secus est, intellige de Catholicis, & non Hæreticis piratis, & infidelibus. Ancha. in cap. peccatum, de reg. iur. in 6. ibi Didac. in 2. par. §. 11. sub num. 5. Aret. in l. qui à latronibus, ff. de testa. iura enim captiuitatis inter Christianos (quo ad personas) non seruantur, Bart. Bald. & alij, in l. hostes, ff. de capt. & postlim. reuerf. & Saly. in l. ab hostibus, C. eod. Ang. in sua Disput. incip. renouata guerra, ab omnibus alleg. colum. 9. Boer. decif. 178. nu. 2. Peregr. de iur. fisc. lib. 3. c. 3. & dixi in d. par. 1. sub nu. 281.
- 11 His igitur ita præsuppositis. Dico quod etiã merces onustę super nauì piratica, vel inimica Turcarum, vel Hæreticorum, vel malorum hominum, de quibus in d. 1. par. sub num. 281. dixi. Si (inquam) nauis manu prompta illorum aggressa sit nauem Christianorum, in expeditione missam aduersus illos pessimos latrones, & ad reprimendum audaciam, & rapinas, ac in festatione in mari, dictę merces capientium fiunt, per l. naturalem, §. si. l. transfugam, ff. de acq. rer. dom. l. si quis pro redemptione, C. de donat. Bart. in l. nam & seruus, ff. de neg. gest. & in l. si quid in bello, vbi etiam Alber. de capt. & postlim. reuerf. Boer. decif. 178. num. 3. 4. & 5. Qui & si loquatur de Rege Gallorum, idem pcedit de Magno Duce Hetrurie, qui est Princeps absolutus, non recognoscens superiore, vt pulchrè more solito explicat D. Caball. Cas. cri. 99. nume. 8. & innuit Ludo. Carbo. d. q. 62. vers. Quod autem vna suprema potestas, car. 435. nec ab hac opinione mihi videtur dissentire Alex. conf. 130. incip. super eod. vo. 7. per tot. vbi in proposito mercium loquitur, quia casus noster, quamuis à suo videatur diuersus aliquantisper, nihilominus ipse tenet, quod merces cuiuscunq; speciei existant tempore belli fiant capientium, maximè quando Dominus illarum præsumitur conscius, aut confocius delicti incursionis, seu inuasionis nauis Piraticę in nauem Christianam ad deprehdandum eam, l. fin. C. de exact. milit. anno. lib. 12. Bald. in l. cum proponas, num. 4. & 5. in fi. C. de nau. feno. & de adharrentibus, qui sint, scripsit Felyn. in c. 1. num. 11. de treg. & pac.
- 12 Porrò inficiari non potest, quod ij mercatores sciuerint qualitatem personarum, cum quibus cõtraxerunt, & res suas, seque ipsos, in manifesto periculo temerè sub mala fide malorū hominum, atque inimicorum gentis Christianę Catholicę ac Principum supremorum Religionis Catholicę. recommendauerint: quo casu sunt in culpa. ideò sibi imputent. §. item exercitor. institu. de oblig. quę ex quas. delict. nasc. l. 1. §. pen. ff. fur. aduers. nau. caupo. stab. facit Strach. d. tit. de nau. nau. & nauig. vlt. par. nu. 3. Nam qui contrahit, vel scit, vel scire præsumitur qualitatem personę cum qua cõtrahit, l. qui contrahit. cum simil. de regul. iur. & sibi (qui qui sint mercatores isti) imputent damnū quod eorum culpa, & auuiditate obuēnit. cap. damnū, eo. de reg. iur. in 6. & cum viro bono credere vix excusat, quanto minus credere pi-
- ratis, & latronibus, sub quorum custodia res quasi suę dici possunt dum sunt in nauì, vt infra dicitur.
- 13 Non enim ij mercatores ignorare potuerūt si Christiani sunt, quod eis prohibetur merces suas fidare piratis vehendas ad infideles. c. 1. quorundam, & c. significauit. vbi Abb. in prin. de Iudæ. l. 2. C. de commerc. & mercat. l. 3. in princ. ad leg. Iul. Maiest. l. si quis à Barbaris, C. de re mil. lib. 12. tex. & gloss. in l. 1. & 2. & ibi Doct. C. quę res expor. non poss. pulchrè Alexand. d. conf. 130. sub num. 1. & per tot. vo. 7. Boer. d. decif. 178. per tot. præsertim tempore quo est Bellum contra Hæreticos, & infideles, & quos Summus Pontifex, Imperator, & Principes Catholicis satagunt debellare.
- 14 Est omnino prohibitum directè, vel per indirectum auxiliari prædictis inimicis, vnde Cõcil. Lugdunens. excommunicauit eos qui illis opem ferrent, vel domi reciperent, cap. 1. de Homic. in 6. dignos quę horum socios, & fautores esse voluit depositione ab omni officio gradu, ordine, & honore Ecclesiastico, quanto magis qui se recipiunt in eorum Domibus, & nauigijs, & cum istis inimicis conuersantur? Nam habere commercium cum illis est omnino prohibitum. latè Decia. de delict. tom. 2. lib. 7. tit. de committ. crim. l. f. Maiest. cir. hostes, & militiam, cap. 13. Grammat. decif. 65. num. 71. plura iura adducit Boer. d. decif. 178. num. 16. & 17. cum seq. & Bonifac. d. tract. de fur. §. furtum. sub num. 57. vbi recenset casum illorum qui auxilium nauì piraticę periclitanti præstiterunt, & qui de bono opere lapidati fuerunt, & captiui nauis piraticę statim remanserunt, hoc quoque recenset Strach. d. tit. de nau. nau. & nauig. par. 3. sub num. 25.
- 15 Et illi qui contrahunt cum inimicis, & piratis præsumuntur conscij, & complices, ac tincti eodem atro colore, tactique eodem morbo, iux illud cum Sanctis Sanctus eris, & cum peruersis peruerteris, Dij boni, quę pars fidei, cum infideli, aut quę participatio iustitię cum iniquitate, vt ait Apost. 2. Cor. c. 6. ideoque Calistus Papa, excommunicauit conuersantes cum conspirantibus contra Christianos, 3. quęst. 4. conspiratores, & 11. quęst. 3. excommunicatos. & fore abstinendum à communiõne Paganorum hodie, sicuti Iudeorum, aduertit Spec. in tit. de Iudæis, in fi. tex. & glo. in cap. omnes, & c. ad mensam, cum simil. de Iud. & illi qui edunt, itinerant, & conuersantur cū ijs assimiliantur mandragolę habentes diuersos colores. nam modo inimici, modo amici profitentur esse secundum quod propositum illorum benè, vel malè euenit, sumendo insignia modo Turcarum, modo hereticorum, modo Christianorum, vt Christianos decipiant in præda, sed heu sunt proditores, fingunt esse amicos Christianorum, & tradunt & supprimunt Christianos, tanquam inimicos, l. athletas, ff. de ijs qui not. infam. Bart. extrauag. ad reprim. in verb. rebellis, vers. item not. tam pollet auuiditas, & inuidia huiusmodi personarū.
- * Nullique dubium est quod mala conuersatio est in culpa, facit Bonifac. d. tract. de fur. §. est, sub num. 47. in fi. & ipse dixi in d. 1. par. nu. 44. & in 3. par. num. 85. & 86. qua de re ij qui cum huiusmodi genere malorum hominum, & inimicorum nostrorum conuersantur, possunt & ipsi appellari inimici, cum sint amici intrinseci inimi-

Inimicorum nostrorum, secundum glo. in c. si inimicus. in verb. nolite. 93. dist. Innoc. in cap. olim. de restitu. spol. & per scrib. in l. consilij. §. socij mei. de reg. iur. & dixi supra, qui non est mecum contra me est. nu. 3.

Et illi qui communicant cum inimicis ecclesie inimici & ipsi presumuntur ecclesie. l. liberi. C. de inoffic. testam. Car. in clem. 1. §. fin. de iureiuran. nisi in conuertendo hoc faciant. alioquin Hostium, Hereticorum, & Piratarum societas est improbata. Farina. de carcer. & Car. q. 29. nu. 49. dixi d. 1. par. num. 44. & quo ad commercium cum inimicis domi. vi. Zas. in Epito. sua. feu. p. 6. nu. 43. Raph. Cuma. consi. 151.

17 Merito damnum quod eis obuenerit sibi ipsis imputare debent. d. c. damnum. tum quia in manifesto periculo se posuerunt, tum quia sciuisse presumuntur qualitatem personarum, tum etiam quia ignorare non potuerit quod eis prohibitum est commercium, & conuersatio per supra. dicta, & dum merces erant in nauibus (dici potest) illius qui prepositus eas recepit. sub eius custodia, qui tenetur resarcire. Strac. d. tit. de nau. nauit. & nauig. p. 3. num. 49. vi. Ferrer. d. tract. de re. Naual. lib. 2. num. 37. & lib. 7. nu. 50. vbi nauis expugnata, an habeat locum edictum pratoriu. paria enim sunt quod res sub nerse, vel combuste, aut capte culpa conductoris fuerint. tot. tit. de incend. ruin. & naufrag. naue expugn. Alciat. in l. hostes ij sunt. de verb. sig. vi. Petr. Santer. Lusita. trac. de asscurat. & sponf. mercat. sub nu. 61. vsque ad nume. 69. Rot. Gen. decis. 101. nu. 1. Caroc. de locat. & conduct. par. 2. De incen. rui. & naufrag. nu. 6. & de casib. & pericul. num. 12. & 14. vbi sicut inimicitia locatoris conductori obesse non debent, ita nec e contra. vi. ibi. nu. 14. 15. & 16. alia qua in hoc propof. per eam adducta.

18 Secundo principaliter facit. Nam si nauis Christiana a Piratis capta remansisset, quod Deus auertat, equidem nauis inimica omnia sua fecisset sine vlla spe rehabendi, & citra animum restituendi. casus enim iste inter casus fortuitos ponitur. vt in 6. par. sub nume. 254. ita & multo minus nec sua a nostris capta iusto bello defensiuo erunt restituenda. vt probe per Ioan. And. in addit. ad Spec. tit. de raptor. in rub. que refert & sequitur Rip. in l. possessio. sub num. 5. ff. de acq. poss. vbi de consuetudine seruari testatur. & facit Bal. d. l. cum proponas. sub nu. 5. C. de nau. Foenor. hinc dici solet, parpari referto. & contrariorum eadem est disciplina. vt per scrib. d. rubr. de acq. poss.

19 Nec obstat dicere quod mali mores non sint imitandi. iux. illud Euang. Matth. c. 5. & 6. Apostol. ad Rom. c. 8. noli vinci a malo, sed vince in bono malum. Quoniam respondetur, quod in castris non sequuntur mali mores: quinimmo mali homines, & eorum fautores, socij, & participes iusto bello, praesertim defensiuo reprimuntur, & sic datur opera rei licitae, & necessariae, vt piratae, & simile genus hoc pessimum a malo abstineant, & ceteri discant eorum exemplis, & expensis, quam inconueniens sit, contrectare, & conuersari, directe, vel per indirectum auxiliari infidelibus, piratis, & alijs inimicis Reip. Christianae, ar. §. hodie autem. in fi. instit. de except. l. 1. in princ. C. ad leg. Iul. repet. mos etenim gerendus non est illis, qui reperiuntur in societate illorum, qui solum fatigant officere Christianis. l. in fundo. ff. de rei vendic. l. 1. ff.

de aqua plu. arcen. dixi. par. 2. nu. 142. & contra quos omnia iura, tam Pontificie, quam imperia lia clamant.

20 Tertio facit: nam quando ius est in armis dici solet, qui potest capere capiat. De quo dicto per Boer. d. Decis. 178. nu. 6. & ipse alias dixi. d. par. 1. sub nu. 94. Quodque pluribus modis contingere potest. Dicitur enim tunc ius in armis esse, quando deficientibus remedijs ordinarijs iustitia, recurritur ad extraordinaria, vt circa iurisdictionem tuendam, aut recuperandam. dixi d. nu. 94. & 281. lit. B. part. 1. & est factum interdictionum de quo tot. tit. ff. de vi, & vj. armat. facit Crauet. consi. 5. nu. 12. Castr. consi. 399. consi. 423. lib. 1. Cur. iunio. consi. 53. col. fin. vel ius dicitur esse in armis, quando inter nauem Christianam etiam inimici causa fit conflictus. Cic. de parti. Rerum inter se pugnantium conflictio. & idem quando vna pars ciuitatis pugnat contra aliam. Cef. 7. Bell. Gall. Fore. vti pars cum ciuitatis parte configat. & dicitur vim armatam inferre, qui magno terrore, & insultu aliam nauem armatam aggreditur, vt l. 3. §. qui armata. ff. de vi. & vi. arma. & qui aggressus est non tenetur expectare, sed statim de facto potest aduenire & se defendere, vt in 4. par. dixi. sub nume. 186. Na quicquid fit vel dicitur, per quod quis ad iracundiam iustam prouocatur, offensa dicitur. dixi. par. 5. nu. 60. lit. C. trad. Barto. in l. 1. ff. quib. vt indign. qui ibi dicit quod etiam offensa dicitur, si per illam poena non venit, & certe du nauis contra nauem pugnat omnia hinc inde posita censentur in discrimine, vt vulgo dicitur (sul tauoliere. & quasi confuso) licita cum illicitis, praesertim si ante pugnam facta sit diffidatio explosis tormentis, vt de more, in signum deueniendi ad arma, quae diffidatio multos effectus parit. Mart. Laud. tracta. de Bell. q. 37. & 39. D. Per. Bell. de re milit. p. 2. tit. 8. & ti. 11. Ias. in l. ex hoc iure. de iustit. & iur.

Hinc est quod ille qui conducit, aut fert mercantias licitas cum illicitis, facit quod licite per illicitas confiscantur. Bar. in l. pen. C. de nau. Foenor. idem in l. cotem ferro. §. Dominus. ff. de publ. vect. Bal. in d. l. cum proponas. nu. 4. vbi ait de consuetudine ita seruari. C. de nau. foeno. & vi. sup. nu. 11. in fi. Vnde in casu nostro, & pro parte nostra dicere possumus cum Cicero. Totum discrimen summi boni in ea rerum comparatione positum putari. & Virg. in 3. Aeneid. Per varios casus, per tot discrimina rerum tendimus in latium & inimici nostri in laqueum; profecto omnis lex siue naturae siue diuina, siue humana docet, etiam animalia ratione carentia, quod vim vi repellere licet, vt l. 1. ff. de vi. & vi. ar. l. 1. & l. vt vim. ff. de iust. & iur. Ludo. Carbo. de restitu. omn. rer. quaest. 62. versicu. Prima conclusio, vnde Poeta Liricus noster canit.

1) *Fu il vim cre sempre mai laudabil cosa,*
2) *Vincassi per fortuna, o per ingegno.*
Et nos dicere solemus, paria sunt inimicum virtute, vel fallacia superare. l. nihil interest. ff. de capt. & postli. reuer.

22 Praeterea ius dicitur esse in armis, quando omissa via iuris, recurritur ad viam facti, vt de repraesalij sequitur. de quibus ultra Bart. in d. tract. trad. Marti. Laudens. eo. tract. qui nu. 4. & 5. dicit repraesalias esse quandam speciem belli iusti, vt liceat suscipere arma ob defensionem rerum, & corporis sui. per dict. l. vt vim. de iustit. & iure, cap. olim. & ibi Innoc. de restitu. spol.

spol. & per Ioan. de Lign. tract. de Bell. colum. prima, vi. Anan. consilio 94. add. Bologn. ibi. & certè repræsaliæ licitæ sunt ex parte eius quo contactus est se defendere, sed illicitè ex altera parte quæ fatagit primo aggredi, insultare, & prædare. Sanctus Augustinus, de ver. Domi. sermo. 9. Ludovic. Carbon. dicto tracta. de restitut. omnium rerum dicta quæst. 62. car. 433. vi. Ferret. quid de repræsalijs dicit. dicto tract. de re Naval. lib. quinto nume. 22.

23 Quarto & ultimo quando inimicitia est publica, & notoria inter potentates Christianos, & infideles, aut piratas, vel Vscocos, & deuenitur ad arma, ut iam de Bello Flandrio, vel Pannonio dixi, & secundum ea quæ explicant Alexan. dicto consilio 130. volum. septimo, & Boer. dicta Decif. 178. per tot. si quid capiatur ex manu, seu ex nauis inimicorum nostrorum, quamuis alienum sit, non dicitur captum principali intentione, sed pugnatum, & incidenter in pugna captum, ut in casu à nobis proposito, in quo nauis Christiana fuit aggressa à nauis inimica, contra quam nauis Christiana coacta fuit irruere se defendendo toto posse, at si nauis inimica capta ab ea remansit res in ea immixta, & repertæ per accidens capientium fiunt, ut expressè tenet Ludovic. Carbon. dicta quæst. 62. versicu. Tertium dictum indirectè. cum versicu. sequentibus vbi ad contrariam obiectionem respondit. & Clarus. quæstio. 63. versicu. Tertia conclusio, cart. 444. vbi alleg. Adrian. Syluest. Gabriel. & alios, & sub versicu. Nona conclusio innuit quod omnia damna inde emergentia sequuntur naturam belli, & ut habetur in lib. qui appellatur supplementum. in ver. bellum primo quando fit contra hostes, hæreses, & similes à Principe non recognoscente superiorem tunc suum facit quid caput ab hoste, vel eius auxiliatoribus, siue, subditis, siue alijs, quousque sit sibi plenè satisfactum de omni damno, labore, & operis, tam sui, quam suorum, ut vigesimotertio, quæst. 7. si de rebus. quod not.

24 Et milites præliantes, & vim in repulsandos hostes facientes, iustæ capiunt ab huiusmodi inimicis quicquid ad eorum manus venit, dict. leg. hostes. & dicta l. si quid. ff. de capt. & postlim. reuer. vbi Barto. Alexan. & alij. Carbo. vbi supra dicta quæst. 65. versicu. limitant aliqui. car. 450. sed capta non sunt capientium militum, sed ducum, vel illius. Principis sub quo militat, eius pagis, & stipendijs. De quibus milites contenti esse debent, iuxta illud Luc. capitu. tertio contenti estote stipendijs vestris & D. Caball. alios allegans Cas. crim. 140. Carbo. dict. quæstio. 62. versicu. Secunda conclusio cart. 434. secus si non essent stipendiati per supradicta iura, & non dico si non essent contenti: quoniam milites nunquam aut raro vocant se contentos, utinam non se amittinarent.

25 Possent fortasse à patrono nauis inimicæ, quelque pro inimica se aduersus nauem Christianam præbuit, allegari vis nautarum, & aliorum passagierorum in nauis ipsa existentium, quibus ipsæ patronus (asserat) resistere minimè potuisse, lex quo illi obedire renuerunt. Hoc non est credendum, neque verisimile: quia patronus non præsumitur à nautis compulsus. ar. l. moueor. C. si ser. expor. ven. Angel. consilio 219. arbitror. quem in propos. adducit Strac. dicto tract. de nauis. naut. & nauig. sub nume. de-

cimooctauo, & 23. parte tertia, & in omnem casum patronus tenetur de mala electione, ut in simili de corporali dixi, sub numero 154. parte quinta, & exercitor nauis reus est culpæ, qui opera malorum hominum vsus est. §. item exercitor. institut. de obligat. quæ ex quas. contract. nasc. l. prima, §. penul. ff. fur. aduers. Naut. Strac. in sæpè alleg. tract. in vltim. par. sub numero tertio.

26 Nec obstat si diceretur quod si res nostræ ab hostibus captæ, & deinde à nostris recuperarentur, sine restituendæ Domino cuius iam fuerant, ut tenet Rip. dict. leg. prima, numero quinto, de acquirenda possessione, & de hac re est pulchra Decif. Vincen. de Francisc. 268. in secunda parte vbi recenset de officialibus, & pecunijs pro Regis captis ab hostibus Turcis, & mox recuperatis, à D. Andrea Auria perfectò maris pro Rege Hispaniarum, qui ob res terra marique non minus feliciter, quam forter gestas, toto orbe est notissimus, nomenque suum aternitati consecrauit. Tantum enim valet virtutis studio semel se dedidisse. & per D. Caball. dicto cas. criminal. 140. vbi cum distinctione ex mentaliorum scriben. resoluit à fauorem Dominorum. & facit Reuer. Nauarr. in suo consilio secundo, vbi de rebus lusitanorum captis à mauris, & postea à lusitanis recuperatis, & per Strac. de spons. mercat. in quarta parte nume. vigesimooctauo.

27 Quoniam rerum, quod casus prædicti, sunt valde diuerso à casu præarrato, & præsupposito nostro, vnde ex diuersis non bene inferitur, leg. Papinianus. §. exuli. ff. de minor. leg. intet stipulantem. §. sacram. de verborum obligationib. & clarum est in iure: quia nostra nobis erepta, si à nostris repetantur non fiunt cupientium. sed prioribus Dominis restituuntur, text. in leg. si captiui. §. expulsus. de capt. nec iure prædæ continentur. & ratio ea est, quia non tam capta, quam reddita dicuntur, l. ab hostibus, in secundo de cap. & postlim. secus est de rebus inimicorum, aut fautorum suorum, per supradicta. vi. quod dixi in hac sexta par. sub num. 384. colum. secunda, post princ. cart. 105. Et Reuer. Nauar. d. consi. 2. videtur adharere consuetudini per quam res Christianorum recuperare, non sint restituendæ prioribus Dominis, & cum eo. vi. D. Caball. d. cas. 140. num. 7. & seq. & Didac. Couarr. in 2. par. relect. §. 1. sub nume. 6. idem dicit dispositum esse per l. Partiarum. & nostri allegant Ang. in d. sua disput. incip. renouata Guerra, & consuetudo valet quando ius Põtificium, aut Imperiale, vel statutarium non resistit. iu. Ferret. dicto tract. de Re Naval. lib. 8. nume. 54. sed si res non sint captæ, à nostris, sed redemptæ ab hostibus tunc debet restitui redimenti expensum, non tamen secundum aliquos plus eius quod re vera impendit. not. glo. in l. 1. ubi Bal. C. de episcop. audien. l. fin. C. de capt. & postlim. re. cremens. sing. 167. Pet. Raue. sing. 103. uerum si ex magno interuallo temporis fuissent recaptæ, aut redemptæ, postquam pro derelicto habitæ fuerant, tunc arbitrarium esset restituere. §. penultim. & fin. institut. de rerum diuisio. at me remitto.

28 Tandem non in obstat, quod de iure maritimo, dicitur in libro Consulatus capit. 285. ubi cauetur, quod nauis mercium quod inuenimus obuiam nauem inimicam malis

hominibus commissam. & armatam, si capiatur & merces in ea non sint inimicorum, non fiant capientium, sed mercatorum, qui teneantur solum nolunt duntaxat perfectò navis qui capturam fecit.

Quoniam responderi potest quod iste casus differt multum à casu nostro, in quo præsupponimus nauem nostram à navi inimica aggressam, & prouocatam ad defensam contra manu prompto. casus uerò consularis præsupponit quod nauis piratica, vel inimica aggressa fuerit a nostra, unde de vno ad alium non bene inferitur. l. Papinianus. §. exuli. ff. de minor. cum concor. & sic nostra uti prouocata merito acqui sit, eum lancea (ut fertur omnia) in nauem inimicam reperta. & est verum quod res nostræ a piratis captæ non sunt capientium, uti latronum mala, ac pessima si sei, leg. secunda, §. si nauis à piratis. ff. ad leg. Rod. de lact. cum pro parte eorum iniuste capiuntur, secus pro parte Christianorum, qui se defendendo ab incurfu, & inuasionem piratarum iuste capiunt iure belli, per supradicta, secus si dubitaretur esse bellum iustum, & postea cognosceretur fuisse iniustum. Carbo. q. 74. vers. decimum.

29 Et in omnem casum mereatores quique sint, habent actionem aduersus nauis patronum, sicut ait Strac. dicto titu. de nauit. nauit. & nauig. parte vltim. nume. 3. trad. Bald. in dicta leg. cum proponas. C. de nauit. feno. sub nume. quinto per l. fin. C. de per. & commo. rei vendi. cum alijs iuribus, & numero sexto, cum 59. vbi de vidualibus est tex. in l. prima, ff. nauit. caupo. stab. in princip. Bald. confi. 417. volum. primo Batto. in l. secunda, §. ait prætor. eodem titu. Marf. confi. 23. nume. primo, in prima par. & Ferret. dicto tracta. de Re Naval. libro primo, nume. 38. libro secundo nume. 37. vbi tractat, an pro recuperatione rerum omnes in nauis teneantur. Qua de re gratias agamus Deo nostro qui dedit nobis victoriam, ut etiam Ferret. dicto libro primo numero tertio memoria reducit victoribus. remittendo me semper veteri iudicio, & ne hac occasione nati pertransamus, quid circa ementes res à piratis furatas censendum sit, resolutiue dico, quod emptor non tenetur illas restituere sine pretio, l. mulier in opus. l. in bello. §. si quis seruum. ff. de capt. & postlim. reuer. Capol. cautel. in Ias. l. si precium. Cod. de procur. Simon. de prat. vltim. volunt. lib. 3. fol. 3. nume. quarto, & ita hos allegat & tenet. Bonifac. de fur. §. contrectatio. num. 96. Adde Strac. tract. de nauibus in secunda par. nume. 17. vbi declarat licite occupare bona a piratis quousque sunt in manibus piratarum, nume. decimo octauo, tenet non esse coactum restituere rem sine precio. & ementes res furtiuas scienter tenentur sine pretio restituere. l. qui uas. §. si ego tibi. ff. de fur. l. inciuilem. & l. eos. C. de fur. & plura per Bonifac. dicto §. contrectatio. sub num. 92. & sequen. & de emente rem furtiuam cum bona, vel mala fide, & cui & quando sit restituenda vi. Ludouic. Carbon. tract. suo de restitu. omn. rer. cap. 74. car. 520. vbi multas quæst. dirimit per conclusiones, & allegat iura ciuil. & canon. ac Sacros Theolog. & docet quid in foro fori, & in foro poli, & quid de emente ab ignoto. vi. l. prætor ait. §. sed & si quis incio Domino. ff. de ijs qui not. infa. in propof. text. in §. si quis à non domino. instit. de actio. Surd. confi. 15. num. 19. confi. 10. nu. 37. part. pri-

ma. Iterum Bonifac. in §. possessionis. nu. 106. l. a. cob. de Beluis. pract. titu. de proban. nega. nu. 19. Dy. in c. peccatum. vbi Couarru. de regul. iur. & in cap. qui contra iura. co. titu. & vi. in 4. par. sub nume. 298.

De Brachio militari. De tenuta ammissus in possessionem possit locare. De conductore, & nominatione authoris.

FRAGMEN. XXXI.

IN prima par. sub num. 281. car. 36. circa Brachium militare, alij appellant (licet idem sit) manum militarem, cuius auxilium de iure commu. imploratur officio iudicis nobili per l. qui restituere, ff. de rei vendicat. Mart. Laudens. tract. repræs. sub nume. 14. & 15. vbi dicit quod manus regia dicitur officium iudicis. secundam Anto. & Imol. in c. quæ in ecclesiarum. de constit. vi. sup. in primo Fragm.

Et in hoc proposito scias, quod de iure commu. missus in possessionem ex primo decreto dicitur magis detinere quam possidere. Specul. §. primo, eodem titulo, de primo, & secundo Decreto. Matho. in leg. cum apud. nume. secundo, C. de bon. author. iud. poss. Menoch. de retinen. poss. remed. tertio, numero 168. Sed immo dico quod possidet seu reuocabiliter vsque ad annum secundum, Barto. & alios in leg. in venditione. ff. eodem titu. & ideo potest locare, vt per Spec. vbi supra, & Batto. nume. quinto immo teneri ait. & per Caroc. tract. locat. & conduc. titu. de creditor. quæst. quinta, & de consuetudine facit fructus suos. vt tenet Bald. per aube. de exhiben. reis. §. si verò quidam. collat. quinta, & non esse alibi ait sing. suo 119. Quod eo magis procedit vbi vigeret statutum. vt Florentia. in secundo volum. rubr. 58. vbi agitur de tenuta, & precepto de dismembrando. & in statu. Mercantia. dicta ciuitatis in secundo libro rubr. octavo §. Facciansi. de quo statuto. meminerunt Neguifant. de pignori. & hypot. secundo membr. tertio parte sub numero sexto, vers. Secundo fallit quando in loco, & quinto membr. quinta parte nume. sexto, vbi dicit quod creditor in missus in possessionem ex primo decreto tenetur curare de fructibus percipiendis. Menoch. dicto remed. tertio sub numero 177. & Dec. consil. 62. colum. fin.

Et is conductor etiam si erroneum titulum habeat excusatur à mala fide. Mascard. de proban. in verb. bona fides. & in vers. titulus. & Menoch. de recup. poss. remed. decimo tertio numero 64. 65. 66. cum sequentib. vbi si conductor à domino rei vendicari ne conueniatur. non nando authorem hoc est eum locatorem potest dicere agenti, quo ad te liberam ades habeo, & liberatur per talem nominationem à molestia. Marant. de ordin. iud. sexta parte membr. quinto circa nominationem authoris. Caroc. de loc. & conduc. titu. de nominationibus. or. Roman. in antiqu. titu. de iudic. Decis. quarto alias 85. Franc. Marc. Decis. 170. par. 1. Afflét. Deci. 217. Mago. Decis. 130. nu. 27. Borg. Cauat. Decis. 45. nume.

nume. 74. multos alios consulto omitto prauitatis causa.

Et in si. d. nume. 281. adde Ludou. Carbon. de restitu. omn. rer. cap. 42. car. 272. Amad. de syndic. num. 91. 92. 93. 94. 95. 96. & dicam. in 6. par. sub nu. 201. versic. Nec Christianis. & vi. etiam in 5. par. sub nu. 154.

De coitu licito, & illicito etiam inter coniugatos.

FRAGMEN. XXVII.

IN prima par. sub nume. 282. lit. H. car. 38. in proposito vi. S. August. in lib. de nupt. ca. 14. ubi ait, verum in coniugatis sunt aliqua tolleranda, ne indamnabilia flagitia, idest in fornicationem, vel adulteria cortuantur, propter quod vitandum malum, est illi concubitus coniugum, qui non fiunt causa generandi, sed victri concupiscentia seruiunt in quibus iubetur non fraudare inuicem, ne tentet eos sathanas, propter intemperantiam suam, non quidem secundum Imperium precipiuntur, & tamen secundum veniam conceduntur: sic enim scriptum est, vxori vir debitum, reddat, similiter autem & vxor viro ideo dico quod aliud est non concubere, nisi sola voluntate generandi quod non habet culpam, aliud carnis concubendo appetere voluptatem, sed non prater coniugem, quod veniale habet culpam.

An maritus teneatur pro debito uxoris, et an vxor pro debito mariti.

FRAGMEN. XXVIII.

IN prima parte sub dicto nume. 282. sub liter. L. car. 39. in verb. maritus, & vxor sunt correlatiui. Limita de iure commu. non procedere circa executionem realem, vt alter pro altero teneatur, minus pro executionibus personalibus: nam pro debito mariti, non fit executio in bonis vxoris, nec pro debito vxoris, in bonis mariti. & l. prima, & secunda, & toto titulo C. ne vxor. pro marit. nisi pro debito tutelari, quia non redditis rationibus etiam in bonis secundi viri exequi potest. vt l. si mater. Cod. in quibus cau. pign. vel hyp. tract. contraha. Maranl. de ord. iud. vlt. part. sub numero 52. Asin. pract. §. trigessimoprimum, capit. secundo limit. 43. numero tertio. Item pro debito primipilari, quo casu etiam bona vxoris sunt tacite obligata. l. satis. C. eodem titulo in quibus cau. Asin. tract. de execut. §. septimo, capit. decimoquinto, numero vigesimo secundo. At in re dotali executio regulariter fieri non potest constante matrimonio, etiam quod debitum sit commune viri & vxoris, leg. dotis. Cod. de collat. Bal. Nouell. tract. de dot. par. septima priuileg. decimo octavo Capic. Decis. 128. limitarem quando vxor duxisset virum pauperem, & debitum esset commune pro ipsis alendis factum, quia in subsidium posset fieri executio in rebus vxoris, vt in

vestibus, lectis, & similibus, potest fieri. secundum Marant. de ord. iud. dict. par. vltim. nume. 28. 29. & 30. Asin. dicto §. 31. capit. secundo, limit. 32. nume. 33. 34. 35. & sequentibus. Quibus in locis habetur, quare res exequi non possunt. Verum de facto setuatur, quod executores in exequendo non distinguunt, sed capiunt quilibet rem, & excusantur, quoniam ipsi non sunt cognitores quando non habent in mandato executoriali, quas res capere, vel non debeant, alioquin habent presumptionem pro se, cum omnia in domo reperta presumantur esse viri, alio non apparente. l. quintus Mutius. de donat. inter vir. & vxor. ut euitetur suspitio turpis luctri. sed in uxore diuita, & viro inope hac consideratio cessat. Bald. in l. ob maritorum. C. ne vxor pro marit. Menoch. de presumpt. libro tertio presum. §. 1. nume. 22. Ancha. reg. questio. septima per tot. lib. primo. Sed si vxor habet paratas iustificatio nes, tunc possent relaxari res proprie uxoris, quare potest haberes etiam extra dotem alias res proprias. leg. pen. ff. ad leg. Falcid. Fallit etiam quando vterque coniugum domum simul conduxerint, Anchar. ubi supra numero quarto fallit quoque vxor duxerit viram in domum suam, vt saepe contingit quando pauper accipit vxorem diuitem. Caualean. Decis. 51. parte secunda, & vide in sequentibus. Fragmentorum.

De meretrice nupta, et de adulteris.

FRAGMEN. XXIX.

IN prima part. sub dicto numero 285. lit. N. car. 40. Hinc not. quod meretrix nupta habens in maritum vnum Lenonem, vel infamem, reputatur pro meretrice, & non nupta, quod facit ad statuta de non calcerando vxorem pro debito mariti, quia carcerari posset. Marfi. leg. prima numero 30. 31. C. de rapt. Virg. & vi. de Lenocinio in quarta parte sub nume. 100. & scias quod iudicium adulterij, vel Lenocinij debet incohari intra quinquennium alias prescribitur, leg. mariti Lenocinium. §. hoc quinquennio. & l. cum passam. §. prescriptionem. ff. de adult. secus si cum incestu simul commissum esset adulterium, Surd. consil. 13. nume. duodecimo volum. primo, & tex. in l. adulter post quinquennium. C. de adult. Ball. de preser. quarta parte quest. secunda, nume. nono Rot. Roma. Decis. decimatertia, lib. tertio. Decis. 86. lib. secundo, sed quo ad restitutionem dotis, semper excipi potest de adulterio, de quo clare apparet. Nam que sunt annalia ad agendum sunt perpetua ad excipiendum. instit. de perpet. & temp. except. circa princip. nisi vir esset talis qui plus diligeret dotem, quam vxorem, & non curaret esse illam pudicam, sed magis impudicam haberi, ut aiunt de illo qui aggreferbat eos qui de pudicitia uxorem eius commendabant, tanta Zelory pia (miser) detentus erat.

*De Patre receptante filiam malè tra-
ctatam à viro suo, & an re-
petet expensas.*

FRAGMEN. XXX.

IN prima parte sub lit. G. cart. 43. Quid si vxor discessit à viro, ob eius malam qualita-
tem, vt quia vir infirmam vxorem reddit
puta morbo gallico, de quo ibidem dicitur, &
vir relicta ea abiit in regionem longinquam, at
ipsa infelix in domum patris sui se recepit, a quo
alimta percipit, atque eiusdem patris expen-
sis medelam contra morbum gallicum, & sani-
tatem recepit, equidem potest à focero has expen-
sas repetere. vt trad. Doct. commu. in l. si
quis à liberis, §. vel si parens. ff. de liber. agno-
scen. l. Nefenius. ff. negot. gestor. & in l. ali-
menta. & in leg. quod in vxorem. C. eo. qui di-
cunt quod si expensa non sit modica, sed neces-
saria, tunc siue pater, siue frater, siue alius repe-
tit. Surd. de alim. tit. primo quaest. 32. per tot. &
quaest. 33. nume. 35. Natt. consil. 387. numero
octauo Soc. consil. 64. volum. quarto, trad. Cæ-
phal. consil. 244. nume. secundo Ancha. reg. qu. 52.
par. prima Thom. Doc. Senens. consil. 72.
nume. tertio, & quarto. Bero. consil. 186. volum.
primo. Nam præsumitur quod Pater animo repe-
tendi subministraverit Boer. consil. 17. colum.
2. Corn. consil. 124. Borgn. Decis. 21. nume. 20.
pat. quarta Cæsar Borz. Decis. Bono. 130. nume.
89. & sequen. volum. primo, Nauar. consil. secun-
do, de donat. libro tertio Feret. consil. 34. nume.
sexto, & sequentib. volum. primo Ang. de Gam-
big. consil. 90. nume. 22. volum. tertio: quia hoc
in casu vxor legitimam causam habuit receden-
di, & cessat illa ratio qua mouentur contradicen-
tes. qui ex aduerso dicunt non licere vxori etiam
infirmæ discedere è domo viri: quia tenetur co-
operari ibi, & obsequia præstare viro quod ve-
rum est si sine causa legitima discedat: quia qui
præstat alimta non repetit. Pancirol. consil.
septimo, nume. 10. volum. primo, & causa erit
legitima supradicta, & etiam si ob Zelotypiam
viri numeret de facta viri. de quibus ibidem.
sub dicto nu. 282. vsque ad nu. 283.

* Sed debet apparere de protestatione Patris de
clarantis animum suum esse repetendi alimta
subministranda, secundum Marcabru. consilio
110. nume. 97. volum. primo, cart. 406. dicente,
quod declaratio præcedere debet. facit Surd. con-
silio 111. nume. vndecimo, & duodecimo, i-
dem Decis. 206. numero septimo Alba. consilio
241. numero primo, & sequentib. volum. secun-
do, Beninten. Decis. nona, colum. final. Feret.
consilio 97. volum. primo, & vi. in sequentib.
Fragm.

De alimentis vxore præstandis.

FRAGMEN. XXXI.

IN prima par. sub lit. H. in fin. car. 44. Aduer-
te tamen quod in causa impicti adulterij ma-

ritus cogitur alimentare vxorem donec decla-
ratum sit ab ecclesia, an verè vxor sit adultera-
ta, Abb. in capit. significasti. nume. decimo extra
de diuort. Surd. dicto tracta. quaest. 6. nume. 16.
versic. secundus casus. Boic. dicto cap. fin. de a-
dult. Ferant. Garzi. patroc. 43. nu. quinto, parte
prima, & esse magis commu. opin. testatur Ri-
min. consil. 84. nu. 17. & seq. Mandos. consil. 48.
secus si adulterium fuisset notorium, vt limitant
supradicti Doct. alioquin mali mariti, uxores,
& concubinatij nati hac occasione separandi se
ab vxore, causam quærentem eam deserendi, &
alimta ei negandi. Sed crederem, quod si pen-
dente lite maritus protestaretur velle rehabere
alimta quæ subministrat, casu quo mulier de-
clarata sit adultera, illa rehabere deberet, quia ip-
sa commodum suæ iniquitatis reportare sibi nõ
debet. l. non debet. in fin. ff. de dolo mal. & ex
suo delicto nemo meliorem suam conditionem
facere potest. vulg. iur. cap. damnum, de regul.
iur. in 6.

*An emancipatio fieri, vel pe-
ti possit per Procura-
torem.*

FRAGMEN. XXXII.

IN prima parte sub lit. Q. circa fin. car. 49.
Et an emancipatio peti, vel fieri possit per
procuratorem trad. Bar. Iaf. & alij. in l. Gal-
lus, §. forsitan. ff. de liber. & posthum. & dicunt
prima fronte quod non, sed de aequitate vide-
tur quod sic, & ad hoc facit distinct. Iaf. in dicto
§. sub numero nono, vbi trad. in quibus casu-
bus procurator interuenire, vel non, potest. &
ibidem quid in legitimatione, adoptione, & ma-
numissione. & de hac Iaf. distin. dix. sup. Fragm.
7. vbi vide.

*De filius quando non teneatur obe-
dire Patri.*

FRAGMEN. XXXIII.

IN prima parte sub lit. R. cart. 49. Adde sic.
In ea ergo re sola filius non debet obedire
Patri suo, si aliquid pater ipsius iubeat contra
Dominum Deum ipsius. Neque enim de-
bet irasci pater quando sic ei præponitur Deus.
ibi enim iubet pater quod contra Dominum
non sit, sic audiendus est quomodo Deus: quia
obedire Patri iussit Deus. vt ait hæc Sanct. Au-
gustinus in libro super Psalms. 70. primo Con-
cio. & Exod. vigesimo, & Paul. Apostol. ait.
super quarto Actor. & facit Azor. institut. mo-
ral. libro secundo, capitul. vigesimoprimum per
tot. At aliquando melior est sententia filij, quam
Patris, ideo filius non teneatur ei stare, sed sua
intellige si approbata erit vti melior leg. tertia,
§. si quis. ff. de condictio. ob caus. refert Gram-
mat. Decis. 171. ante num. decimum nonum.
Sed in dubio debet inhaerere opinioni Patris.
vi. infra.

Ceterum Patris minz non valde terrent, suavis est Pater, prudentior, quam iracundior. Filium benevolentia Patris meliorem facit, emendandi sunt liberi, non tam duriter tractando, quam verbis suadendo: hæc & alia multa recenset Plac. Epit. delict. c. 2. vbi Menandr. & Euripid. allegat.

Qualiter actio furti inter patrem, & filium inter virum, & uxorem non datur, et de donationibus validis, vel inofficiosis.

FRAGMEN. XXXV.

IN 1. par. car. 50. sub lit. H. in fin. adde, tamen filius peccat valde. Salamon. Prouer. capit. 28. ibi qui subtrahit aliquid a patre: nam & si non datur actio in foro fori, datur punitio in foro poli. & vi. in 6. par. nu. 3 to. versu. At in personis. & in 2. par. sub nu. 261. lit. D. vbi adducitur tex. l. si. C. de furt. per quem tex. idem dicitur esse inter virum & uxorem; quia turpis actio furti contra honorem matrimonij non datur, l. 1. & 2. ff. rer. amotar. l. aduersus. C. de crim. exptl. hæred. l. quandiu. C. de furt. & l. si quis vxori. C. eo. datur tantum actio rerum amotarum. Et amouisse dicitur coniux res coniugis, si consilium diuortij caperet, amouit, si nupta amouit, & discedens celauerit. l. si concubina. §. primo, ff. rer. amot. si de viri vita desperans rapuerit, l. si cū mulier. eod. titu. si tamen amouit causa mortis quæ secuta est, non possunt hæredes vti actione rer. amotar. contra eam, sed actione hæreditatis, vel ad exhibendum. l. si propter res amotas. ff. eo. rer. amot. vnde si vir cupiens bene facere vxori suæ dilectissimæ breui manu dederit, aut dixerit ei, vt res, vel pecunias sibi custodiat, vt post vitam eius, vt sua propria, & non ipsius viri dici possint, & det licentiam ex nunc prout ex tunc, vt si interrogata fuerit ab hæredibus viri, an habeat aliquid rerum, aut pecuniarum viri sui defuncti, possit illa tuta conscientia quod nil aliud habet, nisi id quod ipsa spontè exhibuit. nec ipsa poterit cogi propalare quæ sua sunt l. secunda, versicu. quid enim tam durum. Cod. quando. & quibus quar. par. lib. 10. & de bona voluntate viri accepit & bona fide possedit. & secuta fuit traditio, quæ facit de iure ciuili valere talem donationem, l. Papinianus. ff. de donat. inter vir. & vxor. quæ statim secuta morte viri finem & effectum donationis perfectæ habuit. l. donationes. C. de donat. inter vir. & vxor. & licet contra dispositionem statuti donans dicitur peccare, & similiter donatarius. cap. omnis, de maior. & obedi. Bald. Nouell. in propos. tract. de dot. par. 6. sub nume. 14. attamen, non peccat si ius canonicum permittat, quod ius ciuile prohibet, vt in materia iuramenti trad. ibi Bald. & quæ donationes valeant inter virum, & uxorem trad. Hostiens. in sum. eodem titu. & Abb. in cap. donatio. nume. secundo, eodem titu. vbi additio lit. B. versicu. quod limita: nam maritus hoc in casu non fit pauperior, nec vxor locupletior, cum in remunerationem boni obsequij, & post mortem viri effectum sit domina rei donatæ.

Ceterum redeūdo ad actionem furtiuam quæ non habet locum inter patrem, & filium, inter

virum, & uxorem, nota id esse, quia vbi non oritur actio ciuilibus parti, non oritur actio criminalis Reipublicæ, Salyc. in l. eos. C. de fur. Bar. consil. incip. à Domino Cyno de Bononia. Capol. consil. 59. cum alijs per Mars. adduct. in l. 1. num. 17. C. de rapt. Virg.

Pater an possit iubere filio vt vindictam faciat.

FRAGMEN. XXXV.

IN prima parte sub lit. L. car. 52. Adde Meno. libro quinto præf. decimoquarto, vbi ait, quod aufertur præsumptio iniquitatis, & infurgit præsumptio amoris. & vi. Mars. l. prima, in princip. C. de rapt. Virg. vbi nume. 3. ait quod Pater potest demandare filio hanc vindictam. ibi nume. quarto, cum seq. & dicit quibus vindicta competit.

De potestate Dominica, et de eorum peccatis.

FRAGMEN. XXXVI.

IN prima parte nume. 284. car. 52. quodnam ius, & quam potestatem habeant Domini in seruos. trad. etiam Ioan. Azor. institut. moral. capit. 34. libro secundo, & Plato, ait seruos castigandos esse ne nimium desidiosi reddantur. sed sine contumelia, ne in iracundiam efferantur. libro sexto, de leg. hinc de nimia sauitia in seruos multi Domini probarunt, quanta mala contra ipsos Dominos ab eis patrata fuerunt. & si à liberis seruiuntur ab ipsis iniuria sæpè vindicta fuit. De peccatis, aut Dominorum in seruos trad. idem, Ioan. Azor dicto libro cap. 38. & Nauar. Manual. confess. cap. decimoquarto, numero 21. & sequent. At Domini per seruos liberos quandoque macri fiunt, & serui per Dominos dormientes, & crassi. parte sexta numero 591. & quantum inconueniens, sit quod vnus impediatur officium alterius. Anan. consil. 2. cui se subripit Ludo. Bologn.

De alendis fratribus pauperibus à sanguine coniunctis, et de Dominis, et Magistris.

FRAGMEN. XXXVII.

IN prima par. sub numero 285. lit. R. car. 52. Frater iure sanguinis, & ratione charitatis, tenetur alere fratrem egenum, & qui de industria, uel aliunde non habet modum viuendi, & idem de sorore. vt trad. Ponta. de alimen. cap. decimo, & Surd. eo. tractat. sed fallit, quando frater eget pro se ipso ratione ordinis charitatis: quia charitas incipit à se ipso.

§. 1. de not. feud. l. præses prouinciæ. C. de seruitu. Ioan. Azor. instit. moral. lib. 2. cap. 40. par. 2. & etiam quia pauper pauperem non alit. dixi par. 2. nu. 501. fallit etiam quando frater, aut soror essent ingrati: nã sicut caro, sanguis, & amicitia sunt causa beneficij, ita repugnantia sanguinis contradictio inimicitia, & ingratitude sunt causa beneficij amittendi. vt ait Cicer. de inuentio. idem de amicit. §. causas, in authen. vt cum de appellat. cognosc. & ex causa ingratitude Vasallus amittit feudum. §. sed quia naturalem. tit. quæ fuit prima cau. benef. amitt. §. 1. in quib. cau. feu. amitt. §. si. quibus mo. feu. amitt. & vasalli erga Dominum fœdere amicitie tenentur subuenire in extrema inopia, non enim æquum est videre egentem, quem prius habuit in amicum. §. 1. de not. feu. lib. 2. l. 2. C. de liber. & eor. lib. ad id tenentur, donatarij erga donatorem, liberti erga patronum. d. l. 2. vbi Doct. C. de lib. & eor. lib. alioquin libertus libertate, donatarius donatione priuandi sunt. glo. in l. si. de reuoc. donat. l. si quis à liberis. §. alimenta. de liber. agnos.

Ceterum & discipuli tenentur præceptores egenos sustentare iux. l. 2. §. primus Diuus Augustus. ff. de orig. iur. refert Decia. lib. 4. delict. tom. 1. tit. de reuer. & ingrat. c. 14. nume. 7. & 8. vbi ait quod discipulus tenetur obedire præceptori, sicut patri. ex Bar. in l. omnes populi. nu. 12. de iust. & iur. & ex hoc inferitur quod iudex sequens opinionem præceptoris sui excusatur in syndicato. per Oldr. in l. prima, §. quæsitum de fund. instru. Abb. c. 1. De postul. & per alios per Decia. loc. mox cit. adduct. car. 84.

De meretrice sponte conuersa, & de loco nuncupato delle male maritate reclusa fugiente, & de auxiliatoribus et pœnis eorum.

FRAGMEN. XXXVIII.

IN secunda par. car. 58. nu. 6. in fi. sed retinere meretrices clausas de earum voluntate, in aliquo loco libidinis causa, nõ dicitur committi carcer priuatus, secundum Saly. in l. 1. C. de rapt. Virg. vbi Marf. nu. 19. alioquin quanti carcerem priuatum committerent, in eorũ villis, & suburbanis, vbi heu peiora crimina committunt. & vice versa Octavius Cæsar hoc vitium pati nequit in filia Iulia, quam ob luxuriam in insulam pandatariam, quæ sita ad campaniã est. relegauit. vt refert. Dio Cassius. lib. 55. Histor. Rom. nec eam in suo sepulchro sepeliri voluit, vt lib. 56. & Procop. lib. 1. de ædific. Iustinia. ait quod Iustinianus ædificauit monasterium pro meretricibus pœnitentibus vsque quo ad meliorem frugem conuerterentur, Florentiæ est pariter locus qui appellatur de malè maritatis, is locus, non gaudet eodem priuilegio de iure, sicut alia monasteria in quibus ingressi fouent castitatem in futurum, vt de conuertitis, quæ etiam habitum monachatus induunt, & vitam religiosam præsententur. & ingredientibus dici solet, lasciate ogni speranza voi che entrate facit. c. 3. ne cler. vel monac. & de ijs est tex. cum glo. in auth. sed hodie. in verb. recipere. ad leg. Iul. de adult. non sunt monachæ. sed habitu tan-

tum. auth. interdicimus. C. de episc. & cler. d. au. th. sed hodie. vers. habitu. C. ad leg. Iul. d. adul. Alia verò quæ ad tempus recipiuntur donec resipiscant si exeant, non est eis pœna infligenda, sicuti alijs quæ postquam sunt ingressæ amplius exire non valent. nisi in pœna detruse fuerint in monasterium in perpetuum. ca. luminoso. 8. q. 1. c. sacerdos. 80. Distin. cap. clericici. de excess. prælat. c. tuæ discretioni. de pœnit. eo. c. ele. lap. sis. 16. q. 6. & in propof. dicam inf. Fragm. 47. & vi. statutum Florent. rubr. 112. De pœna raptus mulier. &c. vbi pœna est pecuniaria, & etiam arbitraria, & si mulier erit peditesqua, vel famula, aut meretrix quæ sponte consenserit, tunc nulla pœna est in dicta immo mādāt quod is in nihil condemnatur.

Captura an iureiurando probari possit.

FRAGMEN. XXXIX.

IN 2. par. car. 58. sub num. 13. captura iureiurando probari non potest: quia de magno præiudicio tractatur. Rol. à Vall. consil. 65. nume. 16. vol. 3. Bald. in l. si clericus. col. 2. C. de episc. aud. & plures alios refert Asin. de execut. §. 2. cap. 15. nu. 3. quem omnino vi. qui multa alia in hac materia capturæ digere. & Mascard. de probat. in verb. captura.

De pertransentibus per alienam iurisdictionem manu armata.

FRAGMEN. XLII.

IN secunda par. car. 59. sub numero 30. Vide quoque Ias. in l. plerique num. 13. ff. de in ius uocan. qui videtur contrariari Put. de syndic. in ver. captura. cap. 4. sub nume. secundo, nec non vi. in materia pertransentibus per alienam iurisdictionem manu armata cum capto. Dec. in consi. 255. in causa Inquisitionis.

De iudex laicus capturam in locis sacris, & ecclesiasticis non concedat. et de quibusdam omisis in 2. par. nu. 26. 27. 28. 29.

FRAGMEN. XLII.

IN secunda par. car. 59. in fin. nume. 15. omisi si fueri nume. quattuor videlicet 27. 28. 29. & 29. qui hic recolliguntur. Aduertendum est etiam ne iudex laicus capturam in Ecclesijs & locis sacris concedat, vel contra personas ecclesiasticas. de quibus latè dixi in quarto promisso. de quo supra in Fragmentum xiiij. parte prima, vbi clerici capi non possunt à laicis, nisi infraganti crimine, vel quando incedunt

cedunt sine habitu, & prima tonsura, & tunc remittendi sunt ad suum iudicem Ecclesiasticum, vt in hac 2. p. n. 14. & per Foller. Pract. Cri. Cano. par. 2. cap. 20. nu. 9. Menoc. de arb. iud. q. 88. Fran. Marc. decis. 709. p. 1. & Decia. de delic. lib. 4. c. 9. & 10. to. 1. & clericus, & huiusmodi sunt remittendi ad suum iudicem sine requisitione, no. in auth. vt clerici. apud propr. epif. primò conueniatur, c. si quis contra clericum, & c. nullus iudex. de fo. comp. cap. vt fama, extra de senten. ex commu. Scaglio. Rit. 46. nu. 8. fo. 224.

27 Et à Conc. Trid. sess. 15. c. 3. de reformat. sublata est illa potestas q̄ iudices seculares habebant capiendi malefactores in Ecclesijs, & refert etiã Foller. Pract. crim. vers. notatos capiat, nu. 4. & Moron. de pac. & treg. quæst. 103. n. 10. & Clar. de hac immunitate, quæst. 30. Farina. quæst. 33. de carc. & Carer. & Decia. paulò ante alleg. & quatenus ad Cemiteria scias, quod eadem gaudent immunitate sicut Ecclesia, ita Igneus in l. 1. num. 58. ad Syllan. Car. elem. 1. quæst. 5. de sepulch. Remig. de immu. Eccles. fol. 52. ampliat. 6. quos pariter refert Clar. quæst. 30. vers. hinc est. Est autem Cemiterium certum spatiũ quod est circumcirca Ecclesiam maiorẽ 40. passuum, Ecclesie minoris, passus 30. aliarum autem Ecclesiarum Cemiteria, & in quibus nõ euoditur sacrosancta Eucharistia, illud spatium continent quantum à Ianua principali Ecclesie per asperisionem aquæ benedictæ, clericus stans firmus in dicta Ianua aspergit, & vsquequo aqua aspersa peruenit, vel adiit, tantum extenditur Cemiterium illius Ecclesie, & non vltra. vt sentiunt Cano. in c. antiquitas, 17. quæst. 4. Angel. de malef. in vers. & in scalis, & in verb. fama, num. 59. quæst. 4. Decia. d. tract. delict. lib. 6. tit. de sacrileg. cap. 24. num. 28. Alex. conf. 9. nu. 2. vo. 2. las. in d. l. plerique. num. 10. ff. de in ius voc. idem Decia. in tit. de extrahent. ab Eccles. cap. 25. nu. 9. cum mult. seq. tom. 2. vbi etiam de Cemiterio non murato, sæpe circumdato carente muro.

29 Quid autem de Domo seu Palatio Episcopi, de Hospitali, & de fugientibus ad Illustris. Cardinalem pertranseuntem trad. supradicti Doctor. & Rom. conf. 227. & 234. Oldrad. conf. 54. & conf. 55. & quãdo Ecclesia est destructa quid dicendum, trad. idem Decia. loc. cit. vbi concludit quod adhuc retinet immunitatem nisi auctoritate Summi Pontificis esset destructa, & profanata ex aliqua iusta causa, & latissimè in d. c. 25. de ijs & alijs in hoc proposito loquitur.

Ne agricultores, vel laboratores in actu agricolandi pro debito ciuili capiantur, & de pœna.

FRAGMENT. XLII.

IN 2. par. car. 60. num. 31. Ad hunc proposito aduerte quod pro causa ciuili, laboratores, & agricultores nequaquam capi possunt in actu agriculturæ, text. est, in Authen. agricultores, C. quæ res pign. oblig. poss. vel non. idem de instrumentis apud agriculturæ, vt tenent Doctor. & pœna capi facientium est quadrupli, & capientes ipso iure infamiam incurrunt, & ablata statim restituenda sunt, vt in d. Auth. agricultores, licet male seruetur. vide Marc. Mantua.

in suis sing. 467. instrumenta. Idem de militibus dum sunt in expeditione, vel assignantur, quod mihi in terra S. Nazarij malè obuenuisset, ex quo mandauim militem Hispanum valdè criminofum, dum assignata fieret, capi. nisi culpam in executorem, qui fugit iniecissem, & tandem ipse executor impunis euasit, idem de Doctore dum publicè legit, vel est coram iudice patrocinate, Doct. in l. medicos, C. de profess. & medic. lib. 10. & tener Farinac. de carcer. & Car. q. 27. nume. 77. quæst. 77. nume. 83. Franc. Marzar. decis. 109. par. 1. fallit si Doctor immemor suæ dignitatis, & scientiæ, iniuriosè nimis contra iudicem, vel aliũ, se gereret.

*An liceat se vindicare ex sententia
D. August.*

FRAGMENT. XLIII.

IN 2. par. car. 64. nu. 46. quoad iniuriam vindicandam. Nota quod omnia in quibus, & à quibus improbitatem aliquam patimur, in duo genera diuiduntur, secundum S. August. ex lib. de sermo. Domi. cap. 37. eorum alterum est quod restitui non potest, alterum quod potest, sed in illo quod restitui non potest, vindictæ solatium queri solet, quid enim prodest, quod percussus repercutis? nunquid propterea aliquid, quod in corpore læsum est, restituatur in integrum? sed tumidus animus talia fomenta desiderat sannaum autem firmumque ista non iuuant, quin potius misericorditer preferendum alterius infirmitatem iudicat, quam alieno supplicio suam mitigandam, quæ nulla est, & c. Paulò inferius prosequendo; idem Diuus August. ait, Aliud iniuriarum genus est, quod in integrum restitui potest, cuius duæ sunt species, vna ad pecuniam, altera ad operam pertinet, de prima dicit Dominus Matth. cap. 5. si vnus vult à te tollere tunicam, dimitte ei, & vestimentum; nam vestimentum reddi potest, & satisfieri pro tali iniuria, de secunda dicit si quis te angariauerit mille passus, vade cum illo, & alia duo, & hæc iniuria potest satisfieri in opere ab iniuriante, sic adiuuando iniuriatum, vid. inf. Frag. seq.

Qualiter contumeliam pati pro amore Dei tenemur.

FRAGMENT. XLIIII.

IN 2. par. car. 62. sub num. 54. & in hoc proposito scias quod non omne verbum meretur responsum, qua de re Diuus Hieronym. Homil. super Matth. cap. 18. ait, sin autem ob factam contumeliam simus implacabiles, & propter amarijs verbum perpetes habeamus discordias; non ne nobis videmur rectè redigendi in carcerem, & sub exemplo operis nostri hoc agere, vt maiorum nobis delictorum venia non relaxetur? & certè vos contra vos sententiam profirimus, dum quotidie rogamus Deum dicentes, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. quandoquidem nos non dimittimus, & vid. S. Aug. in lib. Enchirid. c. 79. & supra Fragm. 43.

*De captis non eximendis, & de
seditiosis.*

FRAGMEN. XLV.

IN 2. par. car. 64. num. 72. in fi. vid. omnino Dec. in conf. 255. in causa inquisitionis, nu. 1. & 2. vbi à titulo seditiosis excludit Marchionem de Asula, qui carceratos auocauit è manibus iustitiæ Ducis Mantuæ, & plura iura adducit, & similem casum trad. Burfat. conf. 216. vol. 2. sequutum Mantuæ paulò ante aduentum meum.

De fugientibus è carceribus excusandis.

FRAGMEN. XLVI.

IN 2. par. car. 66. sub num. 92. Porro nobilis regio vitæ fugiens è carceribus, mitius puniendus est, quia si carcer est mala mansio pro rustico, vt supra num. 12. multo peior est pro nobili, qui si pro pœna pecuniaria detineretur ex quo fideiussorem non inuenerit, is pauper nobilis fugiens esset summè excusandus, nisi tanta esset summa debita camera, quæ æquiparari posset causæ capitali, ad trad. per Bald. in l. parentes, C. de test. vt est causa ardua omnium bonorum, Anchar. conf. 26. Barba. conf. 3. num. 11. confil. 16. in fi. vol. 2. quos cum alijs adducit Menoch. de arbitr. ind. cas. 110. num. 5. & seq. vbi Grammat. decis. 28. num. 5. additque Thesaur. decis. 61. num. 4. & vide in 6. par. sub num. 158. Pœna autem officialium communis Florentiæ fugientium, cum pecunijs communis Flor. vel cambientis, habetur in 3. par. statuto. rub. 161.

*De raptu mulierum honestarum, &
Deo dicatarum, & de extrahen-
tibus eas à Monasterio.*

FRAGMEN. XLVII.

IN 2. par. car. 67. num. 99. in fi. videntur esse que in propof. Decia. de delict. tom. 2. lib. 8. vbi in verb. raptus, cap. 5. 6. 7. & 8. cum mult. seq. vbi tractat materiam raptus virginum, mulierum honestarum, & huiusmodi personarum, quæ vel è Domo, aut loco clauso, aut è Monasterio rapiuntur, vt opere vel consilio persuasivo, & inibi de pœna fautorum, & auxiliatorum, vel assistentium, cap. 13. num. 24. 40. & 41. & non eadem pœna, vt raptor, sed leuiori puniretur, secundum Marf. in d. l. vnica, num. 81. C. de rapt. vid. Frag. 93. & Florentiæ pœna est arbitraria, tam realis, quam personalis, vt in rub. 53. vol. 3. statutor. & vid. supra num. 99. 100. & 101. vbi tradidi an amor excuset eximientem amasiam. Ast caueant temerarij, quoniam etiam quod eui tent pœnam l. vnica, C. de raptor. & de quibus per Decia. d. c. 12. & Menoch. de arbitr. cas. 291. & cas. 360. & ibi in no. Addit. & ipse in 4. par. num. 92. dixi. tamen pœna extraordinaria erit

capitalis, sed in 3. capite, ob loci violationem, multo magis, si locus erit religiosus, & sacer, de hac materia trad. scrib. in l. si quis non dicam, C. de epis. & cler. Bald. in l. sed eximendi, ff. ne quis eum, vid. supra Fragm. 38. & in Fragment. seq. 48. vers. Hinc scias, vid. quoque statutum Flor. rubr. 112. volum. 3. vbi imponit pœnam arbitrariam, & si rapta fuerit meretrix de eius consensu vult raptorem in nihil teneri.

*De captura partim iustificata, an in
totum sit annullanda, et de actore
non probante nisi pro parte inten-
tionem suam, ac de delicto, in par-
te tantum confessato, et quid si in
delinquendo sit actus in parte lau-
dabilis.*

FRAGMEN. XLVIII.

IN 2. par. num. ... car. ... Quid si captura debitoris facta fuerit pro debito partim vero, & partim falso, an saltem pro debito vero captura sustineri possit, aut annullanda sit in totum, & videtur quod annullari debeat per doct. Bar. in l. certi cõdictio. §. oportet igitur. ff. si cer. pet. & ibi Bald. vbi ait quod si primum decretum vel secundum à pretere, vel alio iudice fuerit interpositum pro debito partim vero, & partim falso, quod illud decretum in totum nullum erit ipso iure, & ita sentiunt Doct. in l. si nõ sortem, & in l. si centum, ff. de cõdict. indebit. & sic habes inter alias vnã fallentiam, quod vile per inutile vitatur. Nihilominus de æquitate quando vnus debitum est iustum, verum & reale sustinetur captura, cum scimus in quantitate quæ est diuidua, quo casu vile per inutile non vitatur, vt in 6. par. num. 139. & 372. & postea inueni hunc sensum apud Ioan. Bapt. Caccialup. in suo tract. de debitor. suspect. & fug. quæst. 6. nu. 29. ex doct. Bald. in quodam conf. incip. Queritur vtrum captura, quod adhuc ipse non reperi vbi, ait, ille, quod captus pro duabus causis, vel pro se ipso, & pro alio creditore, si vnus captura sit iustificata, & captura alterius non, nihilominus tenet pro parte vnus valere, licet pro parte alterius non possit subsistere, l. non idcirco. ff. de iudic. cum siml.

Hinc est quod ille qui egit ad decem, quantum non probauerit nisi pro quinque, tamen obtinebit, quoniam in maiori summa inest minor. vt par. 1. num. 263. & in 6. par. nu. 214. vers. statutum, & sub num. 219. vers. acquirit, & ad su prædictam q. facit, quia & si captura sit ab initio nulla, & deinde iustificetur, tunc conuadatur in pœnam debitoris. l. fin. in fi. ff. quod met. cau. Caccialup. d. tract. quæst. 14. nu. 1. dixi in 2. par. num. 1538. & 177. vbi vide. & par. 4. sub num. 339. & maxime contra debitorem morosum, contra quem variare licet de re ad personam, & econtra, vt velit nolit soluat. Caualean. decis. 1. & 2. par. 1.

Et quo ad fugam, de qua in d. 2. par. sub num. 49. & 66. fatuus esset captus, & dånatus ad mortem, quando fugere posset, & nollet, at si daretur appellatio à condemnatione tunc damnus est

fer reparabile, & fugere non liceret. Fely. in cap. si quando, de offi. deleg. nisi iudex esset pertinax in non admittendo appellationem, & mandaret exequi, quia is condemnatus eo magis licite fugeret, & posset dicere, eripe me Domine de necessitatibus meis, & in alio loco. Domine vim patior responde pro me: adeo quod etiam frangendo carceres, & auxilio ab amicis, & notis petito & habito, excusaretur, l. vt vim, ff. de iust. & iur. S. Thom. 2. 2. quæst. 69. artic. 4. Sed si iuste condemnatus esset, vtique fugiendo sine fractura, & violentia facta, nec cum alijs nec aliquo modo ex se, sed quia facilis fuit fuga, excusaretur, sed patrum prodesset, quia pœna exequeretur, vide Seraph. Cas. conf. 3. Nauar. confess. c. 15. num. 8. vbi quo ad forum poli.

Quid si quis factus sit delictum in parte, & in parte negauit, de hoc est glo. ord. in §. item mixta, in §. it. de act. & trad. Barr. in sua disput. incip. per Italiam, vers. contra, ibi no. & dico quod qui partem negauit, si de illa parte non adsint inditia, debet absolui: si verò non est conuictus per quæstionem purgabit. Vnde qui partem delicti commisit non est puniendus contemplatione totius, sed pro parte illa tantum, vt l. 1. ff. de extrar. cog. l. si fugitiui. C. de ser. fug. l. aut facta, ff. de pœn. Nam de æquitate in eo tantum in quo quis peccat cõdemnandus est, l. rescriptum, ff. de ijs quib. vt indig. l. Paulus, ff. ad Trebellia. cum similib. quæ not. ad ea quæ dicta sunt in Fragm. similiter si quis de inobedientia erit puniendus, pro eo pro quo obediuit, debet releuari, l. si seruus, §. plurium, cum concor. de verb. oblig. & l. quinta, §. 1. de reb. dub. vnde si pro inobedientia esset puniendus in centum, & pro obedientia mereretur. 50. tunc fit compensatio, vel si iuberetur facere tot opera communi, alias punietur in centum, si fecit, sed non in totum, debet tantum condemnari iuxta opus non factum, & non in totum in illa centum, immo debet merces ei dari pro opere facto. Pariter quando quis in eodem facto diuersis respectibus deliquit, & in delinquendo fecit alio respectu actum laudabilem, tunc præmium, non debet auferri, à pœna delicti. d. l. 1. ff. quib. vt indig. l. reparatorum, §. si de interdic. & relegat. Præterea si merces pro modo laboris danda sit, vtique qui plus laborauit plus mercedis consequi debet, l. Sazio amico, in prin. ff. de annu. leg. secus si pacto conuentum sit de diurno denario Math. cap. 10. vnde tantum habet qui minus, quantum qui plus laborauit.

Ex hoc collige primo, quod pœna non debet auferre præmium, secundo quod gratiose concessa non sunt trahenda in consequentiam. Dy. in c. quod alicui, de reg. iur.

An captus possit eximi, dum ducitur ad carceres, et associari ab eximente in carcerem ad effugiendum dedecus, et de mulieribus reclusis fugientibus.

FRAGMEN. XLIX.

IN 4. par. car. 67. num. 103. Sed quid de eximente captum per modum prouisionis, vtpu-
rà à priuata persona animo consignandi iudici,

vt supra num. 6. vel à laico clericus in fragranti, vt in Fragmen. 41. teneo hunc eximentem nullam pœnam pati debere, quia huiusmodi captura dicitur carere auctoritate, & iurisdictione, & antequam captus sit consignatus in fortijs iustitiæ vires non habet iudicij, vt supra num. 5. & 6. idèd permissa est resistentia, vt num. 49. 54. 66. & 71. licet facta teneat. l. patre furioso, ff. de ijs qui sunt sui vel alien. iur. sed dum non est captus cõsignatus, captura dicitur in fieri, & non in facto esse, & per modum prouisionis, non autem iurisdictionis. Hinc scias quod si qua mulier inhonestè viuens sponte reclusa fuerit in aliquo loco, puta domo, thalamo, vel alibi ad hoc vt custodiatur, & videatur, an ad meliorem vitam seruetur, si ipsa (quamuis sub clauē custodis manens) se eximat, non incidit in pœnam de eximente se à manibus iustitiæ, quia ibi sponte sua per modum prouisionis detinetur, & facit supra num. 84. & 102. infra 202. Nam vbi diuersa ratio, ibi diuersum ius, l. illud, ad leg. Aquil. l. si. C. de transact. aliud est locum esse perpetuo clausum etiam inuitis, aliud est esse clausum non inuitis, & ad tempus, & si inibi morari nolit mulier, solet dimitti, vt Flor. in Domo mulierum maritatarum. Sed nullum Monasterium est talarum, quam huiusmodi, cum per totum orbem terrarum mulieres malè maritatè repetiant, & qui vellet illas includere, oporteret facere clausuram totius orbis. vnde siue petita venia discedendi, siue non, si discesserit, pœnam non incurrit, l. Gracchus, ad leg. Iul. de adult. & qui potest per alium exire, multo magis per se ipsum, vulg. iur. l. 1. §. deiecisse, ff. de vi & vi armat. l. hac editali. §. si vero plus, C. de secund. nupt. Paria enim sunt aliquem posse exire, vel stare per se quominus exeat, l. si bonæ fidei, de noxal. & facit Decian. de delict. tom. 2. lib. 7. cap. 50. titu. si quis Imperat. & qui non vult bene facere sibi imparet. cap. damnus, de reg. iur. Solum modo consideratur modus exeundi, an cum fractura, vel cum clauibus adulterinis, vel cum scandalo; nam ij vel aliqua eorum interuenientibus, hæc mulier digna est aliqua pœna extraordinaria, non tamen grauiori, si est diues soluat domui prædictæ pœnam non leuem, si est paupera relegetur in loco honesto ad beneplacitum; Nam interueniente vi fractura, vel scandalo, dicitur quasi sacrilegiū fecisse. Decian. eod. tract. tit. de sacrileg. cap. 17. sub num. 13. & est etiam verum quod nullis horum interuenientibus dicitur fecisse modo indèbito, & parumpendisse locum, quo casu non effugeret aliquam leuiorem pœnam, vt pœna commensuratur delicto, l. sancimus, l. te picendum, ff. de pœn. At si quis extra locum auxilium præbisset facto vel persuasione, & ipsa alias non fuisset è tali loco discessura, tunc is maius peccatum haberet, vide supra Fragmen. 47. & vide statutum Flor. rub. 113. vol. 3. de pœna tenentis aliquem in priuato loco, pœna est, lib. 500. & plus & minus arbitrio Rectoris.

Contra inuidos alieni boni, et de prauis eorum moribus.

FRAGMEN. L.

IN 2. par. car. 71. num. 142. contra inuidos alieni boni trad. S. August. in Genes. lib. 11. cap. 14. & 16. sic dicens superbia est amor propriæ